

HRVATSKI PLANINAR

5-6
1994

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

Godište 86
Volume 86

Svibanj–lipanj 1994
May–June 1994

Broj 5–6
Number 5–6

SADRŽAJ

Pismo predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana Hrvatskom planinarskom savezu	97
Smilja Petrićević: Velebite diko, Velebite suzo.	98
Ana Lemić: Bilo im je prvi put	100
Mirjana Trošelj: Od Gorskog kotara do Učke	102
Dr. Srećko Božičević: Zaboravljene zanimljivosti Medvednice	104
Bolto Gaberšek: Otok Lošinj i Osorščica	107
Prof. Mira Šincek: Breg kaj Čevo mu je ime	112
Sergej Stipančev: Na rapskom Kamenjaku	113
Martin Sušac: Pokladna noć na Ivaničici	115
Miljenko Pavešić: Nova staza za uspon na Klek	117
Tomislav Pavlin: "Velebitska obilaznica"	118
Darko Berljak: Fotoreportaža iz Hrvatskog planinarskog saveza	120
Dr. Berislav Banek: Otrovne životinje i biljke	122
Prof. Krunoslav Milas: Uz Poljakovu "Hrvatsku planinarsku književnost"	124
Ivica Piljić: El Capitan ili što je to vrhunski penjački rezultat danas	126
Ivica Piljić: Ocjena težine u tehničkom penjanju	129
Tko je tko u hrvatskom planinarstvu	132
In memoriam	133
Zaštita prirode	135
Speleologija	136
Publicistika	136
Alpinizam i sportsko penjanje	137
Vijesti	137

Slika na naslovnoj stranici:

Lokvarsко jezero s Risnjakom u pozadini

Foto: Krešimir Kedmenec

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-41 000 Zagreb, A. Cesarca 5

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, ing. Vlado Božić, Željko Gobec, Jakša Kopić, dr. Milivoj Kovačić, prof. Krunoslav Milas, Tomislav Pavlin i prof. Josip Šintić

KOREKTOR: prof. Krunoslav Milas

Godišnja pretplata za drugo polugodište 1994. 30 Kuna (za inozemstvo dvostruko), poštanskom uplatnicom na žiro račun Hrvatskog planinarskog saveza broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236. Pretplata je moguća u dvije polugodišnje rate

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, HR-41 000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 041/448-774 (8-14 sati). Fax 041/441-088. Izlazi u šest dvobroja godišnje. Prvi broj izašao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

SLOG I PRIJELOM: ELEMENT, Zagreb, Republike Austrije 11

TISAK: Štamparija "Spiridion Brusina", VI. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

Tiskanje časopisa omogućuje donacijama Tvorница boja "Chromos" Samobor

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva prosvjetе (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/-9201 od 16. 3. 1992)

Pismo predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana Hrvatskom planinarskom savezu

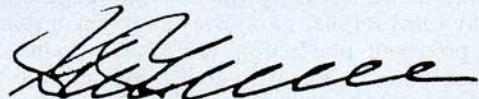
U povodu 120. obljetnice hrvatskog planinarstva, što ga Hrvatski planinarski savez obilježava 21. svibnja ove godine, upućujem najsrdačnije čestitke svim planinarama i svim sudiocima ove proslave.

Duga i bogata povijest hrvatskog planinarstva označava jedno od brojnih svjedočanstava dragocjenog jedinstva hrvatskih ljudi u ljubavi prema svojoj domovini i njezinoj obrani, zaštiti njezinih ljepota i poticanju njezina svestrana razvijatka na izvorima prirodnih bogatstava.

S uvjerenjem da ćeće sve svoje snage i dalje djelatno poticati na dobrobit lijepe i voljene nam domovine, želim vam puno uspjeha i zadovoljstva u vašem budućem radu.

Zagreb, 21. svibnja 1994.

Predsjednik Republike Hrvatske

dr. Franjo Tuđman

Velebit diko, Velebit suzo...

SMILJA PETRIČEVIĆ, Split

I tako prođe još jedna godina. Godina rata, patnji, stradanja, boli i suza. Sjedim u betonskom zatvoru, oko mene bijeli betonski zidovi i komadić plavog neba što proviruje između ovog sivila. Sinoć sam čak uspjela uhvatiti tračak mjesecine što se uspio probiti do mog prozora. Nastojim zaboraviti prostranstva, nebesa, planinu, vatrnu, potok, šumu, nastojim se naviknuti na ovaj grad, na ovaj zatvor, nastojim se izlijeciti od droge koja se zove planinarstvo, nastojim se izlijeciti od čežnje za lutanjem i skitanjem prostranstvima, nastojim zaboraviti širinu i naviknuti se na ovaj uski prostor sveden u zidove i zgrade. Ali, što se više borim protiv sjećanja i uspomena, one su sve jače i bolnije. I ta mačkica što je došla ove večeri, doskitavši se bogzna otkud pod moj prozor, podsjetila me na onu mačkicu gore na planini, na malenu Njonji–Njonji...

Večer...ista ovakva večer, samo u drugom gradu, onom tamo gdje je moj dom i dio mene. Tišina. Tišina što je pala na taj grad, na Zadar, poput olova između granatiranja. Tamo daleko čuje se odjek topova, a katkada opet koja granata tresne, čini se, sasvim blizu.

Zazvonio je telefon. Tatek:

— Idemo sutra gore, dobili smo dozvolu, pakuj se, Luce!

U kući mi se sve počelo okretati. I ona rupa na stropu što sam je dobila na poklon od svojih dojučerašnjih prijatelja, i sav onaj kupus, namještaj skupljen u gomilu i pokriven plastičnim vrećama, prašina, cement, staklo, sav taj nered uopće mi nije više smetao. Kopala sam po krpama, bacala, razbacivala, tražila opremu i kada sam konačno sve zapakirala i strpala u naprtnjaču, stan mi je izgledao kao da je protutnjala čitava regimenta vojske.

Jutro. Brod je sjekao valove a iz jutarnje sumaglice nazirali su se oblaci voljene gore. Tamo na istoku video se crn dim, vijorio se barjak iz kojeg se pomaljalo sivo sunce.

— To gore naša polja, naše kuće, sav naš trud i muka, sve što smo godinama stjecali

nestaje u tren oka — reče seljak što je sjedio pored mene.

Da, pomislim, to pale oni isti s kojima smo jeli iz iste padelle, kojima smo išli na krsne slave, s kojima smo se radovali svim njihovim novinama i tugovali za svim njihovim gubicima. Radovali se životu, tugovali u smrti — zajedno. To pale oni isti kojima smo prije stoljeća pružili utočište i dom kada su bježali. A danas? Tamo daleko prema istoku, uz dim koji je kuljao, nazirala se i nevidljiva crta iza koje sve ljudske vrijednosti gube svoju vrijednost, crta iza koje se prijatelj pretvori u neprijatelja, crta iza koje se čovjek pretvori u divlju zwijer. Ne možeš ga čak ni sa životinjom usporediti, jer životinje su plemenita stvorenja i usporedba tih spodoba s istoka sa životinjama značila bi uvredu za životinje. Pokušala sam na brodu zaboraviti gorčinu, mržnju, pokušala sam misliti na planinske staze, stijene, poskoka što se sunča negde visoko na stijeni i, kada te osjeti da dolaziš, dostojanstveno se makne.

Brod je sjekao valove. Ljudi su se muvali po brodu. Velebit, tako daleko i nedostižan, postajao mi je sve bliži i bliži. Japa je sjedio na ogradi i smješkao se onim svojim vječitim osmijehom koji djeluje tako umirujuće. S obzirom da nije bilo nikakvog prijevoznog sredstva do Kruščice, zamolili smo vеlečasnog iz Starigrada, don Tomislava, da nas prebací, što je on vrlo rado učinio.

Kada nas je Mila ugledala na pragu svoje kuće, nije mogla vjerovati da smo to mi.

— Evo naši, evo naši! — klicao je djed pružajući nam svoje drhtave ruke.

— O...o... — šmrca je baka brišući suze crnom keceljom. Svi smo plakali. Očaj. Nemoć. Patnje. Stradanja. Smrt. Sve nam se to nakupilo.

— Vala ti Bože, živi smo — konačno će baka.

Praskozorje. Mutni i nejasni obrisi okolnih stijena počeli su dobivati svoj dnevni oblik. Zvijezde su se gasile jedna po jedna, a

nebo je postajalo svjetlje i svjetlje. Tatek i stražar koji nas je pratio po dužnosti, već su odavno daleko ispred mene, ali ne vjerujem da su tako daleko da me ne bi čuli ako bih ih zvala u slučaju potrebe. Godinama tako, već sam se navikla da kaskam za njima, za Tatekom kao i za Antom koji također ima propeler na nekom mjestu.

Hodala sam polako i u glavi mi još nije bilo sasvim bistro da sam tu gdje jesam. Ono što je nestajalo u tišini prethodne noći sada se počelo buditi s prvim svitanjem. Pojavilo se i sunce i tisuće malih stvorenja počelo je svoj radni dan. Šuma je oživjela. Nevidljiva ptica odnekud se oglasila paničnim cvrkutom upozoravajući susjedstvo da ide nepoznata osoba, možda neprijatelj. Ali čim bi osjetila ili vidjela da je to samo prolaznik, da nema opasnosti, njen bi cvrkut sasvim drugačije zazučao, bio je nekako smireniji, obilan cvrkut u ranu zoru, kao neki pozdrav, dobro jutro planino!

Prvi proplanak. Već godinama običavam stati na tom mjestu, udahnuti duboko i povikati iz sve snage:

Dobro ti jutro, Velebite, dobro jutro planino... dobar dan starino..., dobra ti večer planino moja... — ovisno o tome u koje se doba dana ili večeri nađem tu na proplanku. Sjećam se, jednom je bila mrkla noć, a mi smo bili tu. Urlala je bura, ali sam ja zaurlala još jače.

— Kojeg se đavola dereš, pusti životinje da na miru spavaju! Ako im već ne da bura, nemoj im ti sada smetati — rekao je Tatek.

Ali, toga jutra, ljeta gospodnjega 1992, šutjela sam kao zalivena. Šutjela je i planina. Šutjeli su sive stijene oko mene. Sve je bilo tiho. Nigdje nikoga. Ni pastira, ni koza, ni ovaca koje bi inače već u ranu zoru visjeli po stijenama. Samo bi se katkada javila neka ptičica i njen kliktaj bio je nalik na vapaj izgubljene duše. Neka nevidljiva koprena ju-tarnje tištine spustila se na planinu kao što se koprena tuge spustila na moju dušu, na moje misli. Ali ipak, sjedeći tu, neka tiha iskra radosti izbijala je polako na površinu. Ipak, ipak, ja sam tu, na proplanku u ranu zoru, i znam da će ipak doći dan kada ćemo moći zapjevati "Velebite diko, Velebite suzo", bez jecaja i grcaja kao što smo pjevali i pjevamo dolje u podrumima i skloništima. Čekati i nadati se. I vjerovati. Jer ako umre vjera i nada, umire i život. A život je izmiješan očajem i nadom.

Sjauševac. Sjednem ispred kolibice pokrivene slamom, gdje smo tolike noći prespavali još prije izgradnje skloništa na Stapu. Gledala sam tu kolibicu iz koje su u mojim mislima izlazili prijatelji jedan po jedan. I mala Mojca koja nam je jedne noći zadala "papr". Naime, već po svom starom običaju, ma gdje da smo se nalazili, malena je već u sedam navečer morala na spavanje, bez pogovora i prigovora. Svako malo vremena Magde bi otišla pogledati gore u sijeno, gdje je Joža bio napravio ležaj za Mojčiću i smjestio je u njenu vrećicu za spavanje. Ali pri jednoj kontroli iz kolibice se čuo Magdin povik:

— Bog moj, nema mi Mojčice!

Svi smo skočili i počeli prekopavati po sijenu, neki su zaronili poput ronilaca što traže bisere, da bi nakon nekog vremena Joža izronio i pobedonosno izvukao maleni zamotuljak u kojem je blaženo spavala malena Mojca i njen kuštravi medvjed.

Sjauševac. Toliko dragih i lijepih uspomena uz vatru i gitaru, noći pune mjesecine, kao i noći vezane uz male vragoljaste puhove. Sjećam se, jedne su noći ukrali Tatekovu gojzericu i da se nije noću digao da zalije travu i uz baterijsko svjetlo ugledao dva puha kako se natežu oko njegove gojzerice, vjerujem da bi morao polubos docapkati do Ljubotića.

Vukla sam se kroz šumu. Gore na stijeni stajao je stražar s puškom, nepomičan, spojen sa stijenom, i njihov se lik octrtavao na plavoj pozadini neba kao silueta vječnog stražara između neba i zemlje. Kada me ugledao, širok se osmijeh razli po njegovu licu:

— Stigli ste, već smo se bili zabrinuli za vas.

— Vrag odnio i prišu, — odgovorila sam.

Stap. Prekrasna visoravan okružena bizarnim stijenama, visoravan uklesana u moju dušu, u moje misli. Mislim, a i znam, kada budem umirala, umrijet ću s mislima na ovaj dio Velebita. Sjela sam na kameni zidić. Sunce je već odavno izašlo i u svom punom sjaju rasulo svjetlo po bogatom sagu prekrasnih boja. Imala sam dojam da je i ono sjelo gore na nebesima, zaustavilo se da bi se divilo ovom spektru boja po visoravni.

Koliba. Malena. Limena. Naslonila sam glavu na njen limeni zid. Nikoga nisam vidjela. Oči su mi bile zamagljene. Nisu to bile suze boli. Bile su to suze pozdrava, sastanka i rastanka, suze uspomena na sve one drage koji su bili vezani za ovu kolibu, a tko zna gdje su sada. Bile su to i suze prihvaćanja bolne činjenice da su ovo možda posljednji trenuci

naših boravaka, suze rastanka za momcima koji su nestali u vihoru ovog besmislenog rata, suze molitve za sve one drage i mile koji se bore za ovaj komadić Lijepe naše, negdje tamo u gudurama ove planine. Sva ona čežnja, sve ono što se taložilo dolje, sada je ovdje gore našlo oduška i izbilo iz moje duše poput planinske bujice. Konačno, bile su to i suze spoznaje da nikada više neće biti onako kao

što je nekada bilo i da će zasvijetliti svjetlo nad svima nama.

— Oprostite, momci! — rekla sam gardistima koji su sjedili za stolom.

Na vratima, dolje na pragu kolibe, stajala je mačkica.

— To je naša Njonji-Njonji — rekoše momci.

Bilo im je prvi put

ANA LEMIĆ, Gospic

*I najduži put počinje prvim korakom.
(Ruska poslovica)*

Imam pomalo kompleks, jer opet pišem o "maloj turi" po Velebitu, dok se naveliko piše o pohodima tibetanskim planinama i njihovim vrhovima, švicarskim Alpama, planinama Južne Amerike. Rado čitam te članke i divim se svim tim odvažnim planinarima, ali vjerujte, odvesti pedesetak mlađih ljudi, bolje reći djece od 14 do 16 godina na Velebit i vidjeti njihovo iznenadenje, čuđenje, divljenje, a poslije toga i promjenu njihova mišljenja, ponašanja, čak i načina življjenja, također je vrijedno pažnje.

Evo, kako je počelo!

Poznato je da je naš Gospic u onom dijelu drage nam domovine u kojem su česti četnički napadi. Uništeno nam je gotovo sve (srećom, samo materijalno): većina kuća, crkva, zgrada Gimnazije, pa gospički gimnazialci svoja znanja stječu u staroj zgradbi bez gimnastičke dvorane, kabineta, učila. Samo učionice oštećene krhotinama granata, sa stariim namještajem, pločom i kredom. Čak nam je i pogled sputan jer su na većini prozora PVC-folije i vreće s pijeskom. I s time bismo bili zadovoljni da ne moramo povremeno prekidati nastavu zbog opće opasnosti. Živi se i radi na oprezu. Oprez je sastavni dio života. Ali mladost k'o mladost, čim prestane opća opasnost, sve oživi. Mladi veseli glasovi ispunjene prostor. Ali želje im nisu ni izdaleka ispunjene. Osim pohađanja nastave i učenja, djeca žele i ostale sadržaje, kao i njihovi vršnjaci u mirnijim krajevima. Škola je učinila sve što je mogla. Ponudila je

slobodne djelatnosti za koje ima kakve-takve uvjete, tako da u gospičkoj Gimnaziji, po red ostalih slobodnih djelatnosti, postoji i planinarsko-ekološka skupina sa 65 članova, u sklopu HPD "Visočica". Lijep broj za malu školu kao što je gospička Gimnazija, jer ona zbog ratnih uvjeta ima mnogo manje učenika nego inače. Ako ovaj podatak pretvorimo u postotak, brojka je još značajnija.

Zima je bila prilično hladna pa smo je iskoristili da se teoretski pripremimo za nadolazeće proljeće. Pričalo se o svemu: o planinarstvu općenito, o njegovoj ulozi i svim dobrim stranama (jer loših nema), opremi, prehrani i, naročito, o ponašanju u planini, pa se planinarstvo ispreplelo s ekologijom. Ni sama nisam vjerovala da će odaziv biti tolik i još veće zanimanje učenika na sastancima i predavanjima. Svaki je naš sastanak počinio i završavao pričom o našem nacionalnom ponosu — Velebitu.

Neugodno mi je priznati koliko zapravo mi Ličani malo pozajmimo Velebit. Da je samo bilo vidjeti začuđene poglede učenika kad sam im pokazala planinarske karte Velebita i slike svih planinarskih objekata na njemu kao što su planinarski domovi, skloništa, staze, cisterne za vodu... A tek kad je na red došla tema o velebitskim endemima, rijetkom i zaštićenom bilju, zanimanju i čuđenju nije bilo kraja. Pokazavši im fotografije degenije, sibile, runolista, žute perunike, planinskog božura ili divljeg tulipana i da ne nabrajam dalje, gledali su me s nevjericom kao da sam te snimke napravila na zagrebačkom Zrinjevcu.

Kako je zima pri kraju i kako je ožujak donio nekoliko lijepih dana, odlučili smo da

u subotu 5. ožujka odemo na Velebit i uvjerimo se u samo mali dio onoga o čemu smo čuli na predavanjima. Odabrali smo dionicu Baške Oštarije — Ravn Dabar — Visibaba — Baćić kosa — Baške Oštarije. Za iskusne planinare dionica nije teška, dapače ugodna šetnja, ali kad vodite 46 učenika, pripreme su duge i temeljite, gotovo kao Stipi Božiću kad se spremaju na Himelaju. (Nadam se da se ne ljuti na usporedbu.) S vremenom smo imali sreću jer je zakazana subota osvanula bez jednog oblačka. Pun autobus gimnazijalaca i šest "starih" planinara, od kojih predsjednik HPD "Visočica", ravnatelj Gimnazije i dva člana Gorske službe spašavanja. S Baških Oštarija krećemo "Premužičkom" prema Ravnem Dabru. Premužičeva staza je njihovo prvo ugodno iznenadenje — podzidana, prokrčena, označena. Hoda se polako, jer svi hoće sve vidjeti i čuti svaku riječ usputnih objašnjenja. Za oko dva sata stižemo u Ravn Dabar pred planinarski dom — iznenadenje broj dva. U srcu Velebita ugodan planinarski dom, s vrućim čajem i širokim osmijehom domara Mile. Nakon odmora i pražnjenja naprtnjača slijedi fotografiranje za uspomenu i otimanje za razglednicama dr. Nenada Vadića. Sljedeće je njihovo iznenadenje kutija s pečatima, jer i to vide prvi put. Završavamo s dvosatnim odmorom i pripremamo se za uspon na Visibabu (1160 m). Prolazimo stazom kroz Kukaline, izbjijamo na šumsku cestu Šušanj — Štirovača i stižemo do svojevrsne atrakcije — tunela kroz kukove. To je bilo iznenadenje broj četiri. Odatle je lijep

vidik na Došen Dabar i njegove napuštene kuće. Tu slušaju mali dio povijesti koji do sada nisu mogli naučiti u školi ni pročitati u knjigama — pustošenje i raseljavanje Velebita. Pokazujemo im Visibabu. Cini im se visoka i nedostupna jer nemaju iskustva. Boje se da neće uspjeti. Ali ih je lijepo izvedena staza "zavarala", tako da nisu ni osjetili kad su se našli pod samim vrhom. Dolazak na vrh je peto iznenadenje, jer Visibaba svoje goste časti prekrasnim pogledom od Šatorine do Visočice i morskom pučinom dokle oko seže. Vidi se svaki i najmanji otočić. Tu se opet odmaramo, ne toliko zbog napora koliko zbog uživanja. I to smo ovjekovječili mojom "minoltom". Zatim polako krećemo prema Baćić kosi gdje se nalazi ruševina odmarališta Škole narodnog zdravlja iz Zagreba iz 1936. godine (još jedna nebriga bivših drugova). I to je sve za taj dan. Još nekoliko sati hodimo Premužičevom stazom natrag do Baških Oštarija gdje će nas dočekati autobus Croatiatransa. Hodamo polako, kad najednom začujem pitanje: "Kad ćemo ponovno na Velebit?" Pored svih pitanja što su mi ih uputili toga dana, ovo mi je bilo najdraže. Znala sam da je uspjelo. Kaže se da i najduži put počinje prvim korakom. Možda im je ovaj izlet prvi korak da postanu pravi planinari i da pomlade najstarije gospičko društvo — HPD "Visočica". Kroz planinarstvo će upoznati i zavoljeti Velebit, prirodu uopće i svoju domovinu. Mislim da ne grijesim ako smatram da se tako domovina i najbolje uči.

Od Gorskog kotara do Učke

MIRJANA TROŠELJ, Zagreb

Opet je, nakon nemirnih i nesigurnih dana, oživjelo planinarenje po Gorskem kotaru. U ovim ranojesenskim danima ugodno je uživati u njegovim lijepim predjelima i vidicima. Organizirane dvodnevne ture iznajmljenim autobusom omogućuju obilazak šireg područja, više poznatih i nepoznatih naselja i uspone na vrhove. Moguće je uz to planirati više različitih varijanti, lakših i težih, prema mogućnosti, kondiciji i želji hodača. Takve prilike treba iskoristiti, kao naprimjer one u organizaciji HPD "Vihor" ili HPD "Zagreb-Matica". U jednoj takvoj, u organizaciji HPD "Zagreb-Matice" (vodstvo: B. Šibl i D. Mahović), obišli smo u rujnu jednu dionicu Gorskog kotara i Učke.

Prvi dan, subota, krećemo rano. Jutro nije baš privlačno; kišovito je i prohладno. Prava jesen. Kiša nas prati do Fužina. Ozračje je maglovito i puno vlage, tipično za ovaj dio Gorskog kotara. U izletničkom dijelu puta, zamišljen je obilazak špilje Vrelo i šetnja obalom jezera Bajer do Fužina. Čim smo izišli iz autobusa kod gostionice "Vrelo", kiša je kao po narudžbi prestala. Obraduješ se kad ne moraš "vući" kišobran i kabanicu. Nabujala mutna voda jezera ne ostavlja dojam "vode divljeg jezera", ipak, njegovo šumovito okružje s malim gradićem Fužinama privlači pogled. Onaj tko se ovdje zatekne prvi put, iznenadi se zatečenim: primorskoj arhitekturi gradića (talijanski tip), koja kontrastira visokogorskoj prirodi. Na pročeljima kamenih kuća (neka su ožbukana) tipični motivi: balustrade, konzole, pilastri, volute i "škure". Jedno saznanje više, i nastavljamo put dalje preko Liča. Prisjetim se kako su krajiške vlasti u 16. i do početka 17. stoljeća u ličko-fužinskom kraju naseljavale prebjegje (Bunjevce) s turskih i mletačkih strana na posjede grofova Nikole i Jurja Zrinskog. Najveća skupina bio je rod Krmpoćana (Krm-pote, Krmpotić), uskoka iz Zemunika (Ravni kotari), raseljeni poslije sve do Ledenica i Krmpota. Tako je Lič zauzeo svoje mjesto u našoj povijesti.

Vozimo se dalje prema Ravnom do gostionice "Vera" ("Vagabundo" ne radi), gdje nas čekaju vodiči HPD "Strilež" iz Crikvenice, koji će nas voditi na Viševicu i Zagradski vrh.

Ravno je travnata udolina u zaleđu Crikvenice i Vinodola, okružena šumovitim obrucima. Sa sjeverne strane nalaze se vrhovi Strilež, Viševica i Bitoraj, a sa zapadne Zagradski vrh. Našu cilj svi osim Bitoraja. Kod gostionice smo se razdvojili u dvije skupine. Jedna se zaputila preko Strileža na Viševicu, a druga na Zagradski vrh. Pridružila sam se drugoj, jer nikad prije nisam bila na tom vrhu. Razvedrilo se. Krenuli smo preko livada i šume lijevo od "Vagabunda" i, što se više uspinjemo, one se ritmički smjenjuju i ujednačuju sve do samog podnožja Zagradskog vrha. U ovom nekada stočarskom kraju nalazila su se ljetna staništa vinodolsko-crikveničkih naselja u zaleđu. I sada se vide ostaci stočarskih stanova zvanih Zagradi (Za gradi) pa otud naziv vrhu Zagradski¹.

Zagradski se vrh "diže s travnate visoravni poput visokog stožca" s golim kamenitim vrhom, koji podsjeća na ostatke prapovijesne gradine². Sa sjeverne strane obrastao je šumom, a s južne, primorske, bujnom travom. Okružuju ga polja: Ravno, Lukovo i Ličko polje. Vedrina dana omogućila nam je vidik s vrha na okolne livade — nekadašnje pašnjake i polja, na vrhove Strilež, Viševicu i Bitoraj na sjeveru te na riječki zaljev s otocima i Učkom na zapadu. Nakon kraćeg zadržavanja krećemo djelomično markiranom stazom prema Lukovu, po izboru našeg vodiča Davora. Staza je dobro prohodna i laka, dijelom se kreće kroz šumu a dijelom kroz polja i mimo crikveničke vikendice uz rubove šume. Usput zastajemo u lovačkoj kući "Ve-par" radi okrepe, i onda nastavljamo dalje cestom uz Lukovo do planinarskog svratišta Kurin. Zadivljuju s jedne i druge strane ceste strme stijene nalik Samarskim ili Bijelim "u malom". U Kurinu su nas dočekali ljubazni

domaćini toplim čajem. Sačekali smo skupinu s Viševice i zajedno u sumrak krenuli za Bribir. Domalo stižemo u frankopanski kraj. I opet povijesna reminiscencija: Vinodol, Ledenice, Bribir, Grižane... Nakratko smo uspjeli obići bribirski muzej. Mrak je vani — prirodno, ali iznenadan mrak u muzeju pri razgledavaju i jest i nije iznenadenje. Bilo je malo nelagodno ili neugodno. Svejedno. Kustosica se ispričava. Mi shvaćamo naš status quo. Došli smo s mramom i otišli tako, tražeći svjetlo. U mramu nismo vidjeli Frankopane ali smo te noći sanjali kako glagoljavaju o domaji "uvrh njenog žrtvenika".

Prenoćili smo u Selcu u autokampu "Selce". Unatoč prohладnoj večeri, neki kupatiči nisu mogli odoljeti moru, a neki pak nisu mogli odoljeti ukusnoj gljivarskoj večeri što su je priredili Roberta i Luidi. "Zaista nezaboravno" — kaže Željko.

Drugi dan, nedjelja, svježe jutro, ali vedro, užitak za Učku. To nas veseli. Zadovoljni prijeđenim putem, odlazimo prema Istri. Poklon nas je dočekao svečano uz zvuke glazbe, pa smo se s ostalim planinarima i izletnicima priključili sletu planinara Istre "Učka 93". Jedna se skupina zaputila na Vojak kraćim putem sa sjeverne strane, a druga dužim sa zapadne strane. Taj put obilazi oko Učke. Od Poklona kreće se cestom prema zapadu kraj bivše gostonice "Peruč", pa se zatim skrene na kolski put duž zapadne strane Učke sve do raskrižja. Tu zastajemo radi kraćeg odmora i uživanja u istarskom krajoliku prema moru. Nastavljamo put dalje i domalo stižemo na Suhi vrh. Vidici postaju još privlačniji. Sunce obasjava prema nama. U vidokrugu, južno, Kvarner s otocima, a još dalje naziru s neki vrhovi... "Ne zavaravaj se, nije ti to Velebit. Šalim se Velebitski su" — Damir će.

Suhog vrha spuštamo se preko Vrata na travnatu visoravn Grdi breg ispod Belih stena, pa dalje livadama do bukove šume i kolskim putem natrag do Poklona. Staza je samo djelomično markirana, ali je svim planinarima dobro znana i ne može se zalutati. Dobro je prohodna i prepoznatljiva. Sa sjeverne strane prati je stijenje Belih stena, a s južne je lovransko zaleđe i more. Ne možeš tek tako "protrčati" Grdi breg a da te ne zaustavi obilje jesenskih plodova: šipka, drenka, gloga i "šmrike". Ali poći se mora, iako bi neki rado ostali. Još nam je u planu razgledavanje staroga gradića Veprinca. Na Poklonu je, kad smo stigli, uz malu zakusku održan skup predstavnika vodiča HPD prisutnih na sletu.

Bila su to društva iz Senja, Rijeke, Gorskog kotara, Zagreba i Ilirske Bistrice. Dogovorena je još bolja buduća suradnja.

S Poklona smo krenuli autobusom oko 16 sati i ubrzo stigli u Veprinac. Razgledavanje gradića bio je poseban doživljaj; prvo, zbog lijepog vidika uokolo, posebno na Kvarnerski zaljev, i drugo, zbog osobite lokacije i urbanizacije na vrhu brežuljka, poput akropole. Najvišu točku "akropole" čini crkva sv. Marka, barokizirana srednjovjekovna građevina. Barokizacija je vidljiva i na drugim sakralnim objektima. Jasno se vide i godine njihove izgradnje, pa se zadići uščuvanosti unatoč proteklim stoljećima. Sliku upotpunjuje podatak da su ovdje nastali brojni glagoljski tekstovi od 14. stoljeća pa dalje (statut, sudski spisi, matične knjige).

S lijepim dojmovima napuštamo Istru i odlazimo put Zagreba. Poneki kvar autobusa ne može pomutiti našu planinarsku i izletničku radost.

Napomene:

1. Prema kazivaju našeg vodiča Davora iz HPD "Strilež" Crikvenica. Poljak u "Planinama Hrvatske" (Zagreb 1981) na str. 291 piše: "Na njegovom podnožju na visini od 950 m pruža se područje lijepih livada gdje su prije rata Vinodolci imali svoje ljetne pastirske stanove zvane Zagradi (po ograđenim parcelama), a po njima je dobio ime i sam vrh". Točnije, po zagrađenim parcelama (od glagola zagrdati).

2. Planinski toponiimi: grad, gradi, gradine, mogu upućivati na ostatke nekog prapovijesnog naselja.

DAN HRVATSKIH PLANINARA Štirovača i Veliki Lubenovac na Velebitu IZ PROGRAMA

Subota, 2. srpnja u Štirovači:

do 12 sati prihvat planinara

u 12 sati prigodni program:

- pozdravni govor
- otvorenje "Velebitske obilaznice"
- obilježavanje 25. obljetnice VPP-a
- planinarske skladbe

Nedjelja, 3. srpnja:

u 14 sati otvorenje novog planinarskog skloništa na V. Lubenovcu

Prilaz Štirovači asfaltnom cestom iz Krasna (do Krasna iz Senja ili Otočca)

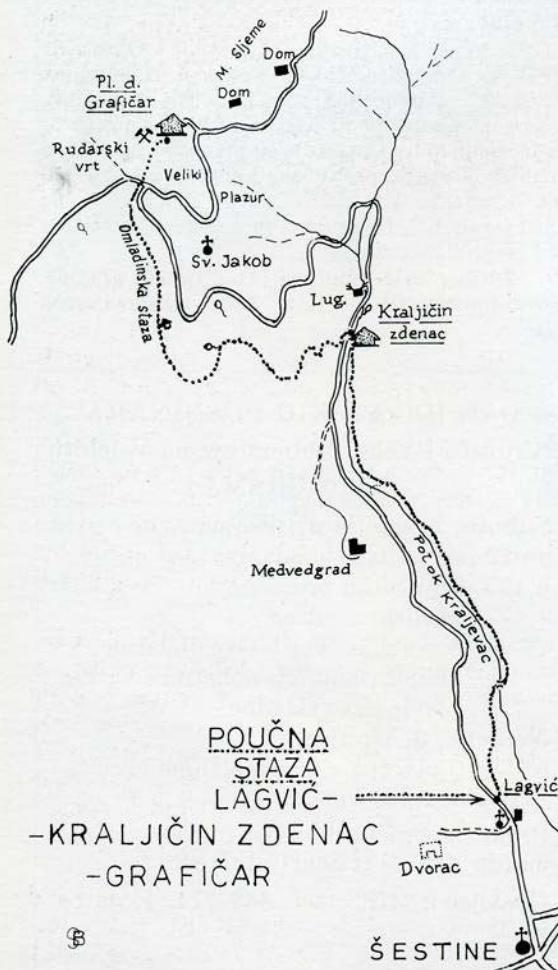
Obavijesti: HPS, tel. 448-774, Kozarče-va 22

Zaboravljene zanimljivosti Medvednici

2. Poučne staze na Medvednici

Dr. SREĆKO BOŽIČEVIĆ, Zagreb

Ako ste mislili da se može učiti, poučavati ili informirati o nečem novom i nepoznatom samo u školskim klupama ili u zatvorenim učionicama, Šumarija Zagreb pokazuje da to ne mora uvijek biti tako. Dodete li, naime,

na početak Poučne staze kod izletišta Lagvić ili na odavno znanu Leustekovu stazu, te na novi put od pilane Bliznec do vrha uzvišenja Strmopeč iznad nje, dočekat će vas brojne table s natpisima o stablima, bilju, cvijeću, o kamenom izdanku, slapu, potočnoj pregradi i ostalim pojavama koje se sada nalaze oko nas ili uz koje prolazimo. Ovdje će onaj tko ne razlikuje hrast od kestena, bor od jele, bršljan od paprati moći uz pomoć slike, teksta i dotične pojave koju ona objašnjava upotpuniti svoje znanje i naučiti nešto novo ili nešto što mu do sada nije bilo dobro znano.

Za sve se ove zanimljivosti, eto, i ovdje na Medvednici pobrinula Šumarija Zagreb sa svojim upraviteljem ing. Herbertom Krauthackerom na čelu. Tako su se sada i zagrebački šumari pobrinuli da se posjetitelji ove naše planine zainteresiraju za sadržaj prostora kojim se kreću, da ih na taj način pouče i upotpune njihova znanja, a uz to da im skrenu pažnju na pojedine detalje kraj kojih su do sada ponajčešće prolazili ni ne zapažajući ih.

Na planinarima je zadaća — a ponajprije na onima iz srednjoškolskih klupa — da se upoznaju s vrijednostima prirode, da što više čuvaju njezinu ljepotu i da u isto vrijeme upijaju sve ono što priroda daje: čist zrak, vodu, tlo, cvijet, životinju, plod. Sve to nači ćemo i na medvedničkim poučnim stazama, na koje vas ovom prilikom vodimo riječju, slikom i priloženim skicama puteva, kako bismo vas nagovorili da se zaputite na njih i da se upoznate sa svim zanimljivostima koje vam one prikazuju.

Poučna staza Lagvić — Kraljičin zdenac — Grafičar.

Otkako je nedavno ponovno uređeno i otvoreno izletište Kraljičin zdenac sa svojom neposrednom okolicom i kako će uskoro

Medvedgrad postati meta posjeta brojnih Zagrepčana, poučna staza u ovom dijelu naše Medvednice postat će jedan od najviše posjećivanih detalja, uz sam vršni prostor planine.

Svega nekoliko stotina metara sjevernije od izletišta Lagvić (na visini od 300 m) od jednosmjerne asfaltne ceste odvaja se desno pješački put kroz šumu, poznat mnogim Zagrepčanima kao ugodna izletnička staza za šetnje od djeće generacije do umirovljeničke dobi, od proljetnih dana i vrućeg ljeta do prvih snježnih pahuljica koje prodrnu kroz gusi pokrov stabala na nju. Staza prati obalu potoka Kraljevca, prelazi preko njega, uspinje se na stijene iznad njega i ponovno silazi do jakog izvora i umjetnog ribnjaka uz Kraljičin zdenac. Povratak istim putem ili pak produžimo dalje na Medvedgrad ili do kraja zamišljene poučne varijante u Rudarski vrt, s ostacima rudnika Zrinskih uz planinarski dom Grafičar (864 m).

Danas nas na početku ove staze dočekuje tabla s natpisom: Poučna staza Lagvić — K. Zdenac — Grafičar, što nadsvoduje cijelu širinu staze. Dosad su na ovoj stazi šetači bili prepušteni da samostalno uočavaju i doživljavaju sve ono što se na njoj nalazi, a sada im postavljene table skreću pozornost na niz detalja koje inače ne bi niti zapazili.

Prolazeći uz šumske sastojine zapazit ćemo stabla hrasta kitnjaka i graba starih oko 60 godina, stabla bagrema obraslih bršljanom, šumu bukve staru 120 godina, pomlađenu šumu s dozrelim bukovim i hrastovim stablima, te primjer odumiranja kestena. Druga vrsta upozorenja podsjetit će nas na odmorišta na kojima ne smijemo paliti vatru, a smeće trebamo odlagati u postavljene košare. Uz to nas i šumari i stabla "mole" da ih ne ranjavamo urezivanjem svojih imena i poruka. Zanimljiva je i poruka u obliku "Molitve šume" koja glasi:

"Prolazniče! Kad pored mene prođeš i zaželiš podići svoju ruku na mene, pazi, nemoj se ozlijediti, jer ja sam toplina tvog ognjišta u hladnim zimskim noćima, prijateljski hlad koji te štiti od ljetnog sunca; ja sam slijeme tvoje kuće, daska na tvom stolu, postelja na kojoj spavaš i drvo od koga gradiš svoje lade; ja sam držalica tvoje motike, vrata tvog obora, drvo tvoje koljevke i mrvackog sanduka; ja sam kruh dobrote i cvijeće ljepote."

Prolazniče, saslušaj moju molitvu! Ne ozlijedi me!"

Penjući se dalje od Kraljičinog zdenca Omladinskom stazom, upoznat ćemo se sa

Fontana uz Poučnu stazu

Foto: B. Britvec

zonalnim rasporedom vegetacije na Medvednici koju postupno pratimo u visinskoj razlici od preko 500 metara. Uz nas su izdanci kame na, stijene različite geološke starosti i građe kao dio podloge ili sastava naše planine. Izvori ili vrela, uređena i ograda, osiguravaju nam da se snabdijemo pitkom vodom. Približavanje Rudarskom vrtu navijestit će nam ostaci Rudarskog zdenca. O značenju ovog dijela Medvednice kao ležišta srebrnosnog olovnog sjajnika govori nam sada djelomično uređeni rudnik Zrinskih — ali o njemu detaljnije u idućem nastavku.

Poučna staza Lagvić — dom Grafičar završava ovdje na livadi uz poznati planinarski dom, gdje možemo predahnuti i zatim se dalje zaputiti prema vrhu poanine radi silaska žičarom ili prema planinarskom domu "Risnjak", odakle se možemo spustiti na zapadne padine planine prema Gornjoj Kustošiji ili Vrapču.

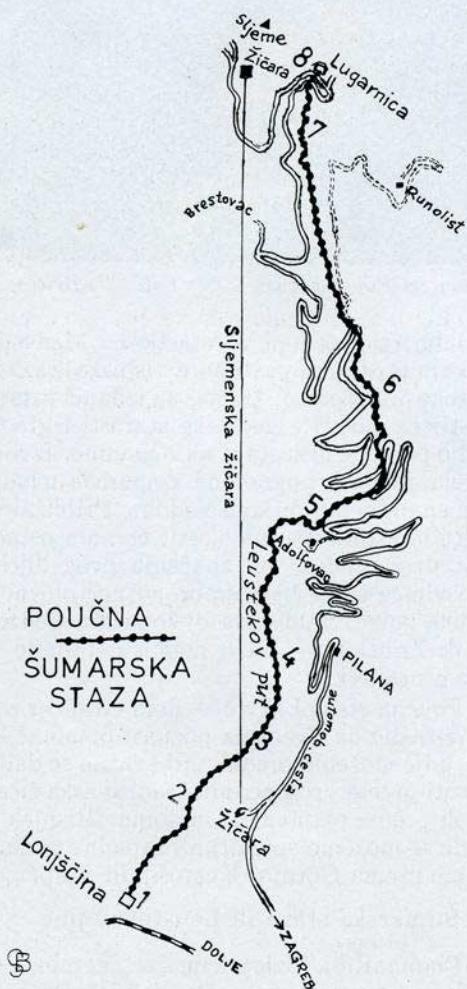
Šumarska staza ili Leustekov put

Planinarima i izletnicima iz Zagreba već je odavno poznat kao najkraći pješački pristup na vrh Medvednice **Leustekova staza**

nazvana po gradskom šumaru *Albinu Leusteku*

(1890.-1947.) koji je bio njezin idejni začetnik. Dok nije bilo sljemenske žičare (do 1963.) i dok nije postojao tunel Dolje, ova je staza bila najčešći prilaz vrhu planine, ali i silaz s nje.

Poučna staza koju su šumari uredili na njezinoj trasi nazvana je Šumarska staza zato što su na sadašnjem uređivanju sudjelovali stručnjaci Šumarskog instituta i fakulteta iz Zagreba i jer je zamišljena kao edukativna staza za studente šumarstva. Dobra prilika da i drugi posjetitelji naše planine saznaju pojedinosti iz biljnog i šumskog svijeta Medvednice. Polazna točka je kod tramvajske stanice Lonjsčina (predzadnja stanica pruge

Dio panoa uz Poučnu stazu

Foto: H. Krauthacker

Mihaljevac — Dolje), a završetak kod Lugarnice ispod Činovničke livade na visini od 922 metra.

Na čitavoj stazi predviđeno je osam točaka na kojima bi se posjetitelji mogli zaustaviti. Svaka točka imat će stilski uređene table, s natpisima, slikama i porukama (vidi crtež). Radi fitocenoloških prikaza, tj. prikaza prirodnih biljnih zajednica na pojedinom dijelu staze, navodi se i visina pojedine točke, kako bi se što zornije uočila promjena uvjetovana visinskom razlikom. Uz opće poruke, table će rastumačiti pojedinu biljnu zajednicu na vrlo popularan način, kako bi i običnom izletniku pojedini detalji bili što razumljiviji.

Na tiskanom letku sa skicom puta bit će podrobniji opis dijelova biljne zajednice na pojedinoj točci. Takav letak ili prospekt pružit će podatke poznavateljima šumarske struke i uputiti ih na objavljene stručne rade.

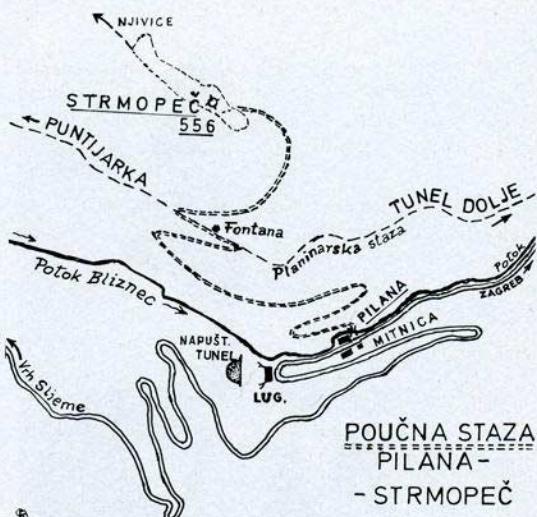
Staza na Strmopeč

U Gušićevom vodiču "Medvednica" iz godine 1924. vrh Strmopeč spominje se nekoliko puta i naglašava kako pruža pogled na grad Zagreb, a i na planinu iznad njega. Novi planinarski putevi i markirane staze započinju u dolini potoka Blizneca i prolaze ispod tog vrha, tako da je on danas zaboravljen

i na nj se rijetko tko uspinje. Istina je da se s puta za Puntijarku i Hunjku u području Bačunskog sedla odvajala i jedna markacija prema koti Strmopeč, ali malo je tko s te dosegnute visine skretao prema toj koti.

Kada je bilo završeno uređivanje pilane Bliznec i mitnice uz nju, uprava Šumarije Zagreb zainteresirala se za ovaj vrh u neposrednoj blizini. Trasirana je blago položena staza koja je dolazila na markiranu planinarsku trasu. Desetak metara dalje sada je postavljena fontana (vidi sliku) koju su šumari vrlo vještoto uredili kroz dio otpiljenog debla. Vještoto kaptirano vrelo sada stalno radi i prolaznik se tu može osvježiti pri samom usponu. Na gornji dio debla stavljeni su oznake smjerova. Malo dalje od fontane odvaja se označena staza prema Strmopeči. Na uređivanju ove staze pomagala je planinska satnija hrvatske vojske koja je bila stacionirana na planini Medvednici.

Visinska razlika od pilane do vrha iznosi svega 346 metara na dužini od 1200 metara i može se savladati laganim usponom za oko 25 minuta. U razini vrha, na rubu omanje livade, nalazi se oznaka vrha, a na postavljenoj tabli možemo pročitati da je tu šuma submediteranskog hrasta medunca, crnog graba i crnog jasena. S ruba livade zanimljiv je pogled na naš grad, ali i na vrhunce Medvednice. Kada ovdje jednog dana bude postavljena drvena protupožarna osmatračnica, vidik i razgled na sve strane bit će još bolji.

Poučne staze na Medvednici postale su dio sadržaja koji se pruža posjetiteljima ove naše planine. One mogu poslužiti kao primjer i drugima da nešto slično urede i postave na slavonskim, zagorskim, goranskim ili drugim područjima naše Hrvatske. Zanimljivih staza i vidika s brojnih kota ima razasutih diljem naše domovine i sada je zaista prilika da mnoge od njih otrgnemo iz zaborava i naglasimo njihovu vrijednost.

Zagrebačkim planinarima pruža se pak mogućnost da se ponovno zapute po možda zaboravljenim stazama Medvednice i da sada na tim stazama "otkriju" razne zanimljivosti.

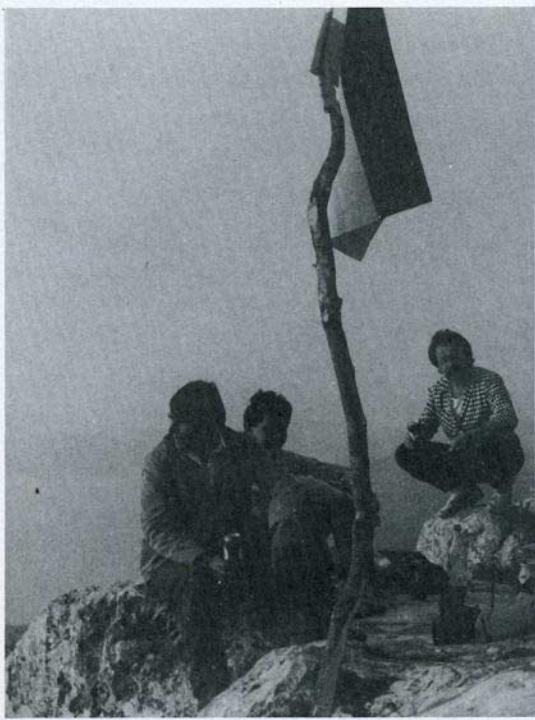
Otok Lošinj i Osoršćica

BOLTO GABERŠEK, Mali Lošinj

Čitav je otok lanac brežuljaka poredanih u smjeru od sjeverozapada k jugoistoku. Ti se brežuljci na sjevernoj strani strmo uzdižu i čine najviši dio otoka, s vrhom Televrina (588 m). Zatim se polako spuštaju i u srednjem dijelu otoka čine ravnicu Polje — Kurila, te uvalu Lošinj, da bi se ponovno podigli u kompleks brda Sv. Ivan, koji dosije samo do 243 metra, s vrhom Grgoščakom.

Razvedenost otoka veoma je različita. Rukavci, rtovi, uvale, rtići i uvalice izmjenjuju se neprekidno. Valovitost tla čas je blaga, čas oštra, ostavljajući obali uvijek ravan teren na kojem su smještene vrlo lijepo ceste. Razvedenost obale jako je velika u usporedbi s površinom i duljinom otoka.

Prema katastru, otok s najbližim otočićima Unije, Susak, Karbaurus, Zabodaski,

Lošinjski planinari na Televrini

Foto: B. Gaberšek

Murtar, Koludarc, Kozjak, Sv. Petar, Ilovik, Orjule Vele i Male, Palacol, Oruda, Trasorka, Osir Mali i Veli imade 10.569 ha.

Područje Osoršćice proteže se od Velog Boka (granica Čunskog) do mosta u Osoru. Područje se može smatrati najgorovitijim i najšumovitijim dijelom Lošinja.

Istočna padina Osoršćice spada u geološku formaciju krede, dok je od krednih dolomita građen njen niži dio. Najviši dio građen je od radiolitičke krede.

Zapadni dio Osoršćice građen je od geološki novijeg materijala, pa jedino viši dio pripada krednim vapnencima, dok je niži eocenske formacije, i to je najneplodniji dio Osoršćice. Taj je kraj i opasan, naročito tamo gdje postoje gigantske provalije i strmine. Među pukotinama i klancima tih provalija postoji, također, bogata flora, a orlovi (*Gyps fulvus Briss*) ovdje bezbrižno viju svoja gnezda.

Radi boljeg upoznavanja područja Osoršćice potrebno je učiniti barem tri obilaska u tri različita dana.

Prvi obilazak. Prvog se dana može popeti na brijeg od jedne uvale na sjeveru, npr. od uvale Radiboj, preći Gredice (sedlo između kote 457 i 343 m) preko Televrina i Sv. Nikole, pa se zatim spustiti u Nerezine po novom turističkom putu. U turističkom smislu to je najzanimljiviji izlet i upravo je ovu turu izabrao kralj Saske, zajedno s botaničarem Biasolettom, 1838. godine, zatim, u ožujku 1887. prijestolonasljednik princ Rudolf, pa zoološko-botaničko društvo iz Beča u svibnju 1887., a čini se da su, također, ovuda vodili i Wulfena i Seenusa.

Obala je na sjevernoj strani puna uvalica prekrivenih šumom. Penjući se uzbrdo od uvale Radiboj u početku se primjećuje veća količina konopljika ili divlji papir, zatim šuma črničke, vries. Zatim susrećemo božje drvice i crveno pasje grožđe. Sve to daje dojam djevičanske prirode. Na jednom mjestu uspona iz uvalice Radiboj nalazi se mirno jezerce koje je ukopano u stijeni i prekriveno s povodnicom i jeguljinom travom. Jezero je zasjenjeno velikom rašeljkom. Mještani jezerce nazivaju Dučes.

Uspon na Osoršćicu Biasoletto ovako opisuje: "Dopadljivost pogleda koji je, malo pomalo sve ljepši, te pojave prekrasnih biljaka u cvatu, našu su dušu uzdizali šarenim bojama i dopadljivim mirisom činili da se zaboravi sruvost".

Penjući se dalje, raslinje se razrjeđuje, jedino nas gluhač, šmrka i drača još prate dijelom puta. Pri vrhu se susreće samo šmrka. Kad se dođe do sedla Gredice (338 m) otvori se panorama Kvarnera. Ovdje greben brijega dijeli floru na dva dijela. Na burnoj strani vide se sterilne šmrke i drača, dok s južne strane, odmah ispod grebena, žive komora, primorska smrdljika, tršlja, lanjštik i lopočina, lopotika itd.

Od Gredice, da bi se došlo do vrha, prođe se Mali Kalik (457 m), od kojega se s južne strane vidi njegova vapnenačka građa sa strminama i gigantskim klisurama. Velike klisure poredane su terasasto, a završavaju okomitim liticama dubokim 41 do 50 metara.

Kako napredujemo, panorama postaje sve ljepša. Otok Unije je, čini se, tu nadohvat ruke. Osor je nacrtan kao da je na karti, a otok Cres veličanstveno razvija svoja brda, uvalice i uvale. Čudesna i veličanstvena slika!

Vegetacija je na grebenu jadna. Ono malo što se vidi patuljasto je i jako izmučeno vjetrom, jedino šmrka i pasja leska puze

po tlu. Kao da se nalaziš na nekoj visokoj planini.

Dodavši na Televrinu, nalazimo se na vrhu, 588 m iznad razine mora, što je istovremeno najviša točka čitavog otoka. Slava vrha Osoršćice nije toliko ovisna o absolutnoj visini koliko o prekrasnom vidiku koji se odavde pruža. S jedne se strane vidi arhipelag, niz otoka i školja ograničenih moćnim planinskim lancem (Velebitom), dok se s druge strane pogled gubi u prostranstvu otvorena mora.

Od Televrine put se nastavlja do drugog vrha, Sv. Nikola (557 m), koji je malo niži ali za pregled otoka prikladniji. Između jednoga i drugoga vrha na sjeverozapadu se nalazi lijepa jasenova šumica zajedno sa šimširom, rašeljkama, klenom, žestilom. Rašeljka i klen nalaze se još samo na nekim točkama Osoršćice i na drugim područjima otoka ih nema.

Prošavši ovu šumicu, prije dolaska na vrh Sv. Nikola nalazi se na samom grebenu uleknuće u obliku kratera.

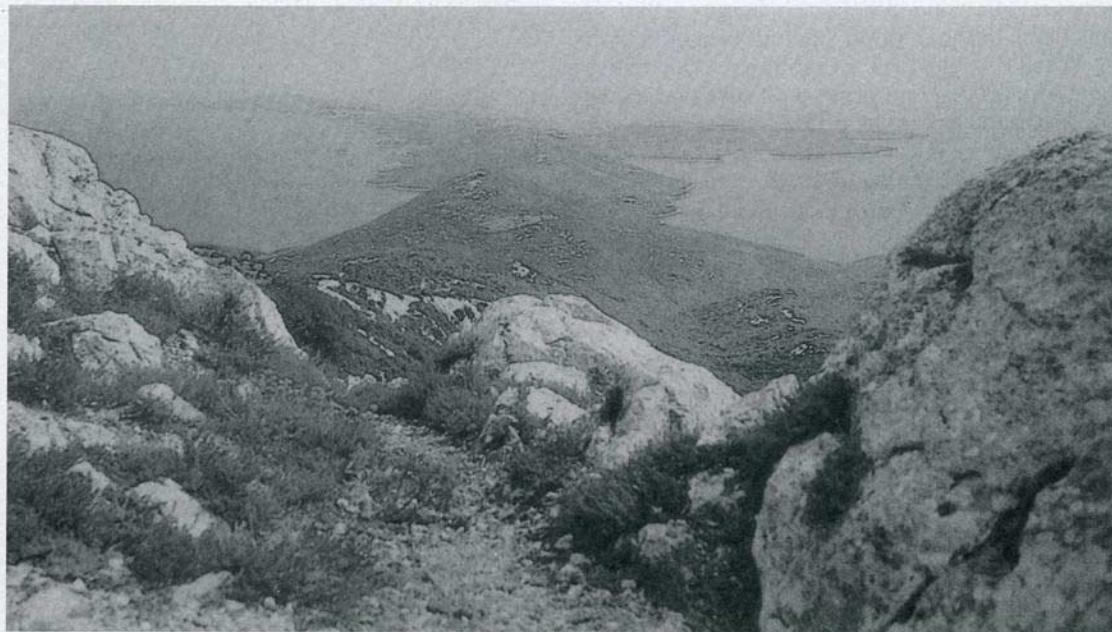
Prije spuštanja u uvalicu, odakle se dolazi na vrh Sv. Nikola, može se s pomoću nekoliko znakova na kamenu, na lijevoj strani, doći do čuvene špilje Sv. Gaudenta. Najprije se silazi oko 15 minuta od stijene do stijene

po istočnoj strani, a zatim se iza jedne stijene ugleda otvor špilje pred kojim je neizbjježna crljenica. Unutrašnjost špilje dugačka je oko 5 m, visoka 2 m, a isto toliko široka. Druga špilja u blizini, koja je prema tradiciji bila svečeva spavaonica, duga je dva a visoka i široka oko jedan metar. Stijene špilje prekrivene su kristaliziranim vapnencem. Komadiće kristala seljaci čuvaju s velikom vjerom, zbog njihovog djelovanja na bolesne vene.

Prema tradiciji, kad se Sv. Gaudent povukao da živi u ovoj špilji, otjerao je s otoka sve otrovne zmije, a onoga tko nosi sa sobom komadić špiljskog kamena zaštitiće od utjecaja divljih životinja. Ovo vjerovanje prošireno je na svim otocima Kvarnera.

Kad se stigne na vrh Sv. Nikola, pokaže se dolina Osor — Nerezine — Sv. Jakov u svojoj veličini, sa svježom i različitom vegetacijom. Čudesan je kontrast između goleti grebena i tamnog zelenila doline. Od Sv. Nikole moguće je i uvid u geološke odnose na Lošinju.

Od Sv. Nikole spušta se u Nerezine viju-gav put što ga je u prošlom stoljeću izradila lošinjska sekcija austrijskih turista. Na pola su puta dva jezera, koja mještani zovu

Pogled s Osoršćice

Foto: Nadir Mavrović

Farbiecov. Odavde, prešavši brdo jednom stazicom, može se doći do špilje zvane Kampanjeva jama. Teško ju je naći bez dobra vodiča, a ulaz u špilju nije moguć bez konopca. Špilja je ljevkasta, prosječno visoka 22 metra, na dnu široka 12, a dugačka 20 metara. U njoj je mnogo stalaktita i stalagmita. Sige udarene kamenom odzvanjavaju poput zvona pa je možda po tome špilja i dobila ime.

Drugi obilazak. Ovaj bi izlet išao iz Nerezina preko Počivalice (247 m) puteljkom koji prolazi čitavim zapadnim dijelom Osoršćice, dolazi do Gredice, a zatim preko Tržića vodi u grad Osor. To je najzanimljiviji izlet za prirodnjaka, ali i najdulji i najteži.

Vegetacija je bujna jedino na početnom i na kraјnjem dijelu puta, dok je na većem dijelu puta, od visine Sv. Nikole do Malog Kalka (kota 457 m), tlo golo i neplodno, tek tek tu i tamo pokriveno grmovima komore, koji imaju sve moguće oblike.

Na ovom obilasku nije zanimljiva ni morska ni planinarska vegetacija, već divljenje izaziva flora koja se razvija između pukotina vertikalnih stijena. Stijene teku uzduž zapadnih obronaka u dužini od oko 3,5 km i predstavljaju ostatak okomite obale. Osjećate se kao da ste u barci ispod Stijena na Unijama. Sigurno je da su donji dijelovi klisura jednoga dana bili šibani i izločani morskim valovima, pa zbog toga gornji dijelovi stijena strše nekoliko lakata preko donjih (reljef udaranja o obale po Stacheu). Svako toliko se na visini odlome veliki komadi kamenja koji se kotrljavajući padaju i razbijaju se na tisuće komada. Zbog toga je jako opasno penjati se na liticama, a baš na njima postoji rijetka i bujna vegetacija.

Od okomitih litica postoji ukupno pet skupina. Prvu skupinu starosjedioci zovu "Duple stijene", a drugu "Barsjane" po bršljanu, treću zbog veličine "Vela jama", četvrtu "Slanac" po jezeru u neposrednoj blizini te petu "Na žaline" po istoimenoj uvali na obali.

Svaka skupina litica, osim druge, posjeduje veličanstvena predvorja, s brojnim špiljama, od kojih su značajne jedino posljednja u prvoj skupini zvana Organac i u trećoj Vela jama.

Organac je najveća špilja Osoršćice. Glavna os teče u smjeru WNW na E i dugačka je 40 m pod zemljom. Unutrašnjost je podijeljena u tri komore, od kojih je ona najdublja potpuno mračna i teško pristupačna. Dno treće komore na lijevoj je strani prekriveno vapnenom sedrom, a pod tim se slojem nala-

ze kosti ovaca koje su uginule, vjerojatno od mraza. Srednja komora ima postrani hodnik koji je povezuje s gornjim dijelom masiva. Po zidovima pećine nalaze se sige, koje domoroci uspoređuju sa sviralama orgulja i po tome su nazvali špilju. Ulazi se kroz dva mala otvora. Oba su otvora lako dostupna. Špilja se nalazi na polovini brijege, između vrhova Sv. Nikole i Televrine, 300 metara iznad stazice, na kraju prve skupine litica, iznad druge zvane Pećine. Ako se želi od vrha Televrine doći do pećine, treba pogledati u smjeru svjetionika na Susku i krenuti prema skupini triju stijena, od kojih je jedna odijeljena. Dobru pješaku treba do špilje pola sata hoda.

Druga je značajna špilja Vela jama, koja je smještena ispod Televrine, 150 metara iznad stazice, usred treće skupine litica i na dnu prekrasnog predvorja. Špilja je najveća na otvoru, trokutasta oblika, slična gotskoj kapeli, visoka oko 15 metara, na osnovi široka 7 metara. Unutrašnjost špilje je usmjerena od NW na S, zavinuta u blagom luku uz neprekidno sužavanje, tako da je na kraju visoka malo više od jednog metra. Desno od špilje, 30 metara daleko, na jednom uglu litice svake godine gnijezdi se orao. Spomena je dostojan ulaz u špilju Slanac, čiji su zidovi najviši, a kompleks najsuroviji, posebno ako se promatra od jezera koje svemu daje ime. Ovdje najradije viju gnijezda ptice grabljivice i baš kraj malog Tržića (139 m) nalazi se ugodna dolinica u kojoj već u siječnju cvate zelenkada.

Treći obilazak. Počinje na istočnim obroncima Osoršćice, putem koji vodi iz Osora pored Halmaca (108 m), prolazi čitavom dolinom Nerezina, dolazi na Brdo (120 m) i završava u Sv. Jakovu (46 m). To je bez sumnje najšumovitiji i najljepši dio Osoršćice. Guste črnike izmjenjuju se s crnim jasenom, komorom, mirtom, lovoram, divljim kruškama. Na jezeru Čurlovici nalazi se veliki petrušin.

U Halmacu je panorama, gledana od crkve, u svibnju jako lijepa. Dolina je sva u zelenilu, presjecana maslinicima, vinogradima i gustom šumom. Tu i tamo su veća područja obrađenog zemljišta, dok je u pozadini Osoršćica sa čudesnim kontrastom svoje goleti.

S brežuljka Brdo vidi se nekoliko korača dolje u šumi gigantski bor. Opseg debla iznosi metar i po, a visina preko 20 metara. To je jedini predstavnik zaostao nakon puštošenja ove vrste borova koji su nekad rasli u našim šumama. Na tim sam brežuljcima

našao ostatke gradinskih naselja prehistoricnih naroda. Na SW od Brda, 5 do 10 metara ispod vrha, našao sam karakteristične fragmente prehistoricke keramike, zajedno sa školjkama.

Spuštajući se s Brda prema glavnom putu u smjeru crkve Sv. Petra u Osoru nailazi se na hrpu kamenja zvanu Kalčić na Fabrike, a pokraj hrpe izvor jako dobre žive pitke vode.

U Nerezinama, uzduž obale, ali u još većoj količini u lučici Sv. Jakov, raste crveni vražemil, a tamo blizu u uvalici Bučanje morski mlič. Penjući se iz ove lučice prema selu, na jednom se proplanku nalazi bunar sa živom vodom zasjenjen krošnjama brestova i akacije. S uzvisine na kojoj leži Sv. Jakov dostupan je pogledu veći dio mjesta i okolice, koja je sva prekrivena voćkama, maslinama, smokvama, trsјem, breskvama, kajsijama, duđovima, a imade rogača, oleandera te borova. Za agrume (limune i naranče) klima Osoršćice još je preoštra.

Ovoga trećeg dana obilaska moglo bi se posjetiti i Golubju jamu, tako nazvanu po mnoštvu divljih golubova. Nalazi se u uvali Tomožini na kamenom brežuljku. U špilju je potrebno spustiti se konopcem do 20 metara duboko. Ulaz je eliptičan i veća os ima 6 metara. Špilja je smještena u smjeru SE-NW. Unutrašnjost je sigama podijeljena u četiri dijela. Ukupna površina iznosi 150 m². Ulaz u špilju okićen je paprati i s nekoliko smokava. Pojava smokve na tom mjestu čudnovata je jer je teren na većoj površini prekriven isključivo s paprati.

S brda Čamplin (268 m) divan je pogled na Sv. Jakov. Ovdje se vide sakupljene, u minijaturi, sve ratarske kulture koje se uzgajaju na otoku, a formacija obale pokazuje sve moguće oblike.

Kompleks Osoršćice povezan je sa srednjim dijelom otoka neprekidnim lancem više-

PLANINARSKA TRANSVERZALA

“OSORŠĆICA”

1. **KT i start** Turistička agencija Nerezine (tu se dobije ključ kontrolnih točaka)
2. **KT** Prijevod Počivalice (274 m), 45 min od Nerezina
3. **KT** Kapelica S. Mikule (557 m), 50 min od Počivalica
4. **KT** Vrh Osoršćice — Televrina (588 m), 30 min od vrha Sv.Mikule
5. **KT** Gredice (388 m), 60 min od Televrina
6. **KT** Osor — Gostionica Gavde, 45 min od Gredica

manje niskih brežuljaka (Jurova 284, Pod Kalčić 120, Veli Križ 217, Peski 169 i Polanza 214 m). Otok u tom dijelu nije širi od jednog kilometra, pa ipak je prijelaz s jedne na drugu stranu moguć samo na sedlu Jurova i Veli Križ. Brežuljci su, naime, premda uski, jako strmi. Antički put otoka prolazio je odmah ispod grebena tih brežuljaka, a njegovi ostaci postoje i danas. Nije njime lako proći jer je mjestimice potpuno zapušten.

Teren je većinom pokriven šumarcima, koje je moguće s vremena na vrijeme sjeći, dok se u dolinama i dragama, kao i pri obali, njeguju loza i maslina.

Poljoprivredni proizvodi bili bi znatno obilniji da područje ne oskudijeva vodom. Da tu nevolju ublaže, stanovnici su iskopali jame na svim mjestima gdje su našli ilovaču pa se u njima zadržava kišnica. Toliku su važnost dali ovim jezercima da svako ima svoje ime. U tim lokvama žive neki malobrojni predstavnici vodene barske flore i faune.

Breg kaj Čevo mu je ime

Prof. MIRA ŠINCEK, Varaždin

Gore nad dugim, širokim dolom zelenim, zdiže se i hrusti, kak da vekšim zgledeti bi štel, breg jeden, od vsih drukčiji, breg kaj Čevo mu je ime.

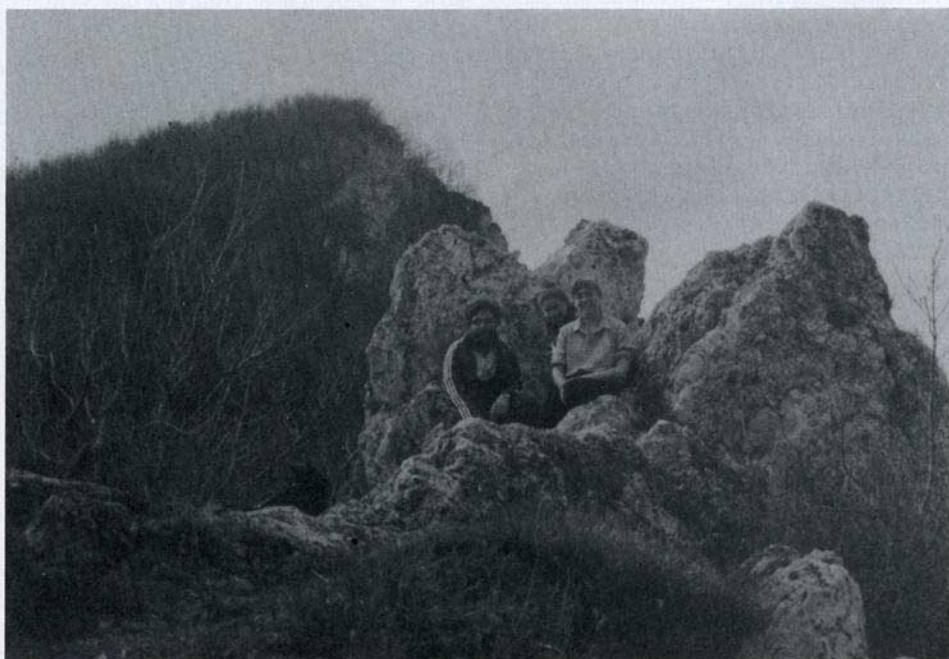
I da ga z jutrom kaj po macicah i leksinom prahu diši, sunčece s kušlecom toplim zбудi i z prstima zlatnim podraga, mam meglecice kmice rastera vu dol, rastepe kak kudelu vu grmle i med listje gorica. Taki vu svetlo kak vu robaču svetešnu obleče, stene zableščiju, vrh se zabeli. I gore z neba, Božeku gledеči, Čevo vezda mam kak kamen dragi vu svili zelenoga dlana zgledi.

A njegova je duša navek vesela, popevke sakojakšne prepuna: — tu ftiči žvgoliju najlepše gda mu vu granama gnezda gnezdju, a veter protuletni čez trave i cvetje milo positiha popevku piha, z jeseni pak listje i bez

vetra jakša, šumi kak da bi dežđi ves dan čez grane dežđili. Al kak god da je, najlepše je gda čovek-planinar k vrhu se z jutra vputi, popevkicu popeva i fučka postiha.

I celog se dana zible i gizdavo nagledavle, kak vu srebrenom špiglu, vu toj vodi reke Bednje kaj čez trate zelene teče. Kak god da se voda hiti tam dalko oditi, Čevo, oblaci i nebo se do kmične noči črne ostajeju tu vu njoj.

A gda se sonce trudno otputi spat i zadnja zgasi luč, vse sence kmica kak gladuš pogutne i šume začrni da poznat ih ni, taki vse spi i stiha, tak stiha je. Samo Čevo, vezda još vekše, straži i čuvle vse senje doline, samo Čevo, vezda još vekše, straži i čuvle vse senje doline, samo Čevo i na vrhu mesec svetla pun.

Na Malom Čevo

Foto: Mirko Kemiveš

Na rapskom Kamenjaku

Uz 20. obljetnicu Planinarske sekcije INA Rafinerija Rijeka

SERGEJ STIPANIČEV, Rijeka

Prvi dani listopada 1993. S oglasnih ploča Rafinerije, planinarska sekcija poziva radnike i članove njihovih obitelji na novi planinarski izlet. Odredište je ovoga puta malo neobično — ide se u NEPOZNATÓ! Odmah počinje zvoniti telefon:

- Ide se na izlet? Kamo?
- U nepoznato!
- Da, ali gdje?
- U nepoznato!
- Ali, htio bih povesti i djecu!
- Povedi, u pozivu je naglašeno da je izlet za sve uzraste.

I tako neprestano četiri dana. Do popunjena autobusa. Da sam i htio reći kamo namjeravamo, nisam mogao. Nisam znao. Glavni organizator izleta i vođa puta, Branko Škrobonja, dobro je čuvaо tajnu. I sačuvao je! Iz jednostavnog razloga — nije je ama baš nikome otkrio. Poslije mi je priznao da ni dan prije nije još konačno odlučio kamo će voditi izlet, jer je razmatrao čak tri inačice!

Nedjelja, 10. listopada 1993. Mlaka, šest ujutro. Osvanuo je dan koji, nakon dugog razdoblja kiša, obećava lijepo vrijeme. Počinju pristizati rafinerijski planinari: dječatnici, umirovljenici, članovi njihovih obitelji — staro i mlado se okuplja da bi već za koji trenutak krenuli autobusom "U nepoznato"!

Nudim planinare suhim smokvama i rakijom slušajući nagađanja: "Idemo na Učku!", "Ne, u Gorski kotar!", "Krk!", "Lošinj!", "Zavižan!", "Korita!", "Risnjak"...

U sedam sati motor autobusa radi. Branko pita jesmo li svi na broju. Provjeravam, svi smo. Krećemo. U ime sekcije pozdravljam putnike te u kazetar ubacujem kazetu rafinerijske klape "Baklje" i njihovu pjesmu "Dobro jutro". Još se uvijek ne zna kamo ćemo. Na Mlaki skrećemo desno. Otpadaju Učka i Čićarija. Slijede nova nagađanja. Izlazimo iz grada u pravcu Splita. Otpada Gorski kotar.

Uzbuđenje raste. Prolazimo raskrižje za most kopno-Krk. Otpadaju Krk, Cres i Lošinj! Najupućeniji nagađaju: "Idemo na Velebit!" Polazimo Sv. Juraj i raskrižje za Oltare. Ništa od Velebita! Sada više nema dvojbe: cilj može biti samo Rab. Branko nam to, kao službeni spiker, preko mikrofona i službeno saopćava. Oduševljenje! Vadi svoj podsjetnik (za svaki se izlet vrlo temeljito priprema!) i vrlo zanimljivo priča o otoku Rabu, njegovoj povijesti, stanovnicima, značajkama, te o Kamenjaku, najvišem vrhu Raba. "Kamenjak jest visok samo 408 metara, ali se kreće od razine mora" — upozorava. Spominje i vrijedne rapske planinare i izgradnju planinarske staze na vrh. Za kraj izleta najavljuje još jedno iznenadenje. Kako nas uzbuduje!

I tako stižemo u Jablanac. Ukravamo se na trajekt u posljednji čas. Na trajektu počinje prodaja listića tombole. Cijena popularna, listići brzo nestaju. Hoće li ih biti dovoljno za sve koji ih žele?

Na Mišnjaku se ponovno ukrcavamo u autobus. Ugodaj je zaista izvanredan. Pravi svečarski! Sekcija proslavlja svoj 20. rođendan! Glavni zabavljač, kao i uvijek, Toni Škrobonja! Odakle li samo crpi nadahnute za svoje silne šale?

Ulagamo u Rab, ostavljamo autobus. Prolazimo mjestom, Banjolsko polje, Mundanijsko polje i nastavljamo asfaltnom cestom prema vrhu. Prava je šteta što je planinarska staza na vrh zapuštena i ispresjecana suhozidima! Nakon sat i tri četvrt lagana uspona stižemo na sam vrh, pod telekomunikacijski objekt. Pred nama se ukazuje predivan vidik preko mora na kvarnerske otoke, kopno, sjeverni Velebit. Tražimo pogledom vrhove — kontrolne točke našeg planinarskog puta "Oko riječkih baklji". Vide se sve, očaravajuće!

Zauzimamo pozicije na kamenjaru. Otvaraju se naprtnjače, vadi hrana, piće. Počinje nuđenje svega i svačega, naročito kolača.

Jeste li znali da je ing. Premužić, osim na Velebitu, gradio staze i na Rabu?

Foto: Ing. Godek (1940.)

Koliko vrsta! Branko i ja dolazimo na svoje, jer volimo kolače. Nastavljamo uživati u pogledu s vrha. U objektu tražimo žig. Nema ga, šteta!

Branko poviće: "Pokret!" Još jedan pogled na Rab, more i Velebit... Vraćamo se u Rab, razgledavamo grad, pijemo kavu u kafiću, ukrcavamo se u autobus i krećemo. Branko se lača mikrofona i najavljuje — Zavrtnicu! Oduševljeni smo, iako je većina nismo nikada posjetili. Stižemo u Jablanac. Trenutak poslije već smo u kršnoj Zavrtnici. Svi se zajedno divimo tom kilometar dugom zaljevu nastalom potapanjem bujičnjaka poslijeglacijskim dizanjem morske površine i njegovim izvanredno dobro održavanim stazama. Doživljaj pojačava sunce koje se čas pojavljuje, a čas opet skriva za oblake. Na izlazu iz Zavrtnice uspinjemo se divnom stazom do vidikovca i još jednom pozdravljamo Rab. Odlazimo do planinarskog doma u Jablanцу. Zatvoren je. Ovako krasan planinarski izlet, a niti jednog žiga u planinarskom dnevniku!

Spušta se mrak. Penjemo se u autobus i krećemo. Umorni smo, ali zadovoljni. A treba još i izvući dobitnike tombole. Dobici su skromni, planinarski: planinarski dnevnići, kape, pansion na Snježniku, maneštra na Snježniku, pljoska, ali i nešto rafinerijskog

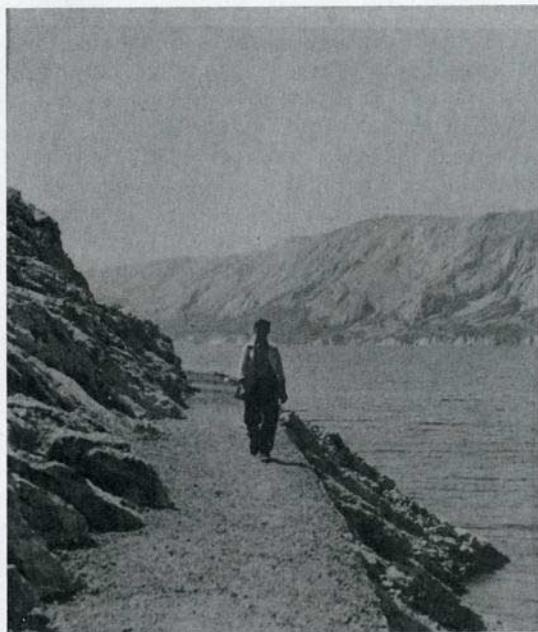
motornog ulja. Bilo mi je jako dragو što je pljosku dobio Gorazd Kovačić — rafinerijski umirovljenik i član sekcije od osnutka, koji ju je toliko priželjkivao. I tako smo, izvlačeći brojeve tombole, pjevajući i šaleći se, stigli u Rijeku. Na rastanku, obavezna pitanja: "Kad se opet ide?" i "Kamo se ide?" No, izlet "U nepoznato" je za nama, a sljedeći izlet nije nikakva tajna.

Tako je, eto, prošao 260. izlet koliko ih je u 20 godina postojanja samostalno organizirala planinarska sekcija Rafinerije.

Sekcija je osnovana na poticaj matičnog PD "Kamenjak" 4. listopada 1973., na osnivačkoj skupštini održanoj u prirodi — u prekrasnom prirodnom rezervatu Rakov Škocjan.

U 20 godina aktivnog rada posjetili smo brojne zanimljive planinarske (i ne samo planinarske!) lokalitete. Za nama je 20 godina druženja, za nama su brojne povhvate, priznaja i planinarski put "Oko riječkih baklji".

Na kraju, obilježavajući jubilej sekcije, pošteno je sjetiti se svih onih koji su je od osnivanja do danas vodili. Redom, to su: Milan Zrnić, Sonja Antić, Liviana Škrobonja, Radivoj Sušanj, Stanko Horvat i Sergej Stipaničev.

Ing. Premužić trasira turističku stazu kod Metajne na Pagu

Pokladna noć na Ivančici

Zapis planinarskog outsidera

MARTIN SUŠAC, Zagreb

Na kraju je, čini se iscrpljen sav pokladno-karnevalski program, maskerada i ostalo, a i onaj nužni intenzitet veselog raspoloženja popustio je u planinarskom domu. I tako je onda došlo na red pjevanje.

Kao i sve drugo, to je bilo programirano. Mislim da je to ispravno, jer reda mora biti, pa i u pjevanju, a ne da netko, na primjer, zatuli kad mu padne na pamet; tim prije jer najčešće zatule oni koji baš nisu vrsni pjevači. Tako su najprije podijelili tekst s riječima pjesama, jer ljudi češće ne znaju riječi nego melodiju. Sve, dakle, kako treba (Europa je ovo, pomislih s nekim divljenjem). I počeli su. Ali sve nekako kao po dužnosti (i to me podsjeti na probe našeg gimnazijskog zborra). Nitko da se, recimo, ustane pa se onako razmahne kao, na primjer, od sevdaha. Ali odmah shvatih da bi to bilo nekako ekscesno, pa i donekle neuskusno, s primjesom, da ne kažem, neodgojenosti (ili, ne daj bože, primitivizma). Istina, ovo nije nikakva zborska proba, ali red je red. Tako se i ja, na veliko zadovoljstvo sa samim sobom, također držah reda. A bio sam žđan, baš istinski (ovdje kažu "fest žđan"). Boca s vinom bio je pun stol; i dok su drugi pjevali ja natočih jednu čašu graševine i iskapih je u dahu. U istom trenu sjetih se da nije pristojno čak ni vodu, a kamoli vino baš tako pohlepno iskapiti. I ta me prijekorna misao zbuni, pa se, prihvaćajući pjesmu, na trenutak zaboravih i glas mi se prołomi salom sasvim neumjerenou (u osmom gimnaziji u zboru pjevao sam drugi bas). Naravno da sam ga smjesta stišao, uz ispričavajući smiješak. A kad smo počeli pjevati "Vehni, vehni fijolica", posve sam se zanio i zaboravio na taj svoj eksces, a i drugi su pjevali osjećajno i opusteno, bez one početne uzdržanosti. Tako smo s užitkom otpjevali i sve ostale pjesme s popisa, te se počelo pjevati što netko predloži. Ja sam nakon ostalih skromno predložio da otpjevamo neku bosansku,

na primjer onu baladu (ili romancu — teško je reći sto je) o odbjegloj pašinoj robinji. Ali je nitko nije znao pa sam rekao da je šteta jer da je ta pjesma takorekuć nenadmašna, naročito njezine riječi. Na nečiji upit objasnio sam da je ta pašina robinja jedne noći pobjegla i usput ukrala tri tovara blaga, odvela tri pašina sina i još Muju haznadara. Paša je, dakako, za njom raspisao potjernicu preko telala, koji su po svim mjestima uz bubenjanje obavještavali puk da tu pašinu robinju uhvate negdje na konaku i vrate je paši. Pjesma ne kaže jesu li je uhvatili već da su je samo pitali zašto je to učinila. A ona je odgovorila "da djecu vodi jer ih je rodila, blago nosi da ne bi prosila, a Muju vodi da ne spava sama." "Kakva kompletna žena!" — uzdahnula je jedna planinarka, "i to skroz emancipirana, čak je i ljubavnika imala", dodala je i upitala znam li još neku sličnu. Ima ih puno, rekao sam, i odmah se sjetih one o dilberu sto se okolo šeće, a nju, hanumu, nikako neće da povede, pa ga ona moli da je ipak povede barem u čaršiju, i ako hoće nek je tamo i proda bazerdiji (dućandžiji) za oku zlata. A je li ju je poveo i prodao, pjesma ne kaže. "Kakva očajna usamljenost i kakva fatalna ljubav", opet je uzdahnula ista planinarka. Doktor je pak stručno dodađao da se te pjesme pjevaju samo solo, onako lirske, a ne skupno. Imao je, dakako, pravo. I dok su oni počinjali još neku pjesmu, ja sam ispijao, mislim, već treću čašu graševine i zatim im se pridružio više mumljajući onako "sotto voce".

I dok smo mi tako pjevali, kulturno i u lakom zanosu, neka trojica mladića kod šanka također su počela nešto pjevati, ali takvom deřnjavom da mi ni sami sebe nismo više mogli čuti. Onda je jedan od naših, naljučen, skočio i otiašao k njima da ih dovede u red. Ali malo po tom i on se počeo s njima derati i nije se vraćao. Davo će ga znati, možda mu su se više svidjelo kod njih, pomislio sam, i odmah odlučio. "Ja ću to srediti", rekoh

samouvjereno to ostalima. "Reda mora biti. "Ali čim sam ustao, samokritički ustanovio da ta moja napravna odluka nije bila odluka baš trijezna čovjeka; moj hod nije bio sasvim bez greške. Momci kod šanca dočekali su me s radošću i zagrljajem. Bili su Zagorci. Odmah su me pitali "kaj pijem". A kad sam zaustio da im primjereno strogo kažem kako u najmanju ruku nije uljudno, čak ni demokratski, da ometaju druge u veselju na koje, dakako, svi imaju pravo, — Europa smo, dođavola, namjeravao sam argumentirati, — ali ni zucnuti mi nisu dali već stalno: "Kaj gospod piyeju". "Graševinu, do vraka", odgovorih na koncu jer se sjetih da oni možda misle da odbijam njihovo piće, što ni kod nas u Bosni nije pristojno već prije uvredljivo. I baš kad sam ponovo zaustio da ih strogo prekorim, jedan od njih viknu: "Graševinu za mladog gospodona!" Barabe, znali su me pogoditi u zivac! "Mladi gospod, dakle", ponovih uz tihu smiješak. Znaci da ipak nije baš sasvim bez temelja što stalno koješta izmišljam da bih ublažio broj svojih godina, pomislih s pritajenim ushitom. I dok sam ispijao času graševine, jedan od njih počeo je svom snagom ružiti promuklim glasom onu "Beži Jankec, beži Jankec..." Drugi ga odmah zaustaviše i zamoliše me da kažem koju pjesmu volim. Rekao sam da sam Bosanac i da sumnjjam znaju li oni neku bosansku pjesmu. O, znaju oni, viknuli su, na primjer "Crven fesić". Pa dobro, nek je i "Crven fesić", do vraka makar to baš i nije neka pjesma, ni sevdahli ni dramatična kao druge, odobrio sam odustajući potpuno od namjeravanih prijekora. "Ali, bez dernjave molim", dodao sam tobože strogo, misleći na red i Europu. I tako čitavom salom zaoriše muški glasovi, skupa s mojim i onog prvog izdajnika iz naše grupe. Šanse da se osim nas još i netko drugi čuje, nije bilo nikakve. A kad su nam se još neki u sali pridružili — nisu imali drugog izbora — dernjava je bila totalna. I sam sam se iznenadio, ali me nije bilo nimalo briga (valjda zbog ispijenih časa). Malo poslije video sam da se našoj pjesmi pridružila cijela sala; učinilo mi se i neki iz mog durštva planinara; svatko punim plućima i glasom. Kažem, dernjava je bila totalna i — veličanstvena: svatko je pjevao kako je znao i nije znao, kako je mogao i nije mogao; potpuno opušteno, sa smiješkom na usnama i poneki s naglašavajućim gestama, a bilo ih je koji su plesali po dvorani u ritmu pjesme. Učinilo mi se da su bili sretni u nekom magičnom zaboravu potpune

koncentracije na ritam i melodiju, oslobođeni bilo kakvog obzira i straha kako će izgledati. I u nekom polupijanom kovitlacu asocijaciju, vjerovatno oponašajući bogzna koje filozofe, pomislih da su, eto, svi oni konačno dosegnuli svoj čisti "ja"; da su čak — zaključih odlučno — dosegnuli svoj bitak, što je moguće jedino u doživljaju ljestve bez obzira na razinu. (Poslije sam se, priznajem, dugo uzalud domišljao što mu to zapravo znači "čisti ja" i "bitak", i skoro sam odlučio da to u bilješci izostavim, ali ipak sam zapisao zbog autentičnosti događanja, tj. jer tako mi je zbilja palo na pamet; a tko zba; možda će to netko nekako i razumjeti, jer nije ništa manje razumljivo od tzv. hermetične poezije; u svakom slučaju, dopustit ćete, barem lijepo zvući.)

A bilo je, u primisli sam konstatirao, sve kulturno, s nekom unutarnjom mjerom i bez pijanih ekscesa. Jedino sam ja, zagrljen sa svojim novim prijateljem (onim što me je nazvao "mladim gospodonom"), vikao "Živjeli planinari, živjela Europa", on me je najprije začuđeno pogledao i rekavši: "Zakaj Europa, k vraku", poljubio me i prasnuo u smijeh, držeći me potpuno pijanim. Uzalud sam se upinjao da mu protumačim da ne mislim na onu tamo Europu već ovu ovdje našu Europu, onu nek đavo nosi, on se je još jače smijao. Nije razumio, naravno.

I na kraju, kad smo se zamorili i kad je većina otišla na spavanje, s posljednjima sam otišao i ja.

A o spačaonici, spačima i spavanju možda drugom zgodom; razumije se, ako urednik i ovo prihvati.

Nova staza za uspon na Klek

MILJENKO PAVEŠIĆ, Rijeka

U povodu svečanog obilježavanja 120. obljetnice planinarstva u Republici Hrvatskoj, odlučeno je da se izvede nova staza za uspon iz Ogulin na Klek. Postojeća stara staza, koja vodi na Klek iz Ogulina preko Svetog Petra i Puškarica (stara staza), dobrom dijelom ide asfaltiranom prometnicom, na kojoj je vrlo živ promet. Nažalost, prometnica nema nogostup pa je pješak primoran hodati kolnikom, što predstavlja potencijalnu opasnost. U jednom je dijelu, kroz šumoviti dio pri usponu na prevoj Sovenicu, ta staza prilično valovita. No, istini za volju, ona nudi i primamljivu pogodnost — autostopiranje, što ogoćava da se brzo i bez napora stigne u zaselak Bjelsko, odakle je do doma na Kleku svega četrdesetak minuta uspona. Toliko o staroj stazi.

Zašto je trasirana i markirana nova staza i što ona nudi planinarima? Opisat će tu novu stazu, a zaključak o njezinoj svrshishodnosti prepustam onima koji će njome prolaziti. U nazivu članka riječ je o usponu, no staza je markirana i za silaz s Kleka.

Markacija počinje na zaravanku iza zgrade željezničkog kolodvora Ogulin. Tablica na stablu lipe daje prve obavijesti: smjer i vrijeme potrebno za uspon na Klek — tri sata. Krenuti pravcem koji pokazuje strelicu te na drugom križanju skrenuti lijevo. Tom potpuno ravnom ulicom, preko raskrižja sa semaforima, 400 metara do betonske ograde iznad kanjona Dobre. Na ogradi je smjerkaz, natpis KLEK i uobičajena planinarska markacija. Treba krenuti lijevo te, prateći markaciju, ubrzo izaći iz grada. Staza prolazi pored lijepo uređenih kuća naselja Krlenac. S desne strane korito je rijeke Dobre, a ispred nas, podno šumovite padine Bukovnika, smjestio se simpatičan zaselak Vučići. Tu je prodavaonica prehrambenih proizvoda (vlasnik Josip Glad), a ispred prodavaonice zgodno je

smještена klupa sa stolovima, što može dobro poslužiti za mali odmor. U prodavaonici se može dopuniti sadržaj naprtnjače ili za okrepu nešto gučnuti. Vlasnik stanuje u zgradici u kojoj je prodavaonica, pa, ako je ona zatvorena, dovoljno je pozvati ga i on je na usluzi bez obzira na doba dana. Cijene su znatno povoljnije nego u ugostiteljskim objektima u gradu.

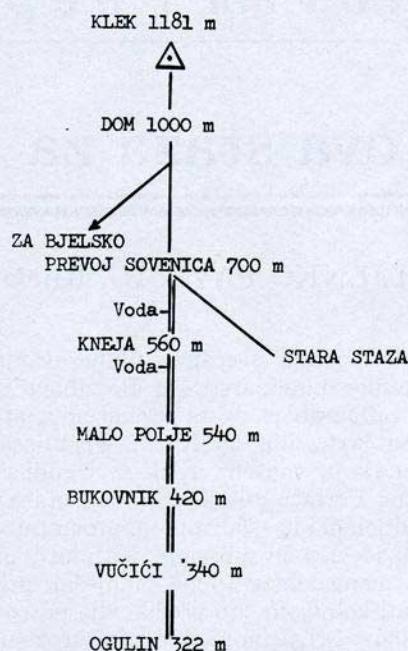
Desetak metara od prodavaonice počinje kraći uspon na Bukovnik. Kad stignete na prvi omanji zaravnak, otvara se vidik na umjetno jezero Bukovnik u sustavu Hidrocentrali Gojak. S drugoga zaravanka, po izlasku iz šume, veličanstven je vidik na Ogulinsko polje sa selima Otokom, Oštarijama i Josipdolom. U pozadini dominira karakteristično brdo Hum (861 m). Posebno lijepo djeluje usamljeno brdašće Viničica (420 m), sa crkvicom Svetе Katarine na vrhu. Staza poslije zaravanka s voćkama duže vrijeme prolazi kroz lijepu šumu Bukovnika. Počinje blag uspon i hodanje postaje pravi užitak. Na jednom dijelu staze nalazi se omanji vidikovac s vrlo lijepim vidikom na Ogulin, dio sela Sveti Petar i Kirasići (lijevo), jezero Bukovnik te u pozadini na šumoviti Drenovac. U šumi prevladava bukva, no ima i hrasta, po neka topola, smreka, ljeska. U rano proljeće staza prolazi doslovno kroz polja kukurijeka, koji su ovdje naročito veliki. Sve do Kneje praktično nema značajnijeg uspona. Tu su proplanci, pitomi dolovi, prelaze se kolnici, da bi na jednom dijelu kroz mali kameniti usjek staza izašla na pitomo Malo polje. Na njemu ima nekoliko vikendica i obrađenih površina. Staza vodi sredinom polja, da bi na njegovu kraju, kod nepresušnog izvora pitke vode, ušla u šumu podno Kneje. Izvor se zove Franjevac. Na Kneji je izgrađen Sportsko-rekreacijski centar s nekoliko igraлиšta i kućica. Kućice mogu poslužiti kao sklonište u slučaju nevremena.

Odmah iza Kneje staza dolazi na cestu Ogulin — Rijeka — Jasenak. Njome ide lijevo oko 300 metara, pa onda skreće desno užbrdo na prevoj Sovenicu. Tu gdje staza napušta cestu, može se produžiti cestom do omanje šumovite jaruge (desno od ceste) i ući u nju do snažnog izvora odlične pitke vode. Vrijedi otići tih nekoliko stotina metara i napuniti čuturicu.

Uspon na sedlo Sovenicu pravi je užitak. Staza ide blagim usponom kroz šumu. Putem se često otvaraju vidici na obližnju Sovenicu (847 m) i malo dalji Stožac (808 m) te na širu okolicu Oguština. Na sedlu je dobro uščuvana zemunica koju je ratne 1991. godine izradila i koristila 143. ogulinska brigada. Zemunica može vrlo dobro poslužiti kao sklonište u slučaju nevremena, čak se može u njoj i noćiti. Desetak metara dalje nova staza izlazi na staru stazu, koja dalje vodi na Klek. Od prijevoja Sovenice pa do doma na Kleku obnovljena je markacija na starom dijelu staze.

Eto, opis je tu! Na planinarima je da odluče kako će na Klek ili kako s Kleka.

Na kraju, treba istaći da su stazu najvećim dijelom prokrčili i markirali ogulinski planinari Zvonko i Damir Domitrović te pisac članka. Pročelnik Komisije za planinarske puteve i označavanje HPS g. Tomislav Pavlin sa članovima Komisije također su sudjelovali

u pripremanju staze postavljanjem tablica i dopunskim markiranjem.

Dobronamjerne primjedbe rado će biti prihvaćene i nedostaci uklonjeni.

“Velebitska obilaznica”

TOMISLAV PAVLIN, Zagreb

Namjera članova Komisije za planinarske puteve i označavanje HPS da se na Velebitu, točnije, na njegovu sjevernom i srednjem dijelu učini nešto novo i atraktivno, ovih proljetnih dana završava pripremom vodiča i dnevnika nove planinarske obilaznice*. Između Vratnika do Baških Oštarija ona će pružiti pregršt zadovoljstava u otkrivanju novih detalja. Tome će pripomoći dobro uređeni pristupi do kontrolnih točaka i bolje mogućnosti smještaja u planinarskim objektima. Posjetitelji će se odlučiti po svojoj želji i drugim

mogućnostima hoće li se obilaznicom kretati vezano ili pojedinačno. Predviđene su 34 KT. Iako su za dokaz njihova posjeta predviđena dva rješenja — fotografija ili pečat u dnevniku — preporučujemo posjetiteljima fotografiranje, jedno zbog čestog nestajanja pečata, a drugo što će tako nakon obilaska imati svoj osobni velebitski suvenir, dnevnik s fotografijama.

Cilj obilaznice nije da se njom što prije prođe, nego da se uživa u velebitskim ljepotama. Pritom ćedobro poslužiti dnevnik puta

s vodičem i karta Sjeverni i srednji Velebit, koju možete kupiti u tajništvu HPS (autor Z. Smerke). Nakon obilaska svaki posjetitelj dobiva posebno numerirano priznanje.

"Velebitska obilaznica" je u znaku sjećanja na velikog poznavatelja Velebita, ličkog i hrvatskog planinara dr. Antu Rukavinu, koji je dio svog života, prije prerane smrti, proveo na Velebitu da bi pronalazio i uređivao velebitske staze i puteve, te ih približavao budućim posjetiteljima svojim brojnim člancima i knjigama.

Njezin je početak na Vratniku, a završetak na Baškim Oštarijama, ili obratno, po želji budućeg obilaznika. Do Vratnika može se stići cestom od Senja ili Žute Lokve (iz Gospića, Zagreba). Nastavlja se pješice južnim dijelom Senjskog bila do bivšeg prvog planinarskog objekta na Rujicama, koji su 1912. g. sagradili braća Krajač i Konrad Nabršnig iz Senja. Dalje do Oltara, gdje može prenocići u planinarskom skloništu u zgradici iznad gostionice, koje su uredili vrijedni planinari iz Siska. Od Oltara do Krasna je 8 km lokalnim busom (dva puta dnevno), koji vozi između Senja i Krasna. Iznad župne crkve Sv. Ante vodi planinarska staza do drevnog svetišta Majke Božje Krasanske. Za nas planinare, mogao bi ovdje biti lijep planinarski kutak, jer se u budućem planinarsko-turističkom centru planira sklonište.

Iz krasanske kotline preporučamo Jezerskim putem na prostrane i valovite travnjake Jezera. Obližnji Mali Rajinac najviši je vrh sjevernog Velebita (1699 m), a nije daleko ni Zavižanski Pivčevac, lijevo od puta koji s Jezera vodi prema Zavižanu.

Za boravak u domu na Zavižanu poželjno je najaviti se domarima, obitelji Vukušić, kako ne biste ostali bez kreveta. Do doma se može i vozilom iz Oltara ili Krasna, a i kroz Lomsku dolinu, no ova je cesta slabija. Iz doma su lijepi izleti na zavižansku skupinu vrhova, što možemo učiniti u jednom danu, te usput obići neku od brojnih jama snježnica, npr. Vukušića snježnicu.

Slijedi put do Rossijeva skloništa Premužićevom stazom, odakle do ruba jame Varnjače (dok se ne uredi silaz, do dna mogu samo vrlo iskusni planinari!). Dalje prema Vratarском kuku, preko Novotnjeva kuka, puta još nema, pa se na nj treba uspeti s Lubenskih vrata. Na vrhu bit ćemo nagrađeni posebnim pogledom u tajnovite dijelove Rožanskih kukova. Prije Velikog Lubenovca, gdje je u bivšoj lugarnici novo planinarsko sklonište,

treba obići dostupan vrh Hajdučkih vukova, nekada teško pristupačnih. U njima je prošle godine otkrivena Lukina jama, najdublja jama jugoistočne Europe. Do skloništa na Velikom Lubenovcu i do kuće na Alanu može se stići vozilom iz Krasna, dok je cesta od Jablanca zapuštena i u lošem stanju. U Širovaču se iz Krasna možemo se dovesti autom ili autobusom asfaltiranom cestom, te se ovdje na izvoru opskrbiti najhladnjom velebitskom vodom.

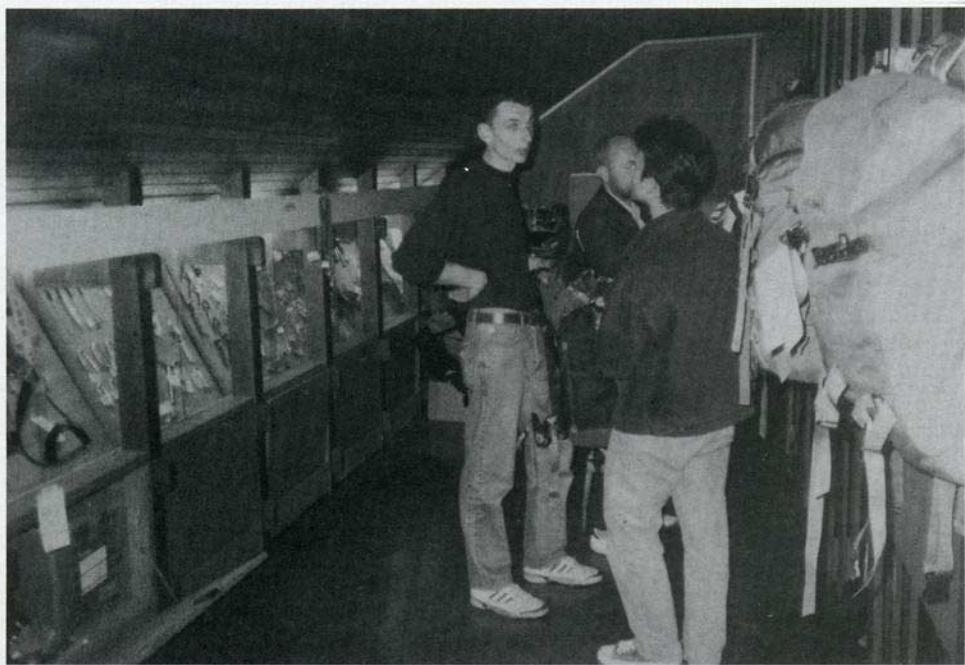
Dalje prema Šatorini i Matijević-brijegu kroz šumovitu dolinu Širovače i preko travnate Dokozine plane, na koju se može stići i vozilom preko Dundović padeža. Do vrha Šatorine uspet ćemo se ogrankom Premužićeve staze. Silazak preko Matijević-brijega na Gornja Korita, živi izvor vode, koje ima još više u bunaru desetak minuta ispod Premužićeve staze. Kratko kroz bukovu šumu i silaz udesno na Radlovac, veliko kraško polje, do planinarskog skloništa u malom šumarsku. Odavde su mogući izleti do Laktinog vrha i Lisca kroz Smojversku dolinu mimo Kugine kuće (nekadašnje lugarnice). Vozilom se do Kugine kuće može iz Širovače ili iz Sušnja preko Dabarske kose uzdužnom velebitskom cestom. Iz Radlovca vodi markacija na travnato Budakovo brdo preko napuštenog zaseoka Skorpovca, te dalje do Bačić kuka ili Visibabe, a nakon toga silaz u Ravni Dabar do nekadašnje škole, a sada planinarske kuće. Dalje na Kizu, do carstva kamenih ljepota. Prije nego završimo u Oštarijama, treba se zbog lijepa vidika uspeti i na obližnji vrh Metlu.

Sadržaj i mogućnosti obilaznice zadovoljiti će svakog planinara i ljubitelja prirode, a stečeno priznanje bit će djelić onoga što će zaokružiti cjelovitost "Velebitske obilanice".

Želimo vam puno veselja i radosti na Velebitu.

*Jezični stručnjaci preporučuju umjesto pogrešnog i ružnog stranog naziva transverzala naziv obilaznica, tj. nešto što planinar obilazi (ne: zaobilazi!). Obilaznica može biti uzdužna, poprečna ili kružna, a može značiti čak i obilazak mreže KT koje nisu povezane markacijom. Transverzala je samo poprečan put ili poprečnica (transversus, lat. poprečan), dok se uzdužni put može nazvati uzdužnicom, ponegdje i magistralom. Slovenci imaju lijep i smislen naziv vezni put (vezna pot). Riječ transverzalu, pa prema tome i riječ transverzalac, valja napustiti.

(ŽP)

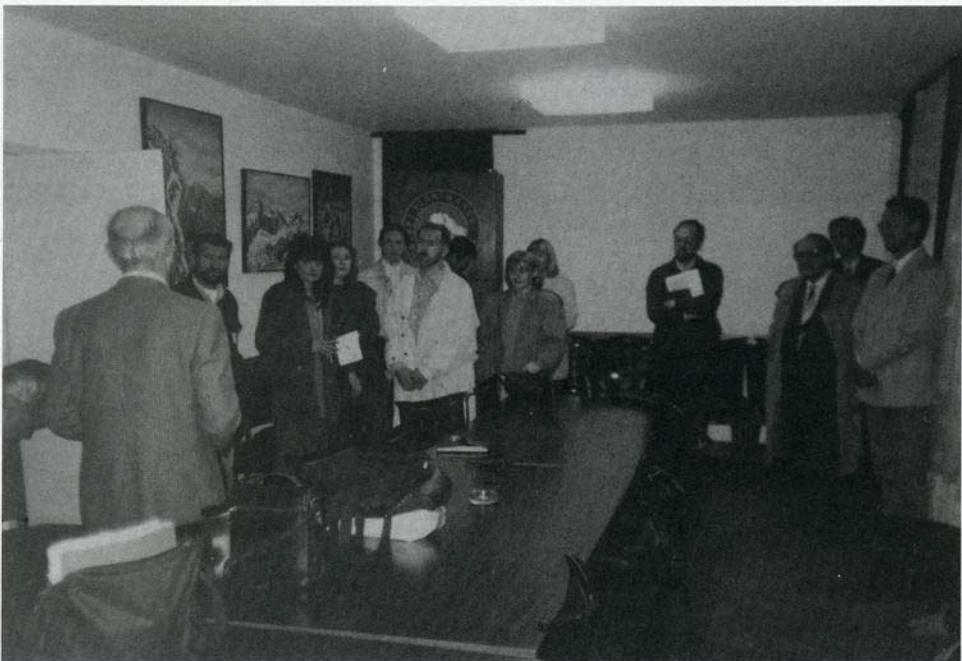

Na drugom katu Društvenog doma u Kozarčevoj 22 već nekoliko mjeseci radi dobro opremljena trgovina planinarske opreme

REPORTAŽA IZ HRVATSKOG

*Dio gledateljstva na prvenstvu Hrvatske u športskom penjanju na Zagrebačkom velesajmu
23. travnja*

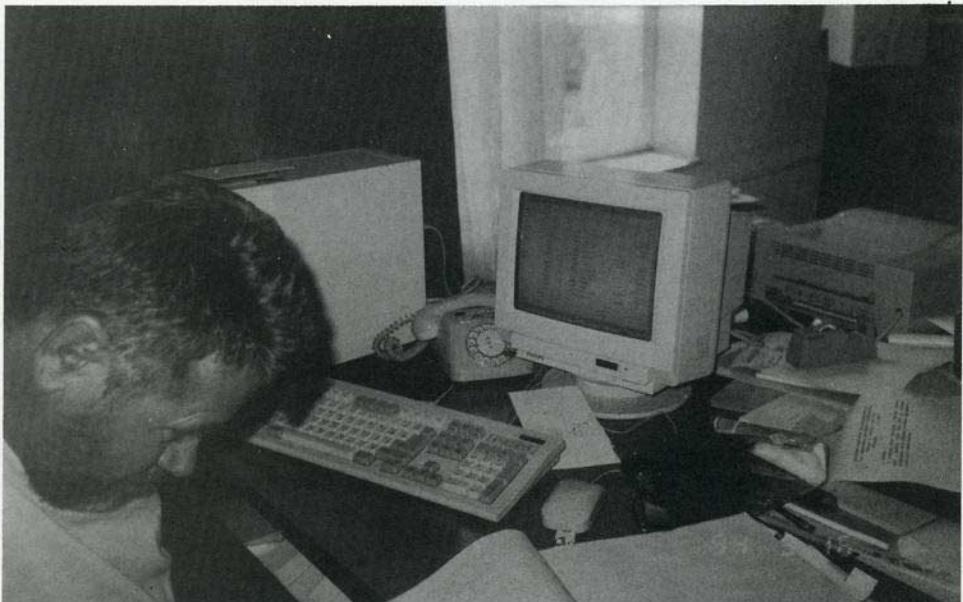

Otvorenje izložbe slika Adriana Horvata u Društvenom domu HPS svibnja 1994.

PLANINARSKOG SAVEZA

(D. Berljak)

Odnedavna HPS ima suvremeni računski sustav za obradu svih podataka

Otrovne životinje i biljke

Dr. BERISLAV BANEK, Zagreb

Ugriz zmije. Iako u planini nerijetko dolazi do bliskih susreta sa zmijom, treba odmah kazati da je tradicionalan strah u naroda nemjerljivo veći od opasnosti koji ugriz zmije u stvarnosti donosi. Čak dvadeset i dvoje od stotinu ljudi ugrizениh od zmija otrovnica naših krajeva ne dobiva nikakve znakove trovanja zmijskim otrovom. Isto tako u posljednjih trideset godina u Hrvatskoj nije bilo niti jednog smrtnog ishoda kojem bi bio uzrok ugriz zmije.

U našim krajevima susrećemo dvije vrste otrovnica.

● Poskok — pepeljasto sive boje, koja, ovisno o tlu na kojem obitava, može biti žučkasto do pepeljasto smeđa. Glava mu je trokutasta, s roščićem na vrhu nosa. Duž cijelog tijela sredinom leđa proteže se tamna vijugava pruga. Naraste do 90 cm u duljinu.

● Riđovka — glava je široka, plosnata i trokutasta. I ona ima vijugavu tamnu prugu duž leđa. Boja tijela ovisi o okolišu gdje boravi i može biti sivkasta, žučkastosmeđa, pa i crna. Naraste do 80 cm.

Otrovnice posjeduju naročit otrovni aparat. Sastoji se od otrovne žljezde koja je kanalićima povezana sa šupljim Zubima na prednjoj strani gornje čeljusti. Zubi, koji su priljubljeni uz gornju čeljust, tek se otvaranjem usta spuštaju poput avionskih kotača. Tijekom ugriza zmija izbaci otrov iz žljezde i kroz šuplje zube ga unese neposredno u tkivo ugrizenog poput injekcije.

Otrovnost ovisi o vrsti zmije, ali ima velikih razlika unutar iste vrste zmija. Tačkoder ovisi o mjestu ugriza, o dobi žrtve i osjetljivosti organizma. Otrov je mješavina raznih sastojaka, koji svi zajedno imaju štetno djelovanje na sve dijelove organizma.

Ugriženi većinom ne može prepoznati vrstu zmije, pa tako niti znati je li riječ o ugrizu otrovnice ili neke druge zmije. Ako je zmija ubijena, valja je ponijeti sa sobom radi prepoznavanja.

Najčešća mjesta ugriza jesu udovi, poglavito noge. Na mjestu ugriza su dvije ubodne ranice udaljene jedna od druge oko 6–8 mm. Na tom se mjestu poslijе ugriza javlja tijekom prva dva sata bol i otok tkiva. Isto tako mogu se javiti vrtoglavica, mučnina, povraćanje i opća slabost.

Ipak je smrtni ishod u našim krajevima izvanredno rijedak. Nalaz ubodnih ranica nije siguran znak da je otrov prešao u tijelo.

U pružanju prve pomoći potrebno je samo:

1. Učiniti nepokretnim ugrizeni dio tijela (imobilizirati ga npr. kao kod prijeloma kostiju ruke ili noge)

2. Prevesti bolesnika u najbližu zdravstvenu ustanovu.

Kako se u narodu spominju i neki drugi postupci prve pomoći, a najčešće nisu korisni, nego štetni, to ćemo ih navesti:

a) Povezivanje udova iznad mjesto ugriza NE PREPORUČUJE SE iako je to tradicionalna mjera prve pomoći radi sprečavanja širenja otrova u cijeli organizam.

Komplikacije koje se javljaju u visokom postotku nakon tako izazvanog sprečavanja cirkulacije krvi povezivanjem udova, mogu imati za posljedicu čak i njihovu kiruršku amputaciju zbog odumiranja tkiva. Povezivanje udova dopušteno je samo ako ozlijedenog možemo dovesti do liječnika najkasnije za 30 minuta, što je u planini obično nemoguće.

b) Isisavanje otrova iz rane, izrezivanje rane ili stavljanje leđa na ranice — ne preporučuje se.

c) Serum protiv zmijskog otrova nije potrebno davati! Vrlo je rijetko otrov toliko snažan da bi ugrozio organizam, a serum može ozbiljnije ugroziti život nego ugriz naših otrovnica. Dakle, serum se daje samo uz velik oprez, što laik ne može učiniti. Iznimka mogu biti ugrizi u vrat ili lice.

d) Isprati njesto ugriza vodom — dobro je mjera, jer se time uklanja ako ima otrova na koži.

Treba kazati da su prikladna odjeća i obuća najbolja zaštita od ugriza: visoke cipele i duge hlače. Možda će ovakve upute nekome izgledati nekim nedovoljnim, ali iskustva naših liječnika i bolnica upravo su takva.

Ubodi drugih otrovnih životinja. Otvornost škopionskog otrova mnogostruko je veća od otrovnosti zmijskog otrova, ali ga se pri ubodu škorpiona unosi toliko malo da takav ubod u našim krajevima najčešće prolazi bez ikakvih smetnji, a ako se smetnje i pojave, nisu veće od onih šti ih npr. izaziva ubod pčele.

Ubodi insekata. Bilo da je riječ o ubodu pčela, osa, stršljena, komaraca ili nekih drugih kukaca, smetnje koje nastaju u obliku svrbeža, lokalnog otoka i crvenila prolazne su i bezopasne.

Prva pomoć sastoji se od stavljanja hladnih obloga na mjesto uboda, ako je to uopće i potrebno. (Postoji i mišljenje da je uspješniji vruć oblog, jer su otrovi kukaca termolabilni. Op. urednika)

Opasnost po zdravlje moguća je kada se dogodi stotinjak uboda odjednom. Ako se tada jave tegobe (osjećaj gušenja, otežano dihanje i sl.), treba odmah najbližem liječniku.

Otrovanje biljkama. Planinar najčešće nije ni svjestan otrovnosti biljaka što ih susreće na svojim izletima. Iako gotovo sve biljke posjeduju razne tvari koje u organizmu mogu izazvati poremetnje, većina onih kojima se koristimo u prehrani za čovjeka nisu otrovne stoga što u sebi sadrže tako malo otrovnih tvari da ne mogu izazvati nikakve smetnje.

Za čovjeka su otrovne one biljke koje sadrže otrovne tvari u visokim koncentracijama

(bilo u cijeloj biljci, bilo u listu, cvjetovima, plodovima ili korjenu). Kad takvi otrovi dođu u dodir s organizmom, mogu izazvati niz poremećaja i smetnji, od onih najblažih, koje se javljaju u dodiru s kožom (svrbež i crvenilo) ili probavnih (grčevi, povraćanje, proljev), pa do takvih koje mogu završiti smrtno (velebilje, otrovne gljive). U povraćanja i proljeva nastalog uslijed trovanja bolesniku valja davanati mnogo tekućine. U idućoj tablici prikazane su neke otrovne biljke (o gljivama drugi put).

Najčešće stradavanje djeca, ali ni odrasli nisu poštedeni od privlačnog izgleda raznih biljaka i njihovih plodova. Zato nipošto ne valja konzumirati biljke ili njihove plodove ako ih dobro ne poznajemo. U planini nije moguće pružiti neku značajniju prvu pomoć, jer su za liječenje tako otrovanih većinom potrebni protuotrovi koje je moguće dati samo u bolnici.

Biljka	Otvorni dijelovi	Znaci trovanja
Durđica	svi dijelovi	srčane smetnje
Jedić	korijen, list, sjeme	srčane i dišne smetnje
Kozlac	svi dijelovi	probavne i živčane smetnje
Likovac	svi dijelovi	probavne smetnje
Pomoćnica	svi dijelovi, posebno plod	probavne, srčane i živčane smetnje
Velebilje	svi dijelovi	suha koža i usta, proširenje zjenica, lupanje srca, grčevi mišića, buncanje, koma
Tisa	svi dijelovi	probavne, srčane i dišne smetnje
Naprstak	svi dijelovi	srčane smetnje

Ovdje su prikazane tek neke od mnogih biljaka koje mogu izazvati trovanja, pa je najbolje sve privlačne biljke i nepoznate plodove ipak samo gledati, a ne ubirati i jesti. Na taj ćećemo način ne samo sačuvati svoje zdravlje, već i poštovati prirodu.

Uz Poljakovu "Hrvatsku planinarsku književnost"

Prof. KRUNOSLAV MILAS, Zagreb

Što je planinarska književnost? Dr. Željko Poljak, autor knjige "Hrvatska planinarska književnost", sažima je ukratko kao "skup književnih djela nadahnutih planinom, njezinom ljepotom i snagom, utjecajem planine na život čovjeka ili povijest naroda."

Kao motiv u hrvatskoj književnosti planina s pojavljuje već gotovo pola tisućjeća, još tamo od Ivana Česmičkog i Petra Zoranića.

Zašto baš u Hrvatskoj? Ona nije alpska zemљa, premda je pretežito gorovita. Možda je na to pitanje najbolje odgovorio publicist Josip Horvat u svom pregovoru monografiji "Hrvatske planine", izdanoj u Zagrebu 1943. godine:

"Hranitelj i branitelj naroda Hrvata njegove su gore. U velikim poviestnim sukobima gora je održala narod Hrvata, u nju se uprievši stekao je častan nadimak Predzida kršćanstva. Gotovo je svaka hrvatska planina poviestni spomenik; na stijenu hrvatskih gora i šuma (...) lomile su se kroz tri stoljeća osmanlijske ofenzive, zadržane su na Kleku, Kapeli, Velebitu, tim braniciima prilaza u srdce europske kulture. Gora je sa svojim stoljetnim šumama davala Hrvatima u tim stoljetnim graničarskim borbama stan, u sigurnosti njezinih proplanaka bujala su njegova stada (...), u obrani gore sačuvao je on netaknut svoj duhovni život, svoju vitežku etiku, ponos i smisao obrambenog zajedništva. Gore su konzervirale duh hrvatskog naroda, zbroj njegovih predaja i shvaćanja..."

Ne podsjeća li nas to i na ovaj, posljednji rat, kada je planina bila spasiteljica i bedem na kojem je pružan otpor? Upravo iz te sudbinske povezanosti Hrvata i planine izrastao

je snažan umjetnički motiv na čijim je temeljima nastala naša planinarska književnost i antologija što ih ovdje prikazujemo.

Uobičajene su, manje–više, antologije ljubavne poezije, poezije o moru, o nekom gradu ili predjelu, ali sada se, eto, prvi puta pred nama pojavljuje knjiga koja obrađuje planinu i sve ono što čovjek osjeti vezan njome.

Dr. Željko Poljak, liječnik, poznati planinar, a uz to i izuzetni poznavatelj povijesti hrvatskog planinarstva, urednik "Hrvatskog planinara" već 34 godine i autor niza planinarskih članaka, vodiča, putopisa i knjiga, obradovao nas je povodom stodvadesete obljetnice hrvatskog planinarstva novom knjigom, trećom po redu s područja obrade povijesti hrvatskog planinarstva. Prva je bila "Hrvatsko planinarstvo" (u suradnji s Vladimirom Blaškovićem) objavljena 1975; zatim "Slike iz povijesti hrvatskog planinarstva" 1987., a sada-nešto sasvim novo, dosad i u svijetu malo poznato: antologija hrvatskih književnih ostvarenja vezanih uz planinu.

Antologija nameće autoru dva teška zadatka: prikupljanje svih dostupnih pisanih materijala i odabir najboljih koji mogu ući u takvu knjigu. Koliko je prvi zadatak dugotrajan i mukotrpan, jer iziskuje dugogodišnju strpljivost i marljivost, toliko je drugi dio zadatka nezahvalan jer treba odabratи po svom vlastitom nahodjenju, a pridržavajući se kriterija kvalitete, vremena nastanka djela, dužine antologije (koja isključuje duža ostvarenja), izdavačevih ekonomskih mogućnosti itd.

U konkretnom slučaju javlja se i osnovno pitanje: koga smatrati planinarskim piscem? U Hrvatskoj je teško pronaći pisca koji nije nekim svojim djelom koliko–toliko vezan uz

planinu. Autor odabire najprihvatljiviji pristup: u antologiju uvrštava pisce najvećeg ugleda u Hrvatskoj koji su nekim svojim djelom vezani uz planine (P. Zoranić, A. Šenoa, S. S. Kranjčević, A. B. Šimić, V. Nazor, A. Kovačić), zatim pisce koji su manje poznati, ali su u širini svoje pisane riječi napisali nešto i o planinama, i na kraju cijeli niz planinarskih pisaca, širem krugu nepoznatih autora, koji su svoje nadahnuće pronašli upravo u planini i zabiljesnuli nekim od svojih priloga.

Poljakova knjiga sastoji se od tri dijela koji se skladno nadopunjaju. Antologijski dio obuhvaća samo beletristiku i književne prikaze, koji su svrstani kronološki, po rođenju autora. Niz pisca stručnih i znanstvenih članaka koji kvalitetom ne zadovoljavaju kriterije ove knjige, a ipak su značajni za hrvatsko planinarstvo, obuhvaćeni su samo Biografskim leksikonom na kraju knjige.

Treću cjelinu knjige čine reprodukcije niza izabranih djela hrvatskih slikara nadahnutih doživljajem planine. Kako napominje sam autor, "slike su uvrštene ne samo zato da knjizi budu ukras, nego da upozore i na planinarsku djelatnost naših likovnih stvaralaca o kojoj se malo zna, a zapravo je uvjetovana sličnim estetskim pobudama kao i planinarska književnost".

Treba reći nešto i o uvodnom tekstu kojim autor pokušava dati cjelovit prikaz hrvatske planinarske književnosti. Istim zanimljivim pristup biološkim osnovama planinarenja, u kojem doživljaj planine pisac svodi na tri razine: nagonsku, estetsku i etičku. Autor ispravno procjenjuje uravnoteženost mašte i zbilje — slično kao u putopisnoj književnosti kojoj je planinarska i najsrodnija.

Pristupajući temi stručno, pisac analizira gotovo sve relevantno za hrvatsku planinarsku književnost; od toga kako je nastala, preko podjele na književne podvrste, s navođenjem njihovih osnovnih značajki, pa sve do pokušaja periodizacije na pet osnovnih razdoblja. Istim usput i činjenicu da je najveći dio priloga nastalih u ovom stoljeću objavljen u časopisu "Hrvatski planinar", koji postoji već 94 godine.

Ukusi su različiti i vjerojatno ima onih koji će knjizi pronaći neku zamjerku u odabiru uvrštenih pisaca. Rekao sam već: odabir pisaca i njihovih djela i jeste najteži i najnezahvalniji zadatak, a podliježe subjektivnom ukusu autora antologije. Na nama je da ga poštujemo, jer knjiga je prva takve vrste. I jedina u nas. A bogatom Poljakovu iskustvu

i njegovu poznavanju poglavito planinarske literature, možemo vjerovati. Lako je kritizirati; stvoriti tako kompleksno i bogato djelo s područja hrvatske planinarske književnosti nije nimalo lako. I zato svaka pohvala Poljaku na knjizi koju nam je podario.

I, da završim. O povezanosti čovjeka, planine i hrvatske književnosti najbolje nam govori kratak detalj posljednjeg napisa hrvatskog književnika i planinara, pok. Ante Rukavine. Tekst pod naslovom "Za prijatelja", napisan u Gospicu u vrijeme akcije "Medački džep", počinje nezaboravnim opisom ratnog Gospicā:

"Gledao sam ulicu, jednu i drugu stranu. Bila je ranjena, teško ranjena." Da bi zatim, u zoru napada, pisac nastavio: "Na istom mjestu, kao i jučer, promatram ulicu. Nigdje nikoga, prava pustoš, samo se u nosu osjeća prašina, u očima dim, u zraku smrt. Učestalo je i moram se spustiti niz improvizirane stepenice iz hodnika u podrum. Nesvesno sa stola zgrabim "Hrvatski planinar" i naočale, možda će mi trebati ako bude struje ili svjetla i — ako ostanemo živi."

U vremenima u kojima živimo, mnogi će od nas u ovoj knjizi pronaći pouku, zabavu, utjehu ili zaborav.

— Upravo izašlo iz tiska!

Željko Poljak:

HRVATSKA PLANINARSKA KNJIŽEVNOST

Iz sadržaja:

- Uvodni povijesni esej
- 90 oglednih tekstova
- 120 biografija
- reprodukcije slikarskih djela u boji

Može se nabaviti u Hrvatskom planinarskom savezu osobno, pismom ili telefonom (Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 271-752, 8-14 sati)

Cijena 50 Kuna + poštarina

El Capitan ili što je to vrhunski rezultat u penjanju danas

IVICA PILJIĆ, Split

El Capitan, 1200 metara visok granitni monolit u Nacionalnom parku Yosemiti u Kaliforniji, svakako je najprivlačnija stijena na svijetu. Dugo godina su se u njoj nalazili najteži penjački usponi, a neki od njih su to još uvijek. Danas je za uspon kroz ovu golemu stijenu dovoljno svega nekoliko sati, ali za neke uspone ipak i 31 dan!

Ovo pišem da bih naše čitatelje izvijestio o najvećem uspjehu ljudskog slobodnog penjanja do danas. Lynn Hill je prvo ljudsko biće koje je legendarni uspon The Nose (u prijevodu: Nos) ispenjala potpuno slobodno. Bilo je dosad mnogo pokušaja, ali su svi završili bez uspjeha, uz izjavu: "Jednog dana neki će penjač to uraditi!" I uradila je to žena — Amerikanka Lynn Hill. To je, uz Regular i Direct, uspone u Half Domeu (stijena u blizini El Capitana visine 800 metara), Salathe Wall i El Capitanu, četvrti ekstremno teški uspon u dolini Yosemite ispenjan slobodno, dakle, bez ikakvog tehničkog pomagala, osim opreme za osiguranje od pada.

Nos su prvenstveno ispenjali 1958. godine, uglavnom tehnički i samo nekoliko dužina slobodno, Waren Harding, Wayne Merry i George Whitmore nakon 45 dana penjanja u toku jedne i po godine pokušaja. Ovaj je smjer po prvi put ispenjan u jednom danu tek 1975. godine uz pomoć fiksnih užeta. Ta tehnika omogućuje drugom, a ponekad i trećem penjaču, da se uz dužinu popne po fiksnom užetu koje je postavio prvi penjač i tako uštedi dragocjeno vrijeme. Do kraja 1980., nakon silnih pokušaja da se uspon savlada slobodno, samo su četiri dužine odoljele svim pokušajima, među kojima je najteža svakako ona dužina koja ide ispod velikog stropa.

Lynn Hill je prvi put ispenjala ovaj 900 metara visoki smjer i dugačak 34 dužine (dužina je udaljenost između dva sidrišta u stijeni; danas je to 50 metara) 1979. godine, kada je imala 17 godina. Oslobođena teškog opterećenja koje joj je nametnula natjecateljska

scena svjetskog kupa i svih ostalih natjecanja u kojima je gotovo uvijek dominirala, odlučila se ponovo vratiti ekstremnim Big Wall usponima (u prijevodu: usponima velikih zidova, dakle, velikih stijena).

Početkom 1993. godine ispenjala je Nos u navezu s Hansom Florineom (svjetskim prvakom u brzom penjanju) za svega osam sati i 17 minuta. U kolovozu 1993. pokušala je Nos slobodno ispenjati u navezu s Englezom Simonom Nadinom, prvim službenim pobjednikom svjetskog kupa u športskom penjanju (1989. godine). Tada joj je prvi put uspjelo proći slobodno veliki strop kojem je dala ocjenu 5.13b. Pukotina ispod stropa vrlo je uska i prepenjana je slobodno zahvaljujući izuzetno malim ali jakim prstima Lynn Hill. Nakon dva dana teškoga slobodnog penjanja, prilikom kojeg je Nadin uglavnom vodio navez kao prvi, sve su dužine prošli slobodno, s prosječnom težinom 5.12c. U najtežoj dužini poslije stropa, desnom uglu iznad police nazvane Camp four Hill, bila je prisiljena da se uhvati za klin koji je bio jedino moguće hvatište. Nezadovoljna time, vratila se 5. rujna da bi iz absajla s vrha stijene uklonila klin koji je zatvarao svojom pozicijom jedino moguće hvatište. Hill je taj dan penjala s Brookom Sandahlom, koji već pet godina pokušava Nos proći slobodno. Ponovo su penjali dužinu ispod stropa i desno orijentirani brid iznad police Camp four. Hill je tu zahtjevnu dužinu prošla slobodno ocijenivši je s 5.13a/b.

Sada je preostalo sve povezati, dakle, ući u smjer i ispenjati ga slobodno u komadu. Isti navez počeo je uspon u 6 sati u jutro 14. rujna 1993. Penjački par dosegao je vrh poslije dva i po dana, ispenjavši oko 18 dužina težine 5.12. Većina ostalih 16 dužina bila je težine 5.11, s tim da jedna dužina od 5.13a/b zahtijeva golemu vještinu penjanja. Nisu fiksirali užeta ni u jednoj dužini. Da bi prepenjala slobodno desni brid iznad police

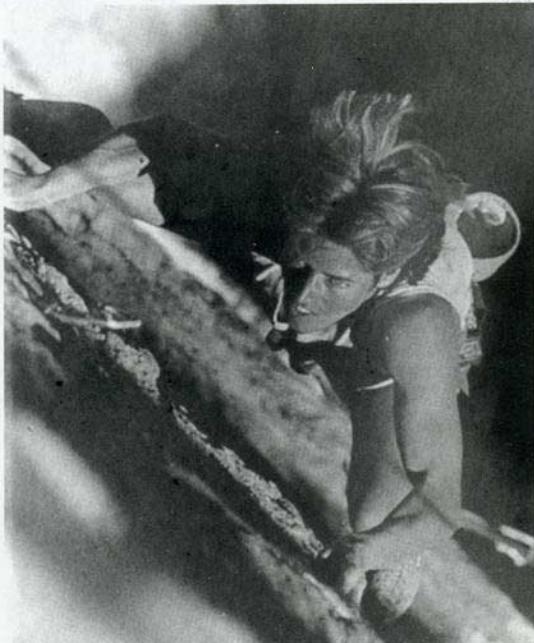
Camp four, Lynn se koristila zaglavljivanjem malog prsta na ruci, odupirući se drugom rukom o brid, dok su joj stopala stajala na čistom trenju. I tako cijelu dužinu! Promatrajući tu sliku čovjek jedva može vjerovati svojim očima da se tako dugo može penjati na malom prstu jedne ruke, s povremenim zaglavljivanjem "čak dva" prsta.

Ovaj nevjerljiv uspjeh Lynn Hill zasjenio je sve ostale kvalitetne uspone te godine u El Capitanu, a kako su i ostali rezultati bili fantastični, to jasno govori gdje su danas čovjekove penjačke mogućnosti, što je danas svjetski vrijedan rezultat i kako ga je teško dostići.

Naime, već spomenuti Hans Florine je zajedno s dobro poznatim Peterom Croftom ispenjao taj isti Nos za SAMO 4 SATA I 22 MINUTE. Dakako, ne slobodno, ali kada uzmemu u obzir da je riječ o najtežoj stijeni na svijetu i jednom od najpoznatijih smjerova, jasno je da su današnji kriteriji kvalitetnog rezultata nešto sasvim drugo nego oni nekadašnji. Nakon ovoga Florine solira Nos, dakle, penje se potpuno sam, za do sada neviđeno vrijeme od 14 sati i 11 minuta. Zgodno je pripomenuti da je Nos prvi put uspješno soliran 1969. za šest dana penjanja. Ni žene ne zaostaju u ovoj stijeni: Nancy Feagin i Sue McDevit ispenjale su Nos za svega 17 sati i tako postale prvi ženski navez na svijetu koji je uspon svladao u jednom danu.

Novosti koje dolaze još su blistavije. Tako su Will Oxx i John Middendorf ispenjali novi smjer Flight of the Albatros (Let Albatrosa), koji ima 13 novih dužina, a nalazi se između legendarnog smjera The Shield (prvi su ga penjali Gary Bocarde i charlie Porter, 1972) i smjera Magic Mushroom (prvi penjači Huge Burton i Steve Sutton, 1972). Penjali su ga sedam dana i ocijenili s VI,5.8./A3+. Treba naglasiti da je ovaj A3+ moderna ocjena za tehničko penjanje, što znači po staroj A5+. Svatko tko penje tehnički, zna što to znači: A5+ težina znači mogućnost pada od 100 metara, oprema postavljena u stijenu ne zadržava pad i tek sidrište može zaustaviti vaš let u dolinu rijeke Merced.

Da bi stvar bila "gora" za klasične tehničke ocjene i tehniku penjanja 60-ih i 70-ih, Oxx je zajedno s charliem Fowlerom i Švicarcem Xavierom Bongardom prvi svladao The Shield bez upotrebe kladiva. Osiguravali su se uglavnom žičanim zaglavcima, a tamo gdje su trebali upotrijebiti RURP-klinove (male klinove koji ne ulaze u stijenu više od jednog

Lynn Hill, današnja najbolja američka sportska penjačica

centimetra), učvršćivali su ih golim rukama. To govori o nevjerljivoj vještini, upravo umjetnosti tehničkog penjanja tih penjača. Ovaj izuzetni uspon u cijelosti je ovjekovječila američka televizija.

U "stijeni svih stijena" danas ništa ne zaostaju ni dobro nam poznati slovenski penjači. Silvo Karo i Marko Prezelj ispenjali su Wyoming Sheep Ranch, jedan od najtežih modernih tehničkih smjerova na svijetu danas. Uspon od 22 dužine i težine A5+ penjali su od 28. rujna do 2. listopada 1993. Ovaj legendarni smjer ispenjali su 1984. Amerikanci Jim Barbella i Rob Slater. Smjer spada u "new wave" — novi val A5-tehničkih uspona, i još uvjek ima nesmanjenu težinu A5+. Proteže se kroz lomljivu stijenu jugoistočne glave El Capitana koja sliči na kartu sjeverno američkog kontinenta, a nalazi se desno od poznatog smjera iz 1964. godine North America Wall. Zadnja dužina se poklapa s mitskim smjerom Sea of Dreams (More snow), koji je do sada prepenjan svega nekoliko puta (prvi put 1978. navez Dale Bard i Jim Bridwell), od toga jednom solo za 17 dana penjanja, a težak je A5+. Wyoming Sheep Ranch zahtijeva ne samo neke vrlo delikatne,

Tipičan trenutak testiranja hoće li ljkusika izdržati ili slijedi 40 metarski pad (težina A4)

skoro smrtonosne penjačke zahvate tehničkog penjanja, već je čitava stijena uglavnom u tom dijelu izuzetno loše kvalitete. Slovenski uspon je peto ponavljanje ovog smjera, dakle, vrhunski rezultat slovenskog suhog penjanja. Oni nisu jedini Slovenci. Navez Janez Jeglič i Miha Praprotnik (poznat hrvatskim penjačima s natjecanja Marjan 87 i iz Paklenice) ponovili su četvrti put Jolly Rodger. Smjer je težak A5, a penjali su ga 6 dana. To je uspon od 23 dužine u jugozapadnoj stijeni El Capitana, a potpuno je nezavisan po smjeru iznad Mamutske police. Prolazi s lijeve strane smjera The Shield i između Sun of Heart. Iako su ga ispenjali davne 1979. godine Charles Cole i Steve Grossman, smjer ima zavidan ugled i vrlo je cijenjen, o čemu govori i broj ponavljanja. Pripe nekoliko godina solirao ga je Xavier Bongard, a trebalo mu je za to 10 dana penjanja. Nakon toga bio je tako iscrpljen da još toliko dana nije mogao uopće govoriti.

Ovaj primjer najbolje svjedoči da je riječ o usponima kroz jednu od najzahtjevnijih granitnih stijena na svijetu. Usponi su takvi da traže najveću psihofizičku sposobnost i strahovitu izdržljivost. U ovoj je stijeni tehničko penjanje doseglo ekstrem: u nekim se dužinama ne mogu zabiti niti nekoliko milimetara dugi klinovi, već se o sitne ljkusice stavlju kukice koje se zovu "nebeske kuke". Napredovanje je moguće samo ako ljkusica ne pukne i ako izdrži opterećenje kuke i težinu penjača.

Tako je ponekad za 50 metara napredovanja potrebno i četiri dana, uz duge padove.

Neki prvenstveni usponi trajali su 31 dan, npr. uspon braće Galego. Ma kako to bilo zahtjevno, ima tehničkih uspona koji se danas penju potpuno slobodno. Isto tako, već ponovljeni klasični usponi u ovoj tisućumetarskoj stijeni, penju se za svega nekoliko sati. Dakle, nema granica, čovjek stalno napreduje u svijetu vertikalnih mikro-hvatišta.

Kada su Lynn Hill pitali što dalje, odgovorila je: "Ja sam Nos ispenjala slobodno za dva i po dana. Sad ga netko treba ispenjati za jedan dan". A na pitanje kako je to bilo ispenjati Nos slobodno, odgovorila je: "Za slobodno penjanje Nosa iskoristila sam sve što sam ikada naučila i sve što umijem u svojoj penjačkoj tehnici." Tko je god gledao Lynn Hill kad penje zna što to znači.

Da bi se danas ostvarilo vrijedan rezultat u ovoj stijeni, valja se suočiti sa spomenutim težinama i vještinama.

A hrvatsko penjanje El Capitana? Hrvati su tri puta penjali ovu stijenu, od toga dva puta uspješno.

Godine 1988. članovi AO PDS "Velebit" iz Zagreba Boris Čujić, Dragan Rogić i Srećko Meić pokušali su prepenjati Aquarian Wall (VI,5.9,A2). Pokušaj je, nažalost, završio tragično, smrću Dragana Rogića. Stradao je prilikom prelaza preko uzla za vrijeme spuštanja na bivak. Ovaj je navez penjao dužinu konstantne težine A2 (modernih A2; koristili su se raznim veličinama nebeskih kukica, rivetama i bakrenim glavicama), pa je to do sad najteža tehnička dužina koju su Hrvati penjali u El Capitanu.

Prvi hrvatski navez ispenjao je El Capitan u kolovozu 1987. godine. Ivica Matković, Stipe Božić i Zdenko Mijanić (AO PD "Morsor" Split) ispenjali su ga u tri dana penjanja smjerom Triple Direct (5.11b,A0). Godine 1993, također u kolovozu, Darko Dular i

Krešimir Doždor (ŠK "Univerzum" Varaždin) također su za tri dana svladali Nos (5.11c,A0).

Vrijedni su to uspjesi, a uspon kroz ovu stijenu velik je i osobni uspjeh svakog penjaka, ali se hrvatsko penjanje ne može zasad pohvaliti kvalitetnim rezultatom u ovoj stijeni. Svi su se navezi koristili fiksnim užetima, što se danas izbjegava jer smanjuje težinu uspona. Još uvijek nam treba tri dana za

uspone koji se sada penju za jedan dan ili za svega nekoliko sati. Uzだjmo se da će ovogodišnji pohod u Yosemite biti taj koji će nam u stijeni El Capitana donijeti i prvi vrijedan rezultat. Projekt postoji i vrlo je ambiciozan. Poželimo sreću penjačima kako bi i hrvatsko penjanje dostoјno obilježilo 120 godina Hrvatskog planinarskog saveza.

Ocjena težine u tehničkom penjanju

IVICA PILJIĆ, Split

Postaviti ili zabiti opremu u stijenu (klinove, zaglavke itd.) a zatim uhvatiti se za nju ili stati u nju pomoću stremena (malih platenih ljestvica) tehničko je penjanje. Ovakav pristup omogućuje uspon slobodnom tehnikom "neprepunjivih" smjerova i omogućuje nam da zavirimo u neke najdivljije i najlepše kutke prirode. Tehničko penjanje može biti jednostavno i sigurno kao što je otvaranje sponke ili tako kompleksno i zahtjevno da vam je potrebno jedan ili više dana za uspon od svega 50 metara, dakle, jednu dužinu užeta, a na terenu koji može biti tako težak i opasan da pad može biti smrtonosan. Premda tehničko penjanje puno više ovisi o opremi nego slobodno penjanje, korištenje te opreme zahtijeva pravu virtuoznost da bi se preživjelo u velikoj stijeni. Ovakvi veliki smjerovi u Americi ocjenjuju se s tri ocjene u seriji. Npr. u ocjeni VI 5.10 A4 prvi rimski broj označava da je za uspon potrebno više od dva dana (to je najviši stupanj težine). Za uspon V potrebno je prosječnom navezu dva dana, za uspon IV jedan dan, za uspon III pola dana, a za uspon I i II samo nekoliko sati. Ocjena 5.10 govori o najtežoj dužini u usponu koja se mora penjati slobodno, a tek ocjena A4 govori o najtežoj tehničkoj dužini uspona. Spojeno skupa penjaču otprilike govori što može očekivati.

Ali to nikad nije cijela priča. Tako se npr. ova ocjena VI 5.10 A4 može odnositi na uspon

od 12 dužina koji se penje tri dana i ima samo jednu dužinu tešku A4 i kratku dobro osiguranu sekciju slobodnog penjanja težine 5.10, ali se isto tako može odnositi na golem uspon od 30 dužina penjanja koji se penje 10 dana sa desetak horor šou dužina težine A4, iznad kojih morate penjati slobodno težinu 5.10, dakle, bez ikakva osiguranja. Naime, jasno je da kad nakon penjanja tehničkih detalja težine A4 uđete u teško slobodno penjanje narednih nekad i 15 metara, vaš možebitni pad ništa ne može zaustaviti, osim sidrišta, jer sva međuosiguranja jedva da drže penjačevu težinu. Upravo je ovo potonje danas "normalni" sastavni dio penjanja uspona koji se smatraju rezultatom u ovoj stijeni.

Da bi stvar bila još "gora", kriteriji su i u tehničkom penjanju kao i u slobodnom penjanju napredovali. Tako su ocjene težina za stare uspone značajno snižene. Nekad se tehničko penjanje ocjenjivalo po najtežem potezu u smjeru. Tako se ekstremnim držalo kad se u smjeru trebalo nekoliko puta podići na penjačku kukicu i ocijeniti je s A5 čak i onda kad su ovakvi penjački potezi izvedeni iznad dobrog osiguranja (klin ili bolt, ekspanzivni klin).

Danas se tehnički smjerovi ocjenjuju prema opasnosti, u kombinaciji s maksimalnom težinom, tako da bi gore navedeni detalj danas nosio ocjenu težine A2.

Suvremena ljestvica težine tehničkog penjanja

A0, također poznata kao "French free".

Oprema se upotrebljava za napredovanje, ali stremenje obično nije potrebno. Dakle, hvata se samo za postavljenu opremu. Primjer: Regular route i Northwest face u stjeni Half Dome, uspon The Nose u El Capitanu (prije prvog slobodnog ponavljanja Lynn Hill), prve dvije dužine u usponu West face u El Capitanu.

A1: Lako tehničko penjanje. Oprema se može postaviti u nizu bez problema i dobro drži. Nema nikakva rizika da će oprema ispasti ako je ispravno stavljena. Uglavnom se penje pomoću stremenja, jednostavno i čisto. Pod čisto se misli da se većina opreme može postaviti rukom bez upotrebe kladiva. Primjer: The Salathe Wall u El Capitanu, Touchstone Wall u Zionu.

A2: Srednje teško tehničko penjanje. Postavljanje opreme je uglavnom solidno, ali nekad vrlo zahtjevno. Zahtijeva u dužini jedno ili dva delikatna postavljanja i stajanja u opremu iznad dobrog međusiguranja, bez opasnosti od pada. Primjer: Desna strana El Capitanovog stupa, Moonlight Buttress u Zionu.

A2+: Kao A2, ali s više delikatnih postavljanja opreme iznad dobrog međusiguranja. Mogući padovi su 6 do 9 metara, ali s malom opasnošću od ozljede udarcem o stijenu. Zahtijeva sposobnost pronaalaženja pravca uspona. Primjer: novi val — new wave ocjena uspona Mescalito i The Shield u El Capitanu, The Finger of Fate u Titonu, u Fišerovim stupovima u Utahu itd.

A3: Teško tehničko penjanje. Zahtijeva se upotreba test- metode, tj. nakon jednog postavljanja opreme postavi se sljedeća točka i, stojeći većim dijelom težine u prvoj točki, drugom se nogom upire zadnja prečka stremena novo postavljene točke radi testa izdržljivosti nove točke. Psihički prilično zahtjevno. Mnogo loših postavljanja opreme u slijedu. Uglavnom nekoliko dobrih postavljanja opreme u dužini koje mogu zadržati dalji pad. Potencijalni pad od sedamnaest metara sa šest do osam iščupanih međusigurnaja. Pad je uglavnom bez ozbilnjih ozljeda. Zbog vrlo teškog i kompleksnog postavljanja opreme za napredovanje, neke dužine zahtijevaju više sati penjanja do narednog sidrišta. Primjer: donje dužine uspona Pacific Ocean Wall, gdje su razmaci između originalno zabijenih boltova 10 metara, a između njih se penje na bakrene glavice (bakrene kuglice ili valjci; iz njih izlazi žica u koju se staje, a zatim se glavice čekićem razmrskaju po udubini u stijeni ili sithoj pukotini. Drže samo težinu čovjeka, a koriste se tamo gdje je stijena tako glatka da se ne mogu zabijati niti klinovi od pola cm dužine tanki poput lista papira). Ili uspon u Standing Rocku

u Utahu, gdje se prijeći u pukotini s mogućim 12-metarskim padom koji penjača zabija u kutni dio stijene.

A3+: Kao A3, ali s potencijalnim opasnim padom. Vrlo zahtjevna postavljanja opreme, npr. kukica na lomljivoj ljusci. Zahtjevna izvlačenja tijela do naredne točke postavljanja opreme. Ni za jedno postavljanje ne može se sa sigurnošću reći da može zadržati pad. Mogućnost ozljede ako se krivo procijeni pokret. Vrijeme za penjanje jedne dužine uspona obično prelazi tri sata i to za iskusnog tehničkog penjača. Primjer: treća dužina uspona Days of No Future u stjeni Angels Landing. Kako to izgleda? Penjete 20 metara postavljujući i stajajući u birdeakse (kukaste lamice) i skraćene knife-bladeove (male klinove dužine 1 do 2 cm, pa još skraćene) u mekanoj pješčenjačkoj stijeni i nakon toga postavite loš friend u otvorenu pukotinu, a sve se to događa iznad velike police (dakle, pada se pravo na policu).

A4: Ozbiljno, vrlo teško tehničko penjanje. Mogući padovi od 18 do 30 metara, pa i s tvrdim prizemljenjem na nekoj polici ili izbočini. Primjer: neke dužine u usponu Kalygula u stjeni Half Doma itd.

A4+: Ozbiljnije od A4. Vođenje dužine zahtijeva od prvog penjača u navezu sposobnost penjanja dužine od 50 metara u trajanju od 10 do 12 sati, uz trajan osjećaj nesigurnosti i straha. Mogućnost postavljanja opreme u stijenu vrlo je loše. Zahtijeva kretanje "brzinom metka" po vrlo loše postavljenoj opremi, radi izbjegavanja izletanja opreme. Mogućnost pada od 40 do 60 metara. Primjer: dužina Welcome to Wyoming u usponu Wyoming Sheep Ranch u El Capitanu, koja zahtijeva i do 20 metara penjanja kroz lošu kršljivu stijenu, gdje se uže tare o kutne bridove stijene. Nakon toga slijedi 30 metara penjanja isključivo pomoću penjačkih kukica (sky hookovima) koje se postavljaju na lomljive ljuskice.

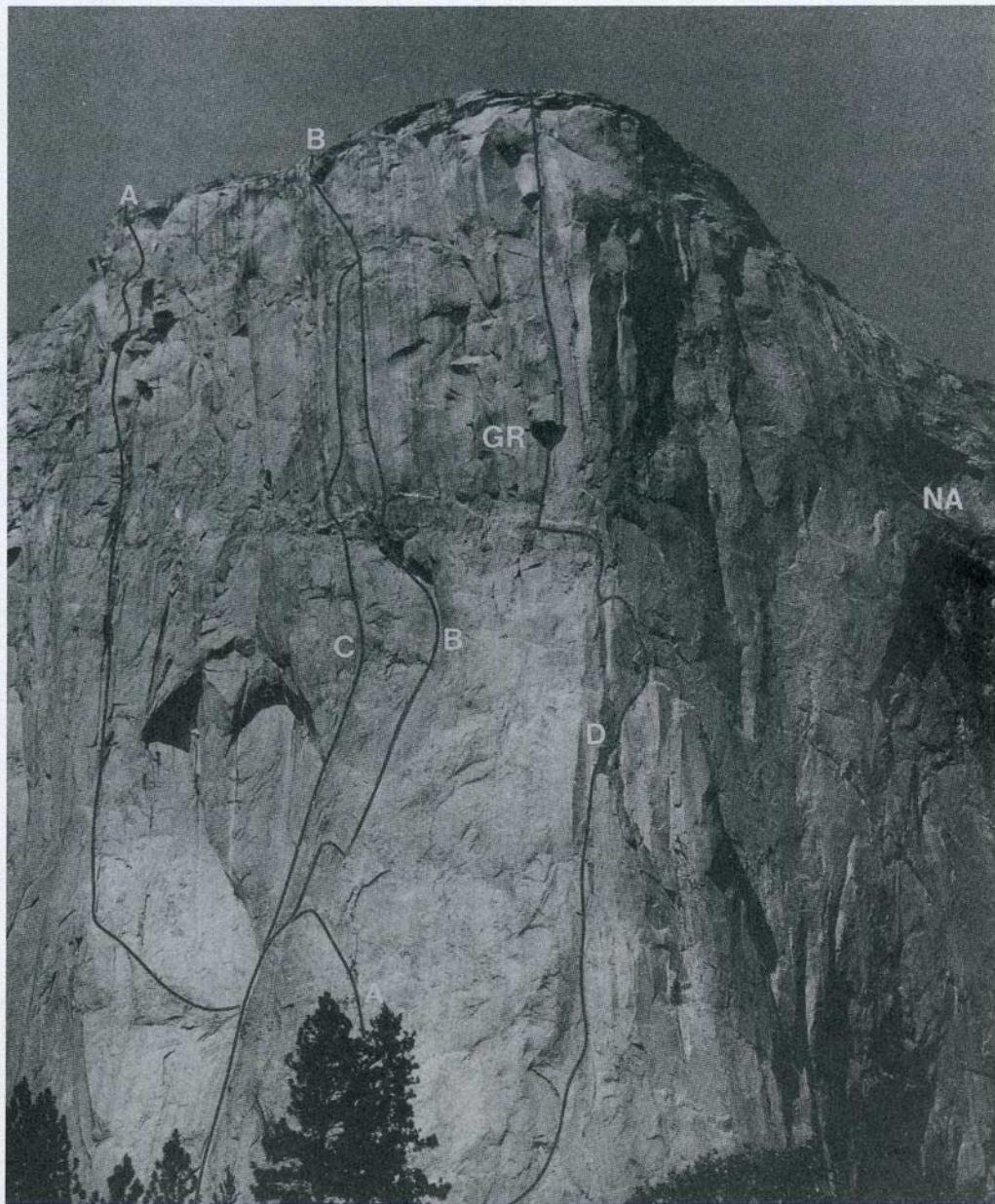
A5: Ekstremno tehničko penjanje. Ništa od postavljenih opreme ne može zaustaviti pad u cijeloj dužini. Mogući padovi od 100 metara, s ozbiljnom ozljedom uz vjerojatnost da će sidrište izdržati pad. Sidrišta su jedina dobra mjesta u dužini. Uglavnom izdrže dinamički trzaj pada a osigurana su većim brojem spitova (koji drže puno više od američkih boltova). Obično jedan ili dva spita izlete kod ovakvih padova. Ova se ocjena daje onim dužinama u kojima nema niti jednog bolta ili riveta (u 3-4 milimetarsku rupu nabijen samo tanki komad šipkice, brza varijanta bušenja umjesto bolta) i niti jedne bušene rupe (u koju neki zabiju bakrenu glavicu). Primjeri: Deadman's

Party u Echo Toweru (Fišerovi stupovi u Utahu), Sea of Dreams u El Capitanu koji ima detalje i A5+.

A6: Psiho-tehničko penjanje. Tehničko penjanje težine A5 iznad sidrišta za koje nije sigurno da će izdržati pad. Ova ocjena primjenjuje se za one dužine u kojima nema nikakva bušenja (nekad niti na sidrištima) i gdje je mogućnost smrtonosnog pada stvarna. Primjer: Intifada u Cottontail

Toveru, Fišerovi stupovi u Utahu.

To je današnji svijet modernog tehničkog penjanja. Slično kao u sportskom i slobodnom penjanju, tako i u tehničkom penjanju postoji samo nekoliko osoba na svijetu koje krasiti mogućnost svladavanja ovakvih uistinu eksremnih težina. Danas u svijetu ima jedva desetak ljudi koji mogu penjati tehničke uspone težine A5+ na A6.

GR - veliki strop koji je prvi slobodno prepenjala Lynn Hill u kolovozu 1993. i ocijenila s 5.13b.
NA - Gornji dio North America Walla. Smjer Wyoming Sheep Ranch ide kroz sjenu u d. dijelu.

Tko je tko u hrvatskom planinarstvu

VLADIMIR SOR novi je član Izvršnog odbora Hrvatskog planinarskog saveza. Rođen je 15. svibnja 1948. u Zagrebu. Diplomirao je na Elektrotehničkom fakultetu u Zagrebu, smjer radiokomunikacije. Zaposlen je u HPT – Projektnom birou, kao samostalni projektant. U planinarskoj je organizaciji od 1954. god., najprije kao član HPD Zagreb-Matica, od 1977. kao član HPD

Grafičar. Član je Izvršnog odbora tog društva, obavljao je funkciju tajnika, a od 1982. do danas mu je predsjednik. Od 1972. god. član PDS Velebit, gdje je 1974. završio alpinističku školu. Obišao je sve veće planine našeg podneblja, mnoga visokogorja Europe, sudionik je nekoliko ekspedicija. Aktivno širi ideju planinarstva kroz predavanja, planinarske škole; objavljuje članke u Hrvatskom planinaru, Vikendu i reviji Svet. Član je izvršnog odbora HPS od 1994. Nositelj je više priznanja, između ostalih i Zlatnog znaka HPS.

ŽELJKO GOBEC, profesor, rođen je 21. srpnja 1940. u Zagrebu, gdje je završio srednju školu i diplomirao na Fakultetu za fizičku kulturu. Oženjen je i otac dva sinova, Karla i Damira. Aktivno počinje djelovati u planinarskoj organizaciji sa 16 godina kao član HPD Zagreb-Matica, gdje je bio pročelnik skijaške, omladinske i orijentacijske sekcije. Nakon odlaska na privremeni rad u Švicarsku, osniva 1969. godine, istovremeno kada je u Zagrebu osnovano PD Vihor, Švicarsku sekciju tog društva, u kojoj je do povratka u Zagreb punih 12 godina vodio planinarenje, skijanje, orijentaciju i razne druge sportske djelatnosti. Nakon povratka u Zagreb 1978. postaje član HPD Vihor i radi kao stručni tajnik Planinarskog saveza Zagreba. Poslednjih šest godina predaje kao vanjski suradnik planinarstvo na Fakultetu za fizičku kulturu. Sudjeluje na svim izvanrednim školovanjima tog Fakulteta, te na taj način promiče planinarsku organizaciju. Svake godine vodi najmanje 2-3

specijalističke škole. Završio je alpinističku školu, orijentacijski, glečerski i lavinski tečaj, te položio ispit za skijaškog učitelja. Instruktor je za alpinizam, vodičku službu i orijentaciju, te skijaški sudac. Sudjelovao je ili organizirao ekspedicije u Himalaju: Annapurna IV, Ama Dablam, Ngozumba Kang, Mt. Everest i druge odslaske, a radio i kao instruktor na školi za planinarske vodiče u Nepalu. Najviši su mu usponi Annapurna IV 7575 m (bez kisika), a na Mt. Everestu sa skijama na sedlu Lho-La 6006 m. Slijedi organizacija ekspedicije i uspon na Kilimandžaro 1976. U Europi je ispenjao Mont Blanc, Matterhorn, Monte Rosu, Grossglockner, Ortler i druge vrhove u središnjim Alpama. Posljednjih 15 godina vodi organizirane grupe skijaša i planinara u Dolomite. Delegiran je na dva kongresa za učlanjenje Republike Hrvatske u međunarodnu organizaciju IOF za orijentacijsko trčanje i IVBV za planinarske vodiče u Švicarskoj, zajedno sa suprugom Marijom. Nakon uspješne prezentacije orijentacijske djelatnosti u Hrvatskoj, ona je primljena u IOF, čime je omogućeno hrvatskim reprezentativcima sudjelovanje na

međunarodnim natjecanjima. Početkom rata za slobodu Hrvatske, 1991. godine, osniva športsku četu i postrojbu "Gorski zdrug" koja je još i danas aktivna, te obučava pripadnike hrvatske vojske u orijentaciji, alpinizmu, vodičkoj djelatnosti i skijanju. Ujedno radi na sportu za hrvatsku vojsku, pa je tako uspio učlaniti hrvatsku vojsku u međunarodni vojni šport — CISM. Vodi reprezentaciju na prvo vojno prvenstvo u orijentacijskom trčanju 1993. u Budimpešti. Ministarstvo obrane šalje ga na Cipar kao šefa hrvatske delegacije na zasjedanju Europske vojne federacije za šport. Mnogo brige polaze na očuvanje objekata na Medvednici. Sada u Sportskom savjetu Grada zastupa zagrebački šport i PS Zagreba, u kojem radi već 16 godina. Primio je sva priznanja HPS i nagrade Zagreba 1993. za zasluznog sportaša Zagreba.

Želimir Kantura

S tugom javljamo planinarskoj javnosti da je u Zagrebu 12. travnja 1994. g. u 59. godini života, nakon duge i teške bolesti, preminuo veliki planinarski zanesenjak Želimir Kantura — Krampus, sudac u mirovini, rođen u Zagrebu pod Medvednicom 17. ožujka 1936. godine.

Još za djetinjstva odlazio je u planine s ocem, aktivnim planinarom i pročelnikom Ski-kluba Prijatelji prirode u Zagrebu. Bio je i skijaš, kao i kćer mu Snježana. I nogometničar u NK "Zagreb". Sanjar po prirodi, veseljak, najviše je volio uz naprtnjaču uzeti i gitaru, pa hodati po planinama, okupiti društvo, zapjevati ... diviti se, radovati se ljepotu prirode.

Od 1951. godine član je PD Željezničar, zatim Sljeme i Zagreb. Dugi niz godina vodio je PD Vihor, a istovremeno bio i član PD Končar, sadašnjeg HPD Kapela.

Osvojio je Mont Blanc (4807 m) te bio deset metara ispod najvišeg vrha Monte Rose i Dufoura ("Vražje špicice", 4637 m). Uspeo se na mnogobrojne vrhove bivše države, a posebno Hrvatske.

Njegovo oduševljenje za planinarenje došlo je do izražaja 1952. g. kada se, sudjelujući u izgradnji ceste kroz Špičunak i HE Novi Vinodolski, tijekom nedjeljnog odmora penjaо s prijateljima iz Kraljeva jarka na Risnjak. Već tada počinje i njegova velika ljubav za Gorski kotar. Njegov je srednji dio (Kapela) postao Želimoirova životna zaokupljenost, dok mu je Medvednica ostala svakodnevna ljubav.

Neumorno je s Vihorašima istraživao Bijele i Samarske stijene, sa zanosom je trasirao i označavao Vihoraški planinarski put (1973–74), potom Kapelski planinarski put, povezujući najljepše predjele Kapele (1979). Također je misaoni začetnik Spojnog planinarskog puta Velika Kapela — Velebit (1984–85). Sudjeluje u gradnji skloništa Dragutin Hirc na Bijelim stijenama (1974–75), skloništa na Dulibi (1978), te kao začetnik, organizator i "glavni nosač" u izgradnji planinarskog skloništa Jakob Mihelčić (1460 m) na Bjelolasici, otvorenog 1986. godine. Tada je zaradio žestoke žuljeve, noseći iz nedjelje u nedjelju na leđima sve, od vode za piće do vode za beton, svladavajući visinsku razliku od 400 metara i po nekoliko puta na dan. Tako je rođeno i njegovo bezgranično prijateljstvo s ravnogorskim i mrkopaljskim planinarama, kao što je često puta sam isticao. Nikada

nije niti spomenuo kako su kobno ti napori mogli djelovati na njegovo zdravlje, a prvi je puta operiran od zlokobne bolesti već godine 1984.

Svoje golemo zanesenjaštvo i neiscrpnu marljivost ulagao je također u uređenje skloništa na Viništu, u zaštitu prirode i u pripremanje i ostvarivanje mnogobrojnih prekasnih izleta, od kojih su mnogi obogaćeni kulturnim sadržajima.

Autor je brojnih članaka i eseja objavljenih u Našim planinama — Hrvatskom planinaru, kao i u drugim planinarskim glasilima. Najradije je pisao o dojmovima s planina. Jedan je takav njegov članak uvršten u Planinarsku antologiju (Zagreb 1994). Autor je i dva vodiča: Kapelskog i Ravnogorskog planinarskog puta te recenzije za knjigu 60 godina planinarstva u Ravnoj Gori. Među planinarama je omiljena njegova pjesma S Bijelih stijena, koju smo tako često pjevali uz njegovo vođenje i pratnju na gitari i uz obvezni mu stari "krampus" — šešir na glavi. Nažalost, od sada ćemo je pjevati bez njezina autora Krampusa i, kako napisao prijatelj Krunoslav Milas u uvodu knjige sabranih Željkovih eseja — "jednog dobrog krampusa" kojeg smo poznавали (knjiga je u pripremi za tisak).

Od njegovih posljednjih djelatnosti spomenimo doprinos organizaciji Dana hrvatskih planinara u Ravnoj Gori srpnja 1993., gdje je na svečanoj akademiji održao sjajan govor. Desetog kolovoza 1993. utemeljio je knjižnicu u domu na Zavižanu (Biblioteca Velebitana). Na dan Sv. Barbare, 4. prosinca 1993. nadahnuto je vodio proslavu povnovnog otvorenja rudnika Zrinskih na Rudarskom sedlu na Medvednici, a bio je i misaoni začetnik tog otvaranja. Iсти je dan okupljenim planinarama iznio s oduševljenjem misao o potrebi podizanja razgledne piramide iznad doma Grafičar. Na proslavi 40. obljetnice HPD Kapela 6. siječnja 1994. održao je nezaboravno predavanje o Velikoj Kapeli i Bijelim stijenama, a posljednji dan siječnja putovao je u Gospić na pogrebu planinarskog prijatelja Ante Rukavine.

Premda nakon više uzastopnih operacija već godinama nije mogao nositi naprtnjaču, planinario je u pratinji supruge Vesne, također planinarke, sve do mjesec dana prije prerane smrti. Posljednjih nekoliko godina često je obilazio istočnu Medvednicu, te je 4. ožujka 1994. dovršio putopis i vodič pod naslovom **Nepoznate i zaboravljive Staze Medvednice — Pećovje**. Želja mu je bila da taj put ostane nemarkiran.

Na posljednjem ispraćaju Želimira Kanture okupilo se blizu 3000 ljudi, dijelom kolega iz sudačke profesije, ali mnogo više planinara — prijatelja. Bio je to rijetko viđen događaj, na kojem je zbog mnoštva ljudi trebalo ukloniti pregradne stijene velike dvorane Krematorija. I svećenici koji su ispratili Željka bili su njegovi bliski prijatelji, naš sljemenski župnik pater Slavoljub Jelinek i vlč. Mijo Gabrić iz Glasa Koncila. Upravo taj veličanstveni ispraćaj znakovit je za lik i značaj Željkov. Tri počasne straže planinara — prijatelja; dugi, dugi neprekinuti počasni mimohod bio je razlogom kašnjenja njegovu posljednjem ispraćaju. Mnogi su zbog toga sućut obitelji mogli izraziti tek nakon ispraćaja. Nakon oproštajnog govora predsjednika suda g. Rajka Bagića i topnih nadahnutih govora najbližih mu prijatelja planinara prof. dr. Zorana Gomzija i Krešimira Mikolčića, glavnog tajnika Matice Hrvatske, vokalni sastav Pieta otpjevao je Želimirove omiljeme pjesme "Popevke sam slagal", "Zdravo Djevo!", a potom "Bliže tebi, o Bože moj", te na samom tužnom završetku "S Bijelih stijena", što je izazvalo opće ganuće. I tako smo po prvi put čuli ovu pjesmu u izvedbi profesionalnih pjevača, načalost, na ispraćaju našega dobrog Krampusa koji je "popevku slagal". I evo nekoliko rečenica prijatelja Krešimira Mikolčića na ispraćaju, koje vjerno karakteriziraju Željka:

"Naš prijatelj Željko Kantura obilježio je snažno živote svih nas koji smo došli da ga ispratimo na njegovo posljednje zemaljsko počivalište i nema ni jednoga od nas kojega nije zadužio svojom dobrotom i svojim prijateljstvom. Pokraj njega nitko nije mogao proći a da ga on ne zapazi i da mu to ne pokaže srdačnom riječi ili pruženom rukom. Nije to bila površna srdačnost, da se izbjegnu neugodnosti

susreta s ljudima poput junaka egzistencijalističke filozofije koji reče: "Pakao, to su drugi, to su ljudi koji nas okružuju i svojim životima čine naš život paklom". Ne, to je uvijek bio osobni angažman, koji je poprimio razmjere sudbonosnog kada je ocijenio, da je čovjek što ga je sreo toga vrijedan. Tada je stavljao na kocku i vlastitu egzistenciju, ne razmišljajući više je li njegova žrtva razmjerna pomoći koja se njome pruža.

A život mu nije bio lak, posebno za njega koji je sve snažno doživljavao. Majka mu je umrla kada je imao 20 godina. Bol je bila tako snažna da je nikada nije prebolio. Majka mu je bila Židovka i brojna njezina rodbina ubijana u logorima. To je bila druga rana koja nikada nije zaciјelila. A treća je bila Hrvatska. Sve je mogao oprostiti, ali onome tko mu je po tim ranama kopao, nije oprštao.

Bile su to kozmičke nepravde koje su mu učinjene. Bio je ogorčen zlom koje vlada svijetom i svakim ljudskim životom posebno. Uporno i nikada ne odustajući, borio se protiv toga zla. Bila je to biblijska borba s anđelom. Tražio je blagoslov za sebe, za ljude koje je susretao, za narod svoje majke, za Hrvatsku.

A taj blagoslov nije stizao. Jedna od posljednjih rečenica što mi ih je rekao bila je: "Hrvatska i ja smrtno smo ranjeni. Ipak mi je žao Hrvatske."

Ali mi čemo Željka pamtitи i po njegovu veselju i njegovoj ljubavi za planine. S njim su planine doobile dušu, a njegova radost i oduševljenje širili su se na sve oko njega. Puno toga smo uradili što bez njegova zanosa ne bi bilo učinjeno. Njegove šale, pjesme i gitara rastjerivali su tugu i brige svakodnevnice. Čvrsto nas je vezao svojim prijateljstvom.

I ta ga vedrina nije napuštala ni kada je bol zahvatila čitavo tijelo, a život se u njemu gasio.

Nepravda i bol koji vladaju ovim svijetom nisu ga nadvladali. Jedan od posljednjih telefonskih razgovora sa čovjekom koji je ležao bolestan, završio je umjesto s "Do viđenja" s "Bila nam laka zemljica obojicil!" Zbog boli koja je zahvatila cijelo njegovo tijelo nije se u prvi čas moglo razaznati smije li se ili plače. Na kraju se pojavio jasan smijeh. Borba s anđelom trajala je do kraja i pri punoj svijesti primio je blagoslov, krenuvši u vječnost.

Svima nama koji smo ga poznavali, rođacima, prijateljima i znancima, ostavio je u nasljede svoju dobrotu i radost, ali i obavezu da ih čuvamo, da se ne ugase, da iz širimo i predajemo drugima.

Uz pomoć takvih prijatelja život je podnošljiviji i zlo ne će nadvladati, a pjesma i radost bit će nam suputnici. Prijatelju, počivaj u miru, i u ime svih nas Hvala Ti."

Želimir Kantura počiva na groblju na Šestinama, sasvim uz ogradu, na početku planinarskog puta za Kraljičin zdenac, Medvedgrad, Grafičar, blizu Leustekova groba, gdje će uvijek prolaziti i posjećivati ga planinari koji ga ne mogu zaboraviti.

Josip Šintić

Zaštita prirode

● **Kako aktivirati eko patrole?** Ako vas u prirodi koja vas okružuje i u planinama smetaju onečišćenja i pustošenja ljepote planinske prirode i naših šuma, nudimo Vam mogućnost da osnujete Eko-patrolu i da se uključite u njezin rad. Eko-patrola se osniva u planinarskom društvu, a članom joj može biti svaki planinar, ljubitelj prirode. Eko-patrole u nas djeluju na gorskom principu, a njihov rad koordinira Središnjica eko-patrola u HPS. Javite nam se na adresu: Hrvatski planinarski savez, Središnjica eko-patrola, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, i pošaljite nam ove podatke:

- adresu planinarskog društva
- broj i popis članova eko patrola
- adresu i broj telefona odgovorne osobe vaše eko-patrole.

Pišite nam o mogućnosti suradnje s vašim lokalnim radnjom u cilju poticanja javnosti. Tražite od nas tiskane materijale i Zelene dopisnice. Ako sami ne nastupite na zaštitu prirode, tko će?

● **Zbor čuvara prirode i planinara ekologista** održan je 21. 11. 1993. u starom gradu Ozlju, u prisutnosti šezdesetak planinara. Na zboru se raspravljalo o specijalnim planinarskim organizacijama za zaštitu prirode (SPOZAP) i to o gorskim stražama čuvara prirode i eko-patrolama. Kako se do sada nisu uspjele u planinarskom društvenima samoorganizirati gorske straže, preporučeno je planinarskim društvima da organiziraju svoje eko-patrole. U eko-patrole bi trebalo uključiti čuvara prirode, planinare ekologe, ali i sve druge ljubitelje prirode. Kao instrument za djelovanje eko-patrola predviđene su Zelene dopisnice o kojima je već bilo govora u ovom listu. Komisija za zaštitu prirode HPS treba izraditi posebnu uputu o djelovanju eko-patrola, te osigurati dovoljan broj Zelenih dopisnica za potrebe planinarskih društava. Gorske straže će se, međutim, i dalje osnovati u planinarskim društvima gdje za to ima uvjeta i volje. Za koordinatora SPOZAP nominiran je dr. Ante Starčević. Na zboru je bilo govora i o tečajevima za ospozobljavanje planinara za zaštitu prirode (u 1993. bili su u lipnju i kolovozu), a predlagano je i poboljšanje programa te izrada instruktivnih skriptata. Predloženo je da se u 1994. organizira prosvjedni skup planinara za zaštitu kanjona Kamačnika prilikom izgradnje autoseće Rijeka — Karlovac, a bilo je i drugih prijedloga. Komisija za zaštitu prirode poziva sve planinare na suradnju, naročito na propagandno-informativnom i edukativnom programu.

● **Za ljepšu Medvednicu.** PD "Vihor" iz Zagreba u suradnji s privatnim prijevoznim poduzećem "Osjet", čiji je vlasnik Josip Ovčariček, 17. travnja čistilo je planinarske puteve na središnjem dijelu Medvednice. U akciji je sudjelovalo: 60 članova HPD "Vihor", 20 HPD "Grafičar", 10 iz ostalih

zagrebačkih društava i 9 učenika Osnovne škole N. Š. Zrinjski iz Zagreba. Iako vrijeme nije bilo naklonjeno, očišćene su ove staze: HPD-ov put, Bažulovka, Mrcina, Omladinski put, put preko Njivica do doma "Runolist", cesta od donje stanice Žičare do Adolfovca te parkirališta na Mihaljevcu i uz potok Bliznec. Čistači-planinari Omladinskog puta počaćeni su čajem, grahom i sendvičima na domu "Grafičar" i "Runolist". Donatori su bili Komunalno poduzeće "Čistoća", Zavod za zbrinjavanje gradskog otpada, Mesna Industrija "Jakopec", domovi "Grafičar" i "Runolist", Gorski zdrug i Pekara "Zagreb". Voditelj i koordinator bio je Mauricije Tuđina, a akciju je pratila i o njoj izvještavala ekipa Radio Sljeme. Ove korisne akcije će se nastaviti. Zato molimo planinarska društva koja održavaju putove na zapadnom i istočnom dijelu Medvednice da se javе na adresu koordinatora: M. Tuđina, Fallerovo šet. 56, Zagreb, tel. 328-095. Zahvaljujemo se svim sudionicima i nadamo se većem odazivu u sljedećim akcijama, koje bi trebale postati trajne. (MT)

● **Komisija za zaštitu prirode HPS** planira ove godine tiskanje pravila rada eko-patrola, letak o tome kako osnovati eko-patrola, Zeleni letak, zatim plakate, i to jedan za Dan zaštite planinske prirode i drugi o ponašanju planinara u prirodi. Bit će organizirane i dvije izložbe: "Flora croatica" u Zagrebu i slika kanjona Kamačnika kod Vrbovskog. Planira se i tiskanje kalendarza za 1995. i izlaženje Zelenih vijesti HPS na hrvatskom i engleskom jeziku, dva put godišnje, pod uredništvom mr. Ivana Stošića. Na skupu ekologa i čuvara prirode 21. studenog 1993. u Ozlju odlučeno je da osnivaju eko-patrole u planinarskim društvima radi djelovanja među planinarama, izletnicima i pravnim osobama koje ugrožavaju prirodu. Koordinirat će ih dr. Ante Starčević iz Karlovca te članovi Komisije Margita Brundić i Miljenko Haberle iz Zagreba. Prvu je takvu patrolu organiziralo PD "Martinščak" iz Karlovca na godišnjoj skupštini 27. veljače. Njegini su članovi Marija Đaković, Zora Živni, Etika Lazarević, Olga Morić, Mario Vuglešić, Goran Matetić, Kata Cvitković i Antun Petrekanić. Slijedilo je HPD "Zagreb Matica" 10. ožujka s patrolom u sastavu: Vesna Matek, Stjepan Gašpar, Slavica Zorčec i Davor Pezelj. Ovo će društvo pružati pomoć i drugim društvima u osnivanju patrola. Obavijesti se mogu dobiti i na adresi koordinatora dr. Starčevića: 47000 Karlovac, I.G. Kovačića 2. U okviru predložene suradnje na zaštitu planinarske prirode između UIAA — MPC (Mountain Protection Commission) i Komisije za zaštitu prirode HPS, za našu je predstavnici u UIAA — MPC imenovana Jagoda Borčić. Time je ona ujedno preuzeila i visoku dužnost MPC korespondenta za Hrvatsku.

S p e l e o l o g i j a

● Speleo'zin br. 3, glasilo karlovačkih speleologa (izdavač je SO HPD "Dubovac"), izšao je uz svečanu prezentaciju 29. travnja, u znatno poboljšanom grafičkom izdanju, formata 17x24,5 cm, na 28 stranica, polutvrdih korica, umnožen tiskarskom tehnikom. Glavni urednik je Hrvoje Cvitanović, a uredničkom odboru se priključio i speleolog Igor Jelinić, grafičar po struci, koji je nekoliko godina radio u Italiji.

Prvih nekoliko članaka posvećeno je rezultatima istraživanja spel. logora "Lomska dubila 93", gdje je Vlado Božić dao opis logora i istraživanja Lukine jame, Neven Božić sudjelovanja karlovačkih speleologa u tom logoru i Jadranko Ostojić Ponara u Klepinoj dulibi u Stirovači, djełomično istraženog na tom logoru. Igor Jelinić je dao mnogo priloga: popis 50 najdubljih jama i najvećih vertikalna u svijetu, popis najdubljih jama i najdužih špilja u Hrvatskoj, te članke o ovim temama: istraživanje Pavicevićeve jame ("najblatnije jame na svijetu"), spel. ekspedicija talijanskih speleologa u Albaniju, u kojoj je i sam sudjelovao, o karlovačkoj speleologiji od 1982. do danas, jama (špilja) Boj Bulok u Uzbekistanu, najdublja u Aziji i šesta u svijetu, duboka 1415 m (-1158+297), VI. nacionalni

susret speleospašavatelja Italije, dva nova svjetska spel. rekorda u Italiji (pređena najveća dubina ili visinska razlika od 2250 m i najveća vertikala u jami od -430 m), treća jama u Sloveniji dublja od 1000 m (jama Vandima, -1042 m), istraživanje slovačkih speleologa u Ledenici u Lomskoj dulibi (-432 m + ?), istraživanje DISKF-a u Stupinoj jami u Gorskem kotaru (-320 m + ?), višenamjenska talijanska ekspedicija u Venezuelu u gorje Tepuy, skup talijanskih speleologa u gradu Nebbi (gdje su Igor i Neven Božić održali predavanje o Lukinoj jami), proslava na planinarskom domu Glavica povodom osvajanja Lukine jame. Od ostalih članaka tu je i prikaz prvog istraživanja jame Pečenjavke u Žumberku iz pera Mladena Kuke, jedan neobični članak o Bučinoj jami u Staroj gori anonimnog autora te pregled rada SO HPD "Dubovac" Renate Riess. Uz fotografije i crteže, uz članke su priložena i dva velika nacrtta (Špilje Shutrese u Albaniji i jame-špilje Boj Bulok u Uzbekistanu).

Speleo'zin se može nabaviti kod izdavača — 47000 Karlovac, Domobranska 25, tel. (047) 21-090, i u biblioteci SO HPD "Željezničar" u Zagrebu.
(Vlado Božić)

P u b l i c i s t i k a

● **Velebiten**, br. 13, god. IV, za jesen 1993 (izašao u proljeće 1994), urednik Ante Sutlović. Bilten nastavlja tradiciju izlaženja u istom formatu (A-5), mekih korica, na 32 stranice, sa slikom u boji na naslovnoj i zadnjoj stranici, umnožen fotokopiranjem. Uvodni članak dao je Darko Troha o istraživanju Lukine jame, a Branko Jalžić opis jame, dok je Pavle Mintas dao osobni doživljaj boravka u jami. Izvještaj s 23. zagrebačke speleološke škole dao je Darko Troha, a Ida Šintić, Ana Predović i Iva Kolar svoje doživljaje sa škole. Gordan Tomšić je opisao ronjenje u špilji Izvor na Žumberku, a Darko Bakšić nova otkrića u Špilji u kamenolomu Tounj. Tu je i nekoliko alpinističkih priloga: članak Lidije Vrečar o doživljajima na alpinističkoj školi u Julijskim Alpama, pjesma Davora Čikovića — Čike, sjećanja Gordana Bulića na Alpe i, na kraju, prikaz Dubravka Kavčića o lutanjima po Medvednici na planinskem biciklu.
(Vlado Božić)

● **Bilogorski planinar** broj 37, za travanj 1994, donosi priloge T. Đurića o Dabarškim dulibama, M. Kovačića o pok. A. Rukavini, M. Šincek o Strahinjšćici, M. Šiler o ekologiji i šumi, Ž. Poljaka o Medvednici i T. Jagačića o PD "Jelengrad" u

Kutini. Ukupno 19 stranica, cijena 5 kuna, žiro račun 32300-678-2944 HPD "Bilo" Koprivnica, s naznakom: "za Bilogorski planinar".
(ŽP)

● **Vijesti Hrvatskog planinarskog saveza**, koje povremeno izlaze već treću godinu, planinarska su društva dobro prihvatila. Taj sadržajni, iako oblikom skroman bilten, popunjan prazninu od dva mjeseca koja nastaje između izlaženja brojeva "Hrvatskog planinara", a odlikuje se i brzinom reagiranja. Dosad je izšlo 22 broja, koja se dostavljaju svim planinarskim društvima besplatno. Urednik je novinar Jakša Kopić, a odgovorni urednik prof. Josip Šintić, predsjednik Komisije za propagandu HPS.
(ŽP)

● **"Izvor"**, glasilo PD "Novi Zagreb" koje povremeno izlazi već više godina, objavilo je u 1994. dosad dva broja: broj 113 i 114, oba tiskana na papiru za umjetni tisk, na desetak stranica, s lijepim fotografijama. Tekstove pišu Bruno Cemčić, Tomislav Gruičić, Martin Sušac, Nenad Vadić, Ana Andreis, Jakša Kopić, Josip Kovačević, Darko Mihelj, Dubravka Ramuščak. Iako toga podatka nema u impresumu, zna se daiza "Izvora" stoji već dugo godina dr. Nenad Vadić.
(ŽP)

Alpinizam i sportsko penjanje

● **Prvenstvo Hrvatske.** Posljednjeg dana Velesajma, 23. travnja, Komisija je u suradnji s tvrtkom MEA iz Varaždina i upravom Velesajma organizirala je pod vodstvom Ivice Piljića prvenstvo Hrvatske u športskom penjanju "Art Rock 94". Uz izložbeni prostor HPS podignuta je najveća do sada umjetna stijena u Hrvatskoj. Postavili su je vješti djelatnici Velesajma uz nadzor dr. Lavoslava Čaklovića i pomoć Bojana Ungara. Bilo je to dosad najzanimljivije natjecanje u nas. Nastupilo je 45 natjecatelja iz sedam hrvatskih klubova i društava: Marulianus Split, SPK Art Rock Zagreb, HPD Mosor Split, HPD Željezničar Zagreb, HPD Glas Istre Pula, HPD Kamenjak Rijeka i HPD Imotski. Predsjednik sudačkog žirija bio je Hrvoje Kamenjarin iz Splita, šef smjera Lavoslav Čaklović iz Zagreba, šef osigurača uspona Alkor Kolačko iz Zagreba. Oštra se bitka vodila do posljednjeg trenutka i u ženskoj i u muškoj konkurenciji između Marulianusa i Art Rocka. Na kraju je trijumf podijeljen: prvakinja je Ivana Franceschi iz Marulianusa, kojoj je ovo već dvostruka uzastopna pobjeda, i Boris Čujić iz Art Rocka, kojem je ovo četvrta uzastopna titula. Posebno je iznenadenje bio Tin Ilakovic, stari slobodni penjač, koji je nastupao izvan konkurencije za tvrtku Red Bull i osvojio šesto mjesto. Ovo je natjecanje imalo i najveći dobni raspon: od 13 do 45 godina. Trenirajte, pa se dogodine okušajte i vi! (IP)

● **Marulianus iz Splita,** prvi hrvatski športsko-penjački klub, proslavio je 19. ožujka dvije godine svoga postojanja. Osnovala su ga sedmorica entuzijasta nakon više godina priprema. Uspješno ga vode predsjednica Ivana Franceschi i v.d. tajnika Ana Grabovac koje, i pored svojih redovitih

fakultetskih obveza i redovitih treninga (obje su hrvatske reprezentativke), nalaze vremena za rad sa sponzorima i upravljanje klubom. Klub ima 57 članova koji se sastaju četvrtkom u 20 sati, a izvršni odbor utorkom. Iako još uvijek bez vlastitih prostorija, klub dobro napreduje. Tako je i ove i prošle godine na prvenstvu Hrvatske osvojio 7 medalja i održava penjačke škole. Članovi penju i veće stijene, pa će se ove godine okušati i u El Capitanu. Tradicionalni splitski blagdan Sudamje — feštu Sv. Duje, članovi su proslavili svečano i neobično. Najbolji splitski penjač Ivica Matković uspio je, osiguran odozdo, slobodno prepenjati 65 metara visok zvonik crkve Sv. Duje. Najteži detalj bio je svakako onaj prilikom izlaska na kosi vrh zvonika, koji je Matković ocijenio s -X. Ovu je manifestaciju bez daha pratilo oko 3000 gledatelja. Točno u podne, uz zvonjavu zvona Sv. Duje, Matković je na sam vrh križa razvio hrvatsku zastavu. Popodne je Klub u južnoj marjanskoj stijeni organizirao penjački festival. Stijena je ozivjela, puna penjača. Instruktori Marulianusa bili su na raspolaganju dva sata svakome tko se htio, uz potpunu sigurnost, okušati u marjanskoj stijeni. Lijep doprinos splitskih penjača ovoj velikoj gradskoj fešti. Treća športsko-penjačka škola Marulianusa završila je ispitom na Marjanu 7. svibnja. Od 15 kandidata 11 ga je uspješno položilo i steklo naslov športskog penjača pripravnika. Četvrta škola počinje već 13. lipnja. (IP)

● **7b+ na Marjanu.** Član HPD Imotski Ivica Franceschi ispenjao je 27. veljače na Marjanu smjer "Alex Ascent from the Hell for a Bottle of a Milk" ocjene 7b+. To je njegov najteži smjer dosad ispenjan u Hrvatskoj. (Vjekoslav Prvan)

Vijesti

● **HPS na Velesajmu.** HPS i njegova komisija za športsko penjanje i ove su godine organizirali uspješan nastup na zagrebačkom Velesajmu športa od 19. do 23. travnja. Gotovo sav izložbeni prostor prepustili su speleolozima za prikaz priprema ovogodišnje ekspedicije u Lukinu jamu. Izložbeni prostor HPS, a pogotovo umjetnu stijenu za športsko penjanje, u glavnim je satima posjećivalo i po 500 ljudi na sat, dakle, naš je prostor posjetilo ukupno oko 15000 ljudi, što jasno govori o zanimanju za športsko penjanje. Za ovogodišnji nastup HPS je dobio priznanje Velesajma, a HPS je uručio i svoja priznanja g. Berislavu Čizmeku, direktoru marketinga Velesajma i Zagrebačkom velesajmu.

Posebno treba istaknuti pomoć g. Čizmeka i varadinske tvrtke MEA g. Srećka Meića, bez čije pomoći ovaj atraktivni nastup ne bi bio moguć. (IP)

● **Dan planinara Splita** organizirao je u sklopu "Sudama 94", blagdana S. Duje, zaštitnika grada Splita, Planinarski savez općine Split, zajedno s planinarskim društvima "Mosor" i "Split". Svečanost je počela 6. svibnja time što je slobodnim penjanjem na zvonik Sv. Duje, praćen pogledima punim neyjerice okupljenih građana, Ivica Matković, član Sportsko-penjačkog kluba "Marulianus", na vrh postavio trobojnici Republike Hrvatske. Istoga je dana na stijenama kraj crkve Sv. Jere na

Štand HPS i umjetna stijena (dar tvrtke MEA) bilo je najposjećenije mjesto na Sajmu športa na Zagrebačkom Velesajmu

Foto: D. Berljak

Marjanu organizirana pokazna vježba, u kojoj je sudjelovalo dvadesetak športskih penjača. Završna je manifestacija bila na Mosoru 8. svibnja kod doma "Umberto Girometta". Nakon hrvatske himne, predsjednik Planinarskog saveza općine Split g. Ivan Marinov pozdravio je domaće planinare, te planinare koji su došli iz Šibenika, Imotskog i Kaštela. Minutom šutnje odana je počast umrlim članovima i poginulim planinarama u domovinskom ratu. Nakon sv. mise ispred doma, organizirani su izleti, za najmlađe na "Giromettinu vidilicu", za ostale do Gajne, oko Istarske glavice i na Veliki Kabal (1339 m). Na padinama Mosora toga se dana okupilo preko 200 ljudi. Bila je to i prilika da predstavnici planinarskih organizacija ("Mesor", "Split", "Kamenar", "A. Bedalov", "Kozjak", "Marulianus" i Stanica planinarskih vodiča) razgovaraju o financiranju djelatnosti, članstvu, planinarskim objektima, školovanju kadrova, planinarskim putovima i transverzalama. Sudjelovao je i g. Ivica Piljić, član Izvršnog odbora HPS, koji je naznačio bitne odrednice planinarske djelatnosti. Na kraju je značajno zvučao dogovor o budućem zajedničkom djelovanju i eventualnom udruživanju. Svi su isticali potrebu ovakvih razgovora u ovom dijelu Republike Hrvatske. (Milan Sunko)

● **Izložba o djelovanju CAF-a u Rijeci.** U prostorijama Zajednice Talijana u Rijeci postavljena je izložba o djelovanju nekadašnjeg Kluba Alpino

Fiumano (CAF). U ovećoj dvorani, na brojnim panoima, tematski je i stručno prikazano djelovanje Kluba i njegovih nastavljača u Rijeci. CAF je osnovan 1885. na poticaj ing. Ferdinanda Brodbecka koji je došao u Rijeku da rukovodi radovima na izgradnji kazališta. Tim je podacima, sa fotodokumentacijom, uređen prvi pano. Na njemu je, a na fotokopiji specijalke, prikazan i prvi izlet CAF-a preko Orehovice, Grobnika, Jelenja, Zoretića i Trnovice do Drenove. Impresioniraju brojne vrlo kvalitetne fotografije s raznih izleta, uspona na stijene i zabava. Ima mnogo snimaka iz Gorskog kotara (Lič, Fužine) te sa skijaškim takmičenja u Mrkoplju i Lokvama prije prvog svjetskog rata. Nisu izostali niti snimci narodnih nošnji iz okolice Rijeke, posebno Čićarije. Izloženi su i cjenici u tadašnjim planinarskim domovima na Učki. Usput čitam cijene: goveda juha 1 lira, maneštra 1,5, paštašuta 1,5, čašica rakije 1, konjak 1, spavanje 2, razglednica 1 lira itd. Na posebnom su stalu postavljeni originalni amblemi i značke, a u jednom kutu lijepo djeluje, u obliku buketa, nekoliko pari prastarih skija, štapova i dereza. Velik album fotografija iz 1935-1937. godine očito je bezbroj puta okretan. Pored njega je i manji album starih planinarskih razglednica. Osim CAF-a, tu je i fotodokumentacija "Carsie" i "Liburnije" te, na kraju, CAI (Club Alpino Italiano), Sezione di Fiume. Postava je zaključena s godinom 1945, kada i prestaje djelovanje talijanske planinarske organizacije u Rijeci. Sve u svemu, glavni organizatori izložbe, Aldo Peloza i Viliem Petrič, članovi PD "Torpedo" iz Rijeke, uspjeli su dobrom postavom zainteresirati brojne posjetitelje, o čemu svjedoče i njihovi dojmovi u Knjizi dojmova. (M. Pavelić)

● **Susret planinara na Moslavackoj gori** organiziralo je 30. siječnja PD "Yeti" iz Kutine. Planinari su obišli "Kružni put po Moslavackoj gori" koji je otvoren prije godinu dana. Na pohodu je bilo 120 članova iz Zagreba, Kutine i Daruvara. Na vrhu gore dočekali su ih članovi PD "Jelengrad" iz Kutine s toplim čajem. Vrijeme je bilo dobro i svi su bili zadovoljni, a organizator se zahvaljuje svim posjetiteljima i poziva ih ponovno u svoju planinu. (Slavko Lupoglavac)

● **"Hodanjem k zdravlju".** HPD "Dubovac" iz Karlovca nastavlja s tom tradicionalnom akcijom koju priređuje četiri puta godišnje, u četiri godišnja doba. Prva je održana 1991., ali ju je zatim omeo rat i blizina bojišnice. Ove su godine održane već dvije. U veljači je 15 članova obišlo Dubovački planinarski put, a u travnju 35 članova put preko Dubovca do Kalvarije. (Mladen Kuka)

● **Planinarska škola PD "Zanatlija"** u Zagrebu organizirana je od 12. siječnja do 16. ožujka. Vodstvo su sačinjavali Vladimir Mlinarić, koordinator i instruktor; Josip Manjarić, voditelj; Franjo Kasunić, tajnik škole. Predavanjima, što su se uz vrsne predavače održavala svake srijede navečer po dva školska sata, obrađeno je 13 predmeta. U okviru praktične nastave organizirani su i nedjeljni izleti

u Samoborsko i Žumberačko gorje, na Medvednicu i u Gorski kotar. Završni dvodnevni izlet u Gorski kotar ostao je svima nezaboravan. Vježbe penjanja, s osiguranjem i bez osiguranja, na živoj stijeni Rijenjaka (gdje se i noćilo), predstavljale su vrhunac svega. Međutim, iznenadenje za sve, pa i iksusne planinare, zbilo se drugog dana kretanjem prema Snježniku, gdje je većina doživjela prvi puta pravi zimski dan s dubokim snijegom, maglom i lošom markacijom. Iskustvo naših vodiča tako je došlo do izražaja u praksi. Trideset i troje polaznika od ukupno 40 upisanih dobili su diplomu i značku. Svečani ugođaj podjele uljepšao je orkestar gitara i mandolista grafičkog društva "Sloga", koji je svojim jednosatnim koncertom oduševio prisutne. Nakon pozdravnog govora, predsjednik Udrženja obrtnika Zagreba, gospodin Josip Pečanić, čestitao je svim polaznicima i zahvalio se voditelju škole i predsjedniku HPD "Zanatlija" Josipu Majnariću, koji je najmladem polazniku škole Krešimiru Bokuliću (10) uručio poklon HPS, knjigu "Planinarstvo i alpinizam" i kolekciju značaka. Nagrada nije izostala niti najstarijoj, sedamdesetogodišnjoj planinarki Savi Matetić. Na kraju veselog planinarskog domjenka, uz orkestar gitara Ignaca Hana poželjeli smo da se to isto ponovi i iduće godine. Naša diplomirina planinarka, jedanaestogodišnja učenica 4. razreda, kroz svoju pjesmu je ovako opisala netom završenu školu:

PLANINARSKA ŠKOLA

Ova škola, iako mala,
puno nam je znanja dala.

Znamo kako se hoda kada se penje
i kako se spušta niz strmo stijenje.

Naučili smo, ali malo teže,
kako nam gospod "Rudlavi" usta zavež
ubrza korak i vrlo lako
na škrge počme disati svako.

Mi znamo što je navez
i kako se čvorovi rade,
u stijenu čemo ići bez velike parade.

Hodati u magli nitko se ne boji,
samo da dom na mjestu stoji.
Ali kad je magla i domovi bježe,
do njih je stići malo teže.

Gospodin Manjarić brine se o svemu,
a gospoda Marija o svemu i o njemu.

Škola je završila, srest čemo se opet,
možda će se neki i na Himalaju popet.

Ali i na Everestu i gdje se čuje grički top,
čut će se uvijek naš vedri "Heej loop".

- PD "Zavižan" Senj održalo je 24. ožujka godišnju skupštinu na kojoj je podneseno izvješće za protekle dvije godine. Članovi su organizirali izlete na Senjsko bilo, Velebit, Učku i Julijske Alpe. Posebno su uspjela trodnevna logorovanja u Stirovači, s velikim brojem sudionika, kojom su

prigodom izvršeni usponi na Šatorinu, Veliki Kozjak i Hajdučke kukove. Obnovljena je markacija i očišćena staza Siča-Plančice-Alan primorskom padinom Velebita. Sredeno je vlasništvo kuće u Sijasetu, tako da je Društvo upisano u gruntovnici kao vlasnik kuće i zemljišta na kojem je kuća sagrađena. Usvojen je plan rada za 1994, u kojem su navedeni izleti što ih društvo namjerava organizirati. Posebno ističemo trodnevno logorovanje u Stirovači od 22.-24. srpnja, posvećeno proslavi 120. obljetnice. Pozivamo društva i planinare da nam se pridruže. (Mirko Belavić)

- Komisija za orijentaciju OPS Rijeka održala je svoju četvrtu Skupštinu. Rad je bio iznad očekivanja. To potvrđuju i riječi predsjednika Zorana Lazića, koji je u uvodu svog izlaganja napomenuo da se Komisija uspjela dobro prilagoditi novom načinu organizacije hrvatskog športa. Djelovala je u radu KO HPS tijekom cijele 1993. godine. Organizirano je četiri natjecanja za Kup Hrvatske, tri natjecanja na lokalnoj razini, nastupala je na svim trkama za Kup Hrvatske, redovno školuje kadar, Ivan Kovačić osvaja treće mjesto na Prvenstvu Hrvatske i ima šest pobjeda na Kupu Hrvatske. Također je izašao četernaesti broj "Orijentacije". Bilo je i teško, to je uostalom i normalno. Za svaku pohvalu i primjer istaknuti su Zoran Lazić, Alen Tadijančić, Simon Radić, Danijela Brklačić, Marija Stipančić, Dražen Štifter, Zdravko Lazić, obitelji Paškvan i Tijan te prijatelji iz PD "Glas Istre" Pula. Najbolji su bili članovi PD "Torpedo", drugi POK "Rijeka", a treći PD "Kamenjak".

(Miljenko Pavešić)

- Seniori PD "Platak", svaka Vam čast! U oglasnom ormariću PD "Platak" već godinama se pri dnu redovito svakog mjeseca pojavljuje plan izleta sekcije seniora za cijeli mjesec. Pored detaljnih uputa o vremenu i mjestu polaska, tu su i cijene prijevoza te imena vodiča i ljudi koji održavaju društvena predavanja. To se ponavlja redovito već nekoliko godina. Nedavno je, pored navedenih podataka, u posebnom dijelu objelodanjena obavijest koja se još nije pojavljivala nigdje u Rijeci na taj način. Naime, na prijedlog gospode Milke Božičević da se na izlete nosi alat za održavanje planinarskih staza, Branko Lončar uobičio je odgovarajući apel koji je smješten u ormariću. Istim to za primjer svim društvima, jer znamo kakvo nam je stanje na mnogim planinarskim stazama. (M. Pavešić)

- HPD "Kamenar" iz Šibenika konačno će dobiti svoj prvi planinarski objekt. Član Društva Branko Zorić dao je planinarama na korištenje svoju staru obiteljsku kuću u napuštenom zaseoku Zorići u Danilu Birnju, 12 km od Šibenika. Kuća se sastoji od prizemnog dijela (kuhinja i konoba) i dvije sobe na katu. Dana 13. ožujka organizirana je radna akcija na uređenju kuće. Tridesetak planinara očistilo je tom prilikom kuću i okoliš. Kuća nije u planini niti uz neki važni planinarski put ili transverzalu, ali njen smještaj podno Sokolca (310 m), u izuzetno lijepom kraju s kojeg puca pogled

na veliko i plodno Danilsko polje i okolne planine, predstavlja pravi planinarski užitak. Ako sponzori budu velikodusni, Šibenčani vjeruju da će ovo mjesto i kraj postati nova planinarska odrednica. Od kuće su mogući izleti na vrhove Trtra: Orlovaču (2 sata) i Krtolin (sat i pol), te Veliku glavu (2 sata) i Sokolac (30 min). Zanimljivo je pogledati i obližnje iskopine u starom ilirskom naselju Rider ili pješačiti uz bujični potok Dabar do Vrpolja (3 sata) ili malo duže do Perkovića. Najbolji je prilaz kući preko šibenske Dubrave, djelomično markiranim stazama, i od Danila na asfaltnoj cesti Šibenik — Perković.

(Ante Juras)

● **HPD "Ante Bedalov" iz Kaštel Kambelovca** obilježilo je 7. ožujka godišnjicu otvaranja Planinarskog puta Koljevkom hrvatske državnosti (PP KHD), Dan općine Kaštela i Dan Društva. Svečanost je, uz nazočnost stotinjak planinara iz Splita, Šibenika, Makarske i Kaštela, te predstavnika Drniša, započela obilaženjem dijela PP KHD, a nastavila se misnim slavljem pred kapelicom Sv. Roka u blizini kambelovačkog planinarskog Doma pod Koludrom. Dom je bio pretijesan da primi sve planinare koji su željeli ostati do kasnih večernjih sati, uz pjesmu i veselo druženje. O godišnjici je govorio Josip Pejša, poznati kambelovački planinar i inicijator ovoga Puta, te arheolog Tonči Burić. Pejša je za ideju i veliko osobno zalaganje u uspostavljanju Puta lani dobio Nagradu Kaštela za životno djelo. U sklopu proslave planinar Zoran Todorić izradio je i poklonio Društvu velik bakreni odljev spomen-značke PP KHD, koji će odsad krasiti dom. Kambelovčani pozivaju sve planinare na obilazak ovoga jedinstvenog planinarskog puta koji vezuje sedamnaest starokršćanskih crkvica, te neke značajne hrvatske povijesne lokalitete na Kozjaku. Poželimo im i dalje dobar i uspješan rad.

(Ante Juras)

● **PD "Sokolovac" u Požegi** održalo je 12. veljače skupštinu. Od važnijih djelatnosti u 1993. godini, kako je u izvještaju rečeno, Upravni odbor održao je 11. sjednica, posebice su uspješno organizirani tradicionalni "Papučki jaglaci", odlasci na Slet planinara Slavonije, Dane hrvatskih planinara, te izleti u Hrvatsko zagorje i na Kalnik. Program rada za ovu godinu odvijat će se u znaku nekoliko obljetnica: 95 godina postojanja, 60. obljetnica obnove poslije prvog svjetskog rata, 10. obljetnica pokretnača Biblioteke "Papuk". Tu su i obljetnice Julija Kempfa, osnivača i prvog tajnika Društva i obnovitelja 1934. godine. Riječ je o 130. obljetnici njegova rođenja i 60. obljetnici smrti. To je povod da se sproveđe već ranije donesena odluka o postavljanju spomen-ploče na Planinarskom domu u Velikoj. Društvo će biti suizdavač i donator zbirke pjesama pod naslovom "Duge brazde" Milana Kaučića. Najzahtjevниje će biti uređenje društvenih prostorija u Požegi, organizacija svečane akademije, te Sleta planinara Slavonije. Planiran je i niz izleta u Hrvatskoj i inozemstvu. Kako Društvo ima stalne prihode od iznajmljenog društvenog

doma, a očekuje se pomoć grada, pokrovitelja obljetnice Društva, te Požeško-slavonske županije, pokrovitelja Sleta planinara Slavonije, te drugih donatora, ne bi trebao biti nikakvih zapreča da se sve planirano i provede. Na kraju treba reći, da su u novi Upravni i Nadzorni odbor, te Sud časti izabrani: Antun Lovrić (predsjednik), Mato Lučićević (tajnik), Josip Garilović, Tomislav Sablek, Ivan Jakovina, Tomislav Vidaković, Milan Kaučić, Vito Noušak, Ivan Čokrlić, Zdravka Dukanović, Boris Gerbec, Željka Krpan, Boris Miler, Božidar Šperanda, Željko Boehm, Josip Keča, Krešo Parac, Stipa Galić, Katica Bartošek, Oliver Sertić, te Vjekoslav i Ana Trobić. Za predstavnika Društva u HPS izabran je Tomislav Sablek.

(Ivan Jakovina)

● **Komemoracija Umbertu Girometti.** Povodom 55. obljetnice njegove smrti HPD "Mosor" je 27. travnja na Marjanu priredilo skromnu komemoraciju. Prof. Girometta bio je svestrani planinar: prirodoslovac, pedagog, speleolog, fotograf, publicist, organizator i humanist. Uz njega je vezano utemeljenje brojnih organizacija i institucija (Špijlarski odio 1911, Foto klub 1911, podružnica HPD "Mosor" 1925, Prirodoslovni muzej 1926, Zoološki vrt 1926, Sekcija za istraživanje kraških pojava 1927, Morski akvarij 1928) te preuređenje ili gradnja planinarskih objekata na Mosoru (Lugarnica pod Kunjevodom i Dom na Ljuvaču), Kamešnici (sklonište), Vagnju (kuća), Krug-planini (sklonište) i Vidovoj gori (sklonište). Bio je član više prirodoslovnih društava.

(I.T. Marinov)

● **Izložba "Flora croatica".** Komisija za zaštitu prirode HPS i PD "Industrogadnja" iz Zagreba organiziraju u povodu Dana zaštite planinske prirode izložbu fotografija planinskog cvijeća "Flora croatica". Izložba se postavlja i u sklopu obilježavanja 120. obljetnice hrvatskog planinarstva, te kao uvodna manifestacija 150. obljetnice početka istraživanja i zaštite planinske prirode u Hrvatskoj (1995). Godine 1845. su dr. planinari Josip Schlosser i Ljudevit Vukotinović počeli istraživati prirodu Kalnika, a poslije i drugi hrvatskih planinama. Kao rezultat toga su 1869. g. zajednički izradili kapitalno djelo hrvatske botanike "Flora Croatica".

● **Dom na Vodicama** otvoren je po potrebi. HPD "Dubovac" uspjelo je, zahvaljujući potpori pojedinaca i organizacija, u dobroj mjeri osposobiti i vratiti u funkciju ovaj omiljeni dom mnogih planinara. Kako su neke adaptacije još uvijek u tijeku, dom će biti uvjek otvoren za grupne posjetе tijekom vikenda i državnih praznika, ali ih treba najaviti na telefon (047)24-621 — Zlatko Bučar, predsjednik, ili (047) 22-561 Mladen Dijačić, tajnik HPD "Dubovac".

(Mladen Kuka)

● **"Papučki jaglaci '94".** Rekordna posjeta, lijepo vrijeme i ugodna izletnička atmosfera, najbitnije su značajke ovogodišnjih "Papučkih jaglaca". Riječ je o tradicionalnom proljetnom izletu planinara i ljubitelja prirode s područja Slavonije, koji

je po dvanaesti puta organiziralo HPD "Sokolovac" iz Požege 20. ožujka, uz Dan proljeća. Bio je posvećen Godini obitelji, pa nije ni čudno da se među 1500 sudionika našlo ponajviše mlađih, zatim djece s roditeljima, učenika osnovnih i srednjih škola, studenata, te mnoštvo planinara iz svih slavonskih društava. Već po tradiciji, najviše ih je bilo iz Pleternice i Našica. Oni su poslije okupljanja kod Planinarskog doma u Velikoj i okrijepe čajem, krenuli na izlet u tri smjera. Onaj najlakši, dolinom Dubočanke, srednje težine, preko Lapjaka, te onaj najzahtjevniji, do Češljakovačkog visa i Trišnjice. Neki su prošetali do skijaške staze na Nevoljašu, gdje se nalazi Dom gorskih spasavalača ili su krenuli u dijelove Papuka po vlastitu izboru. O sigurnosti njihova kretanja brinuli su se vodiči društvenih izleta i članovi GS. Sve ih je u povratku, na prostoru uokolo kuća za odmor Poljoprivredno-prehrambenog kombinata Kutjevo i Javnog poduzeća "Hrvatske šume", dočekao vojnički grah i piće po veoma popularnim cijenama. Sudionici su mogli kupiti raznolike suvenire, od kojih je za odrasle bila najprivlačnija butelja kvalitetnog požeškog vina, ukrašena trakom na kojoj je bio tekst: "Papučki jaglaci '94". Izlet je protekao uz manje organizacijske propuste, pa će

poslužiti požeškim planinarima iskustvo za brojne manifestacije što će ih organizirati ove godine kao sastavni dio obilježavanja 95. obljetnice organiziranog planinarstva u Požeškoj kotlini, uključujući i Slet planinara Slavonije i Baranje. Na kraju, naglasimo da su sveukupnom uspjehu ovogodišnjih "Jaglaca", uz planinarske djelatnike, ponajviše pridonijeli pripadnici Hrvatske vojske i policije, željezničari, šumari, novinari, te mnogi drugi prijatelji požeških planinara.

(Ivan Jakovina)

● **Planinarska škola "Glasa Istre"** u Puli započela je 17. veljače i završava 12. lipnja. Sastoje se od 10 predavanja i osam izleta. Od prijavljenih 50 polaznika, 30 vrlo marljivo sudjeluje. Voditelji su Zlatko Bašun i Ivo Ćipčić, a predavači su još Danijel Šajatović (sportsko penjanje), Boris Bičić (meteorologija) i Antun Filipčić (GS, prva pomoć), koji je ujedno i mentor škole. Značajno je da polaznici ne plaćaju školarinu, snose samo troškove izleta (prijevoz i smještaj). Školski izleti su u planine Istre, Gorski kotar, Velebit i na Slov. Snežnik.

(Ivo Ćipčić)

● **Rad na IPP-u.** Članovi HPD "Željezničar" iz Zagreba obnavljali su od 29. 4. do 1. 5. markacije na Istarskom planinarskom putu i to u selu male

"Papučki jaglaci" 1994.

Foto: I. Jakovina

Mune odvojak za Orljak, sa Žbevnice do ceste Rijeka-Buzet, te iz Sluma preko Genetskog centra "Nugla", Klenovčaka i Pečića do Račje Vasi. U radu su pomogli Vinarija "Plešivica" iz Jastrebarskog, direkcija Hrv. željezničica, članovi PD "Klikun" iz Pleternice i vozač Slavko Darapi.

(Josip Sakoman)

● **Ekstremisti osnovali klub "Ekstrem".**

Radi razvoja i popularizacije ekstremnih športova — planinarenja, alpinizma, speleologije, brdskog biciklizma, orijentacijskog trčanja, padobranskog letenja, turnog skijanja, raftinga, 6. veljače je u Čakovcu osnovan planinarski klub "Extrem". Članovi planiraju alpinističku školu za kandidate iz Županije Međimurske, rafting po starom koritu rijeke Drave, prvu međimursku ekspediciju (Visoki Atlas u Maroku) i niz aktivnosti vezanih uz ekstreme športove. U dosadašnjem radu organizirano je predavanje o jedrenju koje su održali jedrilicići iz nautičkog kluba "Međimurje", te predavanje o usponu na Himalaje alpinista Branka Puzaka i Maria Rodeša, sudionika ekspedicije Star Peak Nepal 1989. Čakovečki ekstremisti ne miruju. Najavljuju predavanja o brdskom bicikлизmu i speleologiji.

(Roberta Radović)

● **Sedam pješačkih tura.** Zagrebački savez za športsku rekreaciju je organizator "Sedam pješačkih tura" za 1994. godinu i to: 1. Šestinski Lagvić-Medvedgrad-Grafičar 17. travnja, 2. Samobor-Gregorij breg-Veliki dol (Oštrelj) 22. svibnja, 3. Gračani-Runolist-Puntijarka 12. lipnja, 4. Samobor-Okić 3. srpnja, 5. Mikulići-Runolist-Grafičar 31. srpnja, 6. Samobor-Soićeva kuća-Japetić 11. rujna i, za Dan svjetskog pješačenja, 7. Mikulići-Risnjak-Grafičar-Tomislavac. Na prvom pješačenju padala je kiša. Bilo je i športskog natjecanja, pa je član HPD Željezničar Ferdo Ladešić zaradio bocu vina a bilo je i drugih nagrada.

(Josip Sakoman)

● **Nathalie Masson iz Francuske nosilač značke IPP-a.** Da je Istarski planinarski put privlačan, potvrđuje i posjeta djeplatnice iz francuske ambasade u Zagrebu, koja ga je 26. i 27. ožujka obišla s planinarama iz Zagreba, Varaždina i Karlovca. Prilikom uručenja značke pod brojem 1980 jednostavno je rekla: Lijepa je vaša Ćićarija u Hrvatskoj. O tome će upoznati moj Nantes i Francusku. Iskrene čestitke i hvala!

(J. Sakoman)

● **HPD "Petrov Vrh" Daruvar** je održalo 26. ožujka redovnu izbornu skupštinu na kojoj je, između ostalog, izabran novi Upravni odbor na čelu s predsjednikom Vlatkom Šulentić, potpredsjednikom Slavkom Sohrom i tajnikom Jaroslavom Simekom. Sjedište društva je u Daruvaru, S. Radića 7. Poštanski pretinac 30 u pošti Daruvar — 43500 (ranije pp 80). Sve informacije kod tajnika na telefon 31-543 ili kod kuće 046-31-741. Planinarski dom na Petrovom vrhu nije oštećen tijekom domovinskog rata. Trenutno je moguća posjeta domu i našem planinarskom putu u manjim grupama, uz prethodnu najavu tajniku. U društvu je

posebno aktivna sekcija za gospodarenje (održavanje i opremanje doma i uređenje okoliša) i sekcija za izlete. Izdvajamo masovni izlet u Veliku ("Papučki jaglaci") s oko 60 članova i izlet na Kalnik s prepuna dva autobusa. Trenutno društvo broji 107 članova.

● **Posijan runolist na Kleku.** Ogulinski planinari jedinstvenom su djelatnošću obilježili 120. obljetnicu planinarstva u Republici Hrvatskoj. Na stijenama Kleka posijali su runolist! Sijači su bili predsjednik PD "Klek" Ogulin Ivica Polić, Zvonko i Damir Domitrović te pisac ovog napisa. Kako je do toga došlo? Gospođa Anna Bloom iz Londona, poznavajući moju ljubav prema planinama, poslala mi je dvije vrećice sjemena runolista. Bio sam iznenađen kad sam saznao da Englezi proizvode sjeme runolista! Kako bilo da bilo, eto, engleski runolist je na Kleku. Poželimo mu dobro nicanje i razmnožavanje. Znanja radi, gospođa Anna je naše gore list, rođena Bjelovarčanka, Anči Lovrenčević, udana za Britanca. (M. Pavešić)

● **XIX memorijal "Andrija Petrić".** U vrlo dobroj organizaciji PD "Torpedo" iz Rijeke, krenusmo na XIX memorijal "Andrija Petrić" 15. svibnja na Medvejce. Pored članova iz svih društava Rijeke, bili su i rado videni planinari iz PD "Bijele stijene" Mrkopalj i "Strilež" Crikvenica, ukupno 200 planinara. Posebno lijepo bilo je vidjeti brojnu mladež. Markaciju na stazi od Platka do vrha obnovili su i prokrčili vrijedni članovi markacijske sekcije "Torpeda" Ivan Kovačić, Ludmila i Boris Petrić te Dražen Štifter. Nažalost, magla koja nas je dočekala na Platku i pratila cijelo vrijeme pokvarila je potpun doživljaj ljepote. Sto se može, i to je dio planinarenja. Vodići na Memorijalu, Boris Petrić, Ivan Kovačić, Mladen Potočnik i Dražen Štifter, svojski su se trudili da pohod proteče uredno i bez zamjerki. Imali su pune ruke posla. S najmlađima najviše, no to je i normalno, kakva bi to mladež bila da ne zadaje briga? Dio planinarki i planinara poslije Medvejaca uptio se na obližnji Jelenc (1442 m). Uspon se isplatio jer se magla u popodnevnim satima dosta razšla pa su uživali u lijepom vidiku na dobar dio Gorskog kotara i Slovenije. Organizaciju su primjerno obavili Sava Šepić, Ludmila Petrić i Zoran Lazić, a Aldo Peloza je na vrhu Medvejaca održao prigodan govor. Po povratku na Platak, kod doma Društva za športsku rekreaciju "Sušak", održana je mala svečanost podjele priznanja. Priznanja za sudjelovanje na pet Memorijala dobili su Jadranka Majić, Vera Bolf i Dragutin Bolf. Plakete za sudjelovanje na deset Memorijala dobili su Marica Juretić, Marija Klobučar, Sofija Matijević, Marica Benzan i Ivan Kovačić, a pehare za petnaest Memorijala Alen Tadijanović i Vili Petrić. (Miljenko Pavešić)

● **8. karlovačku planinarsku školu** organiziralo je HPD "Dubovac" od 24. III do 10. IV. U školu se upisalo 30 polaznika. Praktični dio škole odvijao se 4 dana na Planinarskom domu Vodice, koji je bio ishodišta točka za mnoge planinarske ture.

Dio predavanja održali smo u večernjim satima (za potrebe škole nosili smo agregat). Vježba iz speleologije bila je u kamenolomu blizu doma. Ovakav način škole, gdje se glavni dio odvijao na domu Vodice, pokazao se boljim nego razvlačenje programa kroz 6 vikenda i predavanja jednom tjedno. Ostala predavanja održavali smo svakog dana (između vikenda) u prostorijama društva. Voditelj škole bio je Mladen Kuka, a instruktori i predavači prof. Zlatko Bučar, Dubravko Butala, Zdenko Kulaš, Milan Dijačić, Mladen Dijačić, Igor Jelinić, Neven Bočić, Branko Šavor i Ervin Neuhold. Novost je da je škola bila potpuno besplatna. U realizaciji ovog ne baš jeftinog projekta pomogli su "Autotransport" Karlovac, gosp. Davor Vidmar, gradonačelnik Ivan Benić, Tiskara Marohnić, Diskont "Market" (Akiki Đelal), Mini diskont "Banija" (Akiki Snježana), 266. izvidnička satnija HV ZP Karlovac, Mesarija Jarnečić, Mesnica Stevo Ilijanić, HPS, Emilija Trivić, Ante Šerov, prof. Miroslav Brežan, Karlovački športski savez, Ivan Presečan, Tekstil, G.P. Beta. Školu je s uspjehom završilo 24 polaznika. Svečana dodjela diploma održana je 14. travnja u prostorijama HPD "Dubovac", gdje se osim polaz-

nika škole okupilo i 50-ak članova društva. Lijepim riječima podrške svečanost su uveličali gradonačelnik Karlovca Ivan Benić i vijećnik županijske Skupštine Berislav Vidmar.

● **HPD HPT "Učka" Rijeka** osnovano je 1957. godine i neprekidno djeluje već gotovo 40 godina. "Učka" ima svoju osobnost, naime, od osnivanja do danas svake nedjelje organizira izlet. U njenom oglasnom ormariću na zgradici Pošte 1 na Korzu u Rijeci za svaki je mjesec istaknut plan izleta. Tu je opis trase, polazak i povratak, cijena vlaka i autobusa te ime vodiča. Ono što je najbitnije — izlet je uvijek održan bez obzira na vrijeme ili neke druge zapreke. Dugogodišnji predsjednik društva, Boris Bogović, neumoljiv je: što je zacrtano mora se ostvariti! Društvo vodi računa i o prigodnim datumima. Pravilo je da se uz obilježavanje određenog datuma organizira i prigodna veselica. To su npr. ispraćaj Stare godine, Dan žena, Matičpoljana, godišnja skupština i slično. Ranijih je godina društvo često organiziralo republičke i savezne sletove PTT društava. Sletovi su uvijek bili primjerno organizirani i izvanredno posjećeni, tako da se morao ograničiti broj sudionika. Na svim tim sletovima uvijek je bio prisutan predsjednik ili tajnik HPS, što također dokazuje kvalitete sletova. Posebnost društva je u planinarska Mala tribina. Svakog se tjedna u društvenim prostorijama održavaju projekcije s planinarskom tematikom. Na toj tribini nastupili su brojni istaknuti planinari. Posebno je dragi gost Mario Schiavato, poznati alpinist i himalajac. Sekcija markacista obilježila je brojne staze u Primorju i Gorskom kotaru, često u predjelima koji su malo poznati, ali zanimljivi i s izuzetno atraktivnim vrhuncima. Predstavnici "Učke" u Općinskom planinarskom savezu Rijeka redovito su prisutni na svim sjednicama i bitno doprinose rješavanju planinarske problematike. Za uspješno djelovanje društva u mnogome je zasluzno poduzeće HPT prometa u Rijeci. Jednom tjedno bez naknade ustupa prostoriju za rad društva, a i materijalno potpomaže njegovu djelatnost. Predsjednik Boris uživa visok ugled i njegova je predsjednička stolica čvrsta. Dakako, tu su i njegovi suradnici Ankica, Jure, Marica, Karlo, Armida, Ante. (Miljenko Pavesić)

● **PD "Ravna gora" Varaždin u 1993. g.** Članovi su bili revni posjetitelji ali i marljivi djelatnici na uređenju planinarskih puteva na Ravnoj gori, održavanju pl. doma, te organiziranju susreta, druženja i predavanja. Ljeti su obišli Kamniške i Julijske Alpe (neizostavni Triglav i Jalovec), Gorski kotar (Snježnik i Risnjak), te neke planine u Mađarskoj i, naravno, Ravnu goru i Ivančicu, planine osobito drage našim članovima. Dana 17. listopada održana je već tradicionalna Sveta misa zahvalnica u kapeli Sv. Tri Kralja na Ravnoj gori. Služio ju je naš član i planinar, kapucin iz Varaždina fra Miro Kemiveš. Na Misi je sudjelovalo stotinjak osoba, planinara i mještana iz sela podno Ravne gore. Planinari iz Varaždina došli su

Voditelj škole Mladen Kuka uručuje diplomu i knjigu "Planinarstvo i alpinizam" (dar HPS) najmlađem polazniku škole 9,5-godišnjoj Dunji Dadasović

u dva autobusa, a mnogi vlastitim automobilima i pješice. Nakon Mise bio je zajednički ručak i potom izlet na Velike pećine po osiguranom putu kroz stijene. Tijekom jeseni organizirani su individualni izleti po Hrvatskoj zagonju i grupni izlet u Samoborsko gorje. Tradicionalno u prosincu društvo organizira zanimljiva i poučna predavanja uz dijapo positive za pučanstvo i planinare. Ove godine bio je to već 38. planinarski tjedan. Trajao je od 13. do 17. prosinca. Održana su ova predavanja: Zvonimir Jembrih i Dubravko Pincek: Biciklom kroz Gorski kotar; Dubravko Pincek: Kamniške Alpe; Marko Rodeš; Universum USA 93; Marina Šimek; Arheološke zanimljivosti iz naše okolice; predavanje Pakistan — K2 održao je naš duogodisnji prijatelj i redovni predavač na našim susretima, Viki Grošelj. Odaziv posjetitelja bio je vrlo velik, a osobito na predavanju Viki Grošelja. Nakon zadnjeg predavanja upriličen je i susret u podrumu "Sumarije" i već tradicionalno druženje. Krajem godine dobio je naš član, planinar, mar- kacist, organizator MTB utrka, alpinist, istraživač planina u okolini Varaždina i vrstan mnogostruki športaš, Dubravko Šincek, od Športskog društva grada Varaždina diplomu u okviru tradicionalnih priznanja športašima godine. (Mira Šincek)

● "Lijepa su lijepa moja Kaštela!" naslov je izložbe fotografija Josipa Pejše, istaknutog člana HPD "Ante Bedalov" iz Kastel Kambelovca. Na otvaranju izložbe, 6. travnja, u izložbenom prostoru Kule Ćipiko u Kaštel Novom, govorili su prof. dr. Ivo Babić i prof. Ankica Babin, kustos Zavičajnog muzeja Kaštela, a nastupila je i Klara "Maslina". "Povod ovoj izložbi fotografija motiva kulturno-povijesnih i prirodnih spomenika pejzaža Kaštela", kako piše u katalogu izložbe, "mogućnost je davanja odgovora na pitanja koja nam se svakodnevno nameću: što je ostalo sačuvano od devastacije i ekološke zagađenosti na ovom području izuzetno bogatom kulturno-povijesnom baštinom?" Pejšine vrlo uspjele fotografije, među kojima ih ima i s planinarskim motivima, kazuju nam što je ostalo i što moramo sačuvati svom potomstvu. Pejša se bavi i slikanjem pa je imao više samostalnih izložbi, a sudjelovao je i u nizu kolektivnih. Kao dugogodišnji likovni pedagog dobitnik je niza nagrada i priznanja, a za doprinos unapređenju nastave likovne kulture u osnovnim školama, Savez likovnih pedagoga Hrvatske dodijelio mu je naziv "zaslužni likovni pedagog Hrvatske". Autor je Dnevnika i vodiča Planinarskog puta Koljevkom hrvatske državnosti, što mu je prošle godine, uz ostale djelatnosti na tom planu, donijelo i Nagradu grada Kaštela za životno djelo. Ova izložba s ekološkim naglaskom dobro je došla i u trenutku kad se HPS zalaže za osnivanje eko-patrola u svim našim planinarskim društvima i propagira nužnost većeg angažiranja na zaštitu prirode i prirodnog okoliša, te očuvanja vrijednosti naših planina. (Ante Juras)

● XVI. pohod na Slavnik iznad Kopra organiziran je 15. svibnja. Pohodila su ga i dva naša

planinara, jedan iz HPD Željezničar u Zagrebu, drugi iz HPD Klikun Pleternica. Bili su srdaćno dočekani od slovenskih planinara. Koparski planinari su izrazili želju da ih češće posjećujemo i to će se bez sumnje ostvariti čim se riješi pitanje prijelaza granice na planinarskim stazama. Zanimljivo je da se u slovenskim domovima više ne dopušta pušenje duhana i da se to ograničenje poštuje.

(J. Sakoman)

● Izložba slike. U svibnju je u Društvenom domu Hrvatskog planinarskog saveza u Zagrebu bila mala svečanost u povodu otvorenja izložbe slike Adriana Horvata iz Čakovca. Izloženo je dvadesetak ulja na platnu, sva s planinarskom tematikom. Objavljen je i mali prigodni katalog. Autor je slikar amater, ali s prilično velikim iskustvom. Rođen je 1960, po struci je agronom, a ovo mu je već sedma samostalna izložba. Dok ovo pišemo, slike su još u vijek u Kozarčevoj ulici i možete ih razgledati u radnom vrijeme (8-14 sati). (ŽP)

● Kupujem "Naše planine" 3-6, 1976; 1-4, 1973; 1-8, 1974; 5-6; 1975; 1-2, 1980; 1-2, 1981; 1-4, 1988 i 1-4, 1989 radi kompletiranja godišta. Telefon (041)417-496.

● Kupujem Balenovu knjigu "Velebit se nadvio nad more", izdanje "Znanje", Zagreb 1985. Telefon 059-25-914.

● Vijesti u posljednji čas

— Na Proslavi 120. godišnjice hrvatskog planinarstva okupilo se 21. svibnja u Ogulinu i na Kleku više oko dvije tisuće planinara. O tome više u reportaži u idućem broju.

— Umro je član Gospodarske komisije HPS i planinarski slikar Antun Kralj, poznat po tome što je nekoliko desetljeća sudjelovao na svakoj planinarskoj akciji gdje je trebalo raditi.

SLIKA NA ZADNJOJ STRANI KORICA

Ana Krizmanić: Oštrec (ulje na platnu, 1926)

U prošlom je broju na istom mjestu objavljena reprodukcija slike "Sveto brdo" ing. Karla Posavca.

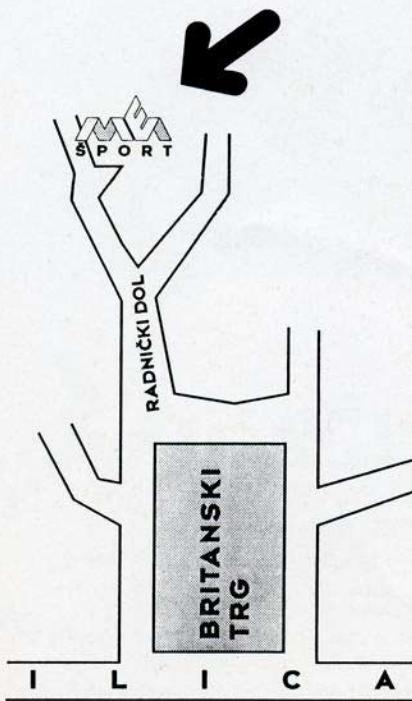
Obje slike su iz Poljakove knjige "Hrvatska planinarska književnost" koju je nedavno objavio Hrvatski planinarski savez

**POSJETITE NAS U NAŠEM PRODAJNOM PREDSTAVNIŠTVU KOJE SE
NALAZI U UGODNOM AMBIJENTU NEKADAŠNJEG PLANINARSKOG
MUZEJA U ZGRADI HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA**

Nudimo Vam izbor najkvalitetnije opreme za planinarenje, alpinizam, speleologiju, logorovanje... Ponudu neprestano povećavamo a zastupljeni su najkvalitetniji domaći i strani proizvodači. Trebate li »ruksak«, putnu torbu, šator, vreću za spavanje ili što drugo...
DODITE, ČEKAMO VAS!

RADNO VRIJEME

- PONEDJELJAK, SRIJEDA,
PETAK OD 17 DO 19
- SUBOTA 9 DO 12

CHROMOS

Tvornica grafičkih boja

CHROMOS

Printing Ink factory

Za grafičku industriju proizvodimo:

- boje za sve tehnike tiska s pripadajućim primjesama,
- različita pomoćna sredstva za rad u tiskarama,
- grafičke lakove,
- po željama kupaca izradujemo boje i primjese.

Za industriju prerade plastičnih masa proizvodimo:

- boje za bojenje polietilena, polistirena, PVC-a u obliku granula,
- boje u tekućem stanju za bojenje polietilena, polistirena, ABS-a,
- boje za bojenje nezasićenih poliesterova,
- boje za bojenje gume.

Zagrebačka 30, 41430 Samobor

Telefon: 041/ 782-122

Telefax 041/ 782-430

Telex: 21717 chrom rh